

เอกสารวิชาการ
การส่งเสริมกระบวนการทางความคิด
(Mindset)
เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0

โดย

ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ
ศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการต้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดย

กรมกิจการเด็กและเยาวชน
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ

คำปรารภ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 บัญญัติให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) เป็นกลไกเชิงนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศ โดยมีนายกรัฐมนตรี หรือ รองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธาน

ในช่วงปี 2561-2562 กรมกิจการเด็กและเยาวชน ได้ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพจัดทำ “โครงการสนับสนุนระบบและกลไกระดับชาติ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายด้านเด็กและเยาวชน” เพื่อหนุนเสริมให้เกิดนโยบายระดับชาติเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน และขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติที่เข้มแข็ง โดยใช้ฐานวิชาการและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เป็นกลไกการดำเนินงาน ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ซึ่งมีอธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน เป็นประธาน

คณะกรรมการสนับสนุนฯ ได้พิจารณาคัดเลือกประเด็นที่เป็นจุดคานงัด (Critical Success Issues) ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อนำเสนอคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) พิจารณาสับสนุนเพื่อการขับเคลื่อนเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0 2) การส่งเสริมให้ท้องถิ่นสนับสนุนสภาเด็กและเยาวชน กลุ่มเด็กและเยาวชน ริเริ่มทำกิจกรรมสร้างสรรค์และแก้ไขปัญหาในชุมชน สังคมของตนเอง 3) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านเด็กและเยาวชนของหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการงานเด็กและเยาวชน และ 4) การจัดระบบสนับสนุนเงินทุนเพื่อการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ซึ่งในประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0 ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ จากศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ศึกษาและจัดทำรายงานการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0 เพื่อเป็นเอกสารวิชาการประกอบการเสนอคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.)

ในโอกาสนี้ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการนำเสนอประเด็นสำคัญเร่งด่วนด้านเด็กและเยาวชน และจัดทำรายงานการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และหวังว่าเอกสารฉบับนี้จะนำมาซึ่งนโยบายเพื่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์พัฒนาเด็ก เยาวชน และประเทศอย่างเป็นระบบและจริงจังร่วมกันสืบไป

กรมกิจการเด็กและเยาวชน

และ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

มีนาคม 2562

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงประเทศไทย 4.0 เป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการออกแบบแนวทางการพัฒนาประเทศ ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญ ตลอดจนเป็นการยกระดับสังคมไทยจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่การสร้างสรรค์ธุรกิจแบบใหม่ และมุ่งหวังให้ประชาชนหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางสู่การเป็นประเทศที่ประชากรมีรายได้สูง อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรในการพัฒนาประเทศที่สำคัญ คือ ทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาตลอดทุกช่วงวัยให้สามารถเป็นผู้สร้างนวัตกรรม มีทักษะแรงงานขั้นสูง ตลอดจนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยจุดเน้นที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาศักยภาพคนเริ่มตั้งแต่การพัฒนากระบวนการคิด การสร้างความเป็นพลเมืองกระตือรือร้นที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม กล่าวเผชิญปัญหา ไม่กลัวความผิดพลาด ตลอดจนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งเด็กและเยาวชนคือหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศให้ไปสู่ประเทศไทย 4.0

จากการศึกษาสถานการณ์การพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่าเป็นการพัฒนาผ่านระบบกลไกภาครัฐที่ยังขาดการมีส่วนร่วมจากเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง เน้นรูปแบบการทำงานแบบผู้ใหญ่คิด เด็กทำ ทำให้เด็กและเยาวชนขาดอิสระในการคิดค้นกิจกรรมและวิธีการดำเนินงานตามความสนใจ และสอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่ ซึ่งรูปแบบการพัฒนาดังกล่าว เป็นการผลิตซ้ำและสร้างกระบวนการคิดแบบติด (Fixed Mindset)

ทั้งนี้ การดำเนินงานวิจัย “การส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0” โดยศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ได้รับการสนับสนุนจากกรมกิจการเด็กและเยาวชนและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ศึกษางานวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีข้อค้นพบ คือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนต้องสร้างให้เกิดกระบวนการทางความคิดแบบกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) มากกว่ากรอบความคิดแบบติด (Fixed Mindset) โดยการปรับเปลี่ยนวิธีการคิดคนทำงาน ผู้กำหนดนโยบาย และสร้างให้เกิดการบูรณาการการทำงานด้วยระบบพหุภาคี

การจัดทำเอกสารวิชาการในประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0 ในครั้งนี้ จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตอบรับนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนต่อไป

บทสรุปผู้บริหาร

การจัดทำเอกสารวิชาการการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0 โดยศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ภายใต้การสนับสนุนของกรมกิจการเด็กและเยาวชน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำเอกสารในประเด็นสำคัญเร่งด่วนประกอบการนำเสนอให้คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนพิจารณา และนำเสนอคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) พิจารณาตัดสินใจสั่งการ และ/หรือมอบหมายเป็นนโยบายต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำเอกสารวิชาการในครั้งนี้มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ การสร้างเด็กไทยผ่านกลไกราชการ กระทรวง กรมที่เกี่ยวข้องมีแนวโน้มทำให้เด็กไทยส่วนใหญ่เกิดกระบวนการทางความคิดเป็นกรอบความคิดแบบติด (Fixed Mindset) มากกว่ากรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เพื่อให้แนวนโยบายและทิศทางของประเทศไทยเข้าสู่ “ประเทศไทย 4.0” จึงจำเป็นต้องมีการสร้างจุดคานงัดในการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงความคิดในการกำหนดนโยบาย แผนงาน มาตรการ ตลอดจนการกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเป็นพลเมืองซึ่งควรใช้กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เป็นฐานในการออกแบบ

กระบวนการศึกษามีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ผ่านเทคนิควิธีการวิจัยที่หลากหลาย ทั้งการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การสนทนากลุ่มย่อย โดยในระยะที่ 1 เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในประเทศไทย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ Mindset กรณีสตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ ระยะที่ 2 เป็นการศึกษากฎหมาย ยุทธศาสตร์แผนงาน มาตรการ และต้นทุนการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการทางความคิดของเด็กและเยาวชน และระยะที่ 3 เป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อวิเคราะห์จุดคานงัดสำหรับการขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในระดับแผนงานและระดับปฏิบัติการในพื้นที่ พบจุดคานงัดที่สำคัญที่จะนำไปสู่แนวทางในการสร้างความเข้มแข็งต่อการขับเคลื่อนประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) ของเด็กและเยาวชน ดังนี้

จุดคานงัดที่ 1 พลิกความคิด ปรับมุมมองคนทำงาน มีแนวปฏิบัติที่สำคัญ คือ 1) การปรับบทบาทการทำงานของคนทำงานจากเดิมที่เป็นผู้สั่งการ ผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน ยุทธศาสตร์ ให้เป็นผู้รับฟังเสียงของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ 2) การกำหนดนโยบาย แผนงานยุทธศาสตร์ในทุกระดับ ต้องใช้ข้อมูลจากระดับล่างได้แก่ การทำประชาคม เวทีสมัชชา 3) กำหนดให้แผนงานมีช่องทางในการนำเสนอประเด็นอิสระ มีลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานในแต่ละพื้นที่ 4) พิจารณาความสอดคล้องของแผนงานระหว่างหน่วยงาน หากจุดร่วมในการทำงาน รวมถึงลดความซับซ้อนก่อนส่งต่อนโยบายสู่ระดับปฏิบัติการ 5) เมื่อมีการเปลี่ยนนโยบาย ต้องมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและทั่วถึง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมายการพัฒนา 6) พัฒนาพี่เลี้ยง (Coach) และนักพัฒนาด้านเด็กและเยาวชนผ่านหลักสูตรพัฒนากระบวนการส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต

(Growth Mindset) และ 7) กำหนดคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนแบบ Growth Mindset ผ่านเวทีระดมความคิดเห็นจากเด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม ผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติงานระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น

จุดคานงัดที่ 2 เปิดพื้นที่ การเรียนรู้ ให้อิสระทางความคิด สู่เด็กและเยาวชน มีแนวปฏิบัติที่สำคัญ คือ

1) สำรวจพื้นที่ภายในชุมชนที่จะสามารถสร้างเป็นพื้นที่สาธารณะได้ 2) จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ชุมชน หรือสถานที่ที่เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้เฉพาะถิ่นนั้น ๆ และจัดให้มีแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่ที่เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้สากล เทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ ๆ โดยเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการออกแบบแหล่งเรียนรู้ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ให้เป็นบริการสาธารณะ ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ 4) จัดให้มีครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัคร หมุนเวียนเข้ามาให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนอยู่เสมอ รวมทั้งให้เด็กและเยาวชนที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ และ 5) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการนักเรียน สภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัดถึงระดับตำบล นิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษารวมทั้งเด็กนอกระบบโรงเรียน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

จุดคานงัดที่ 3 สร้าง ส่ง สื่อสารองค์ความรู้ จากล่างสู่บนและบนสู่ล่าง มีแนวปฏิบัติที่สำคัญ คือ 1)

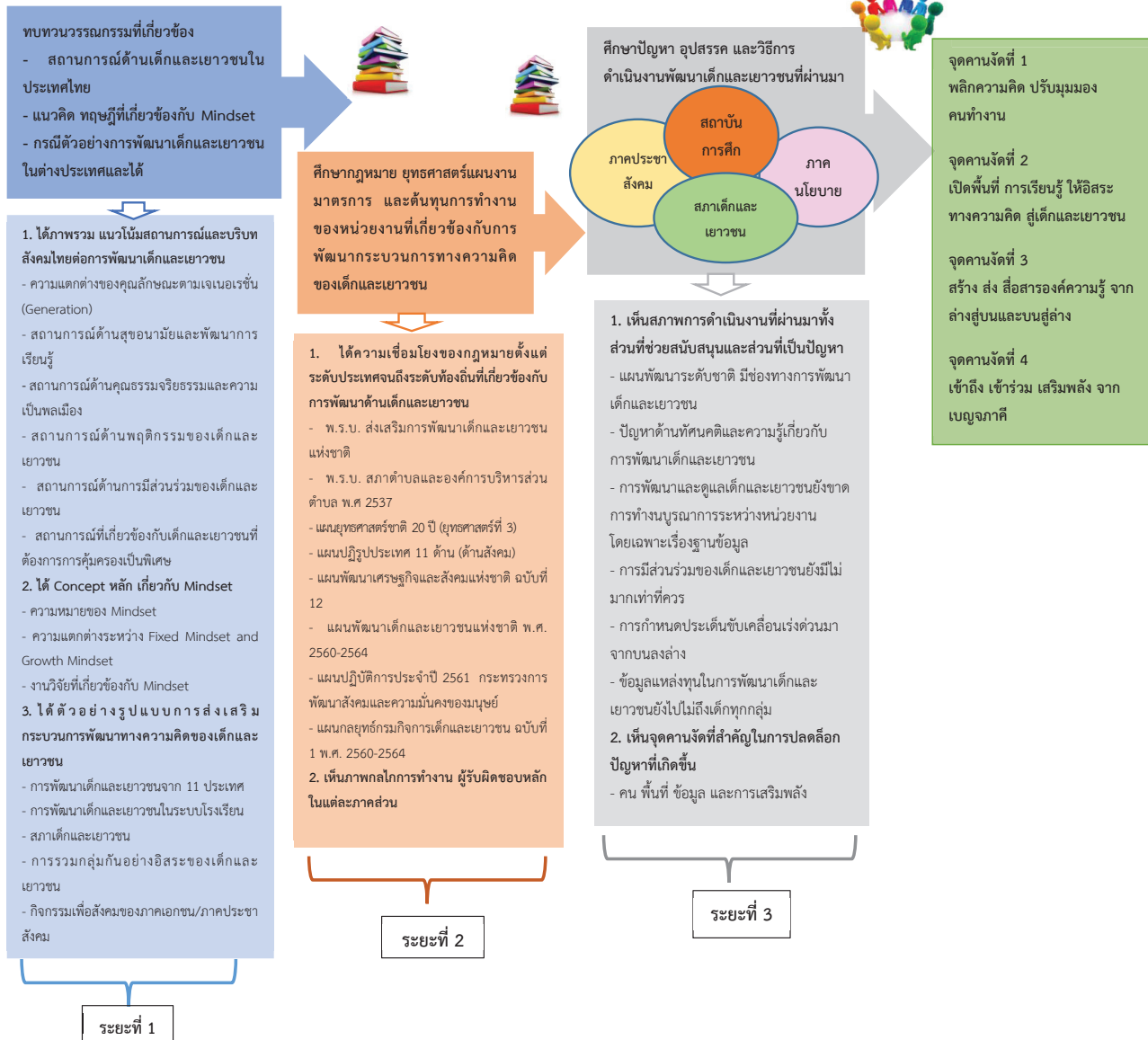
รวบรวมสภาวการณ์เด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ โดยการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ 2) ใช้กลไกเวทีประชาคมในการค้นหาประเด็นเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมีผู้เข้าร่วมที่เป็นตัวแทนจากคนทุกกลุ่มในท้องถิ่นได้ 3) สร้างระบบฐานข้อมูลด้านเด็กและเยาวชนทั้งส่วนที่เป็นข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเชิงลึก เช่น ความถนัด ความสนใจ ความต้องการในการพัฒนาในแต่ละด้าน ที่สามารถใช้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานรวมถึงข้อมูลนั้นต้องเป็นปัจจุบัน 4) เปิดช่องทางให้เด็กและเยาวชนเขียนโครงการเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมให้กับตนเองและชุมชน และสร้างช่องทางการนำเสนอองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในรูปแบบที่หลากหลาย 5) สร้างหลักสูตรที่สามารถพัฒนากระบวนการส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของพี่เลี้ยง เด็กและเยาวชน โดยอาศัยความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น และ 6) พัฒนารูปแบบวิธีการสอนที่สามารถส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)

จุดคานงัดที่ 4 เข้าถึง เข้าร่วม เสริมพลัง จากเบญจภาคี มีแนวปฏิบัติที่สำคัญคือ 1) ให้ข้อมูลแหล่ง

ทุนทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ทั้งที่เป็นองค์กรภายในและภายนอกประเทศ 2) จัดให้มีช่องทางในการระดมทุนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่น และ 3) พัฒนาระบบวิทยากรกระบวนการเพื่อให้ความรู้และวิธีการ โดยให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เป็นแกนนำในการดำเนินการร่วมกับเด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม

ทั้งนี้ คณะผู้จัดทำเอกสารได้สรุปกระบวนการศึกษาวิจัยที่นำไปสู่การกำหนดจุดคานงัด 4 จุดเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

กระบวนการจัดทำเอกสารวิชาการกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชน ประเทศไทย 4.0

จากกระบวนการศึกษาวิจัยและการพัฒนาจุดความจັดทั้ง 4 จุด คณะผู้จัดทำเอกสารวิชาการมีข้อเสนอเชิงนโยบายต่อคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) เพื่อขับเคลื่อนประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) ดังนี้

1. ให้มีการขับเคลื่อนจุดความจັดทั้ง 4 จุด จากการวิจัย โดยมีการทำงานบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบระดับมหภาค ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน ทำงานบูรณาการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค องค์การปกครองท้องถิ่น (อปท.) ทำงานบูรณาการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) รวมทั้งมีการกำกับติดตามการทำงานของ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนจัดคานจัด ทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค โดยมีการทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และมีการรวบรวมผลการดำเนินงานต่อ กดยช.

2. สนับสนุนให้มีการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0 โดยการสนับสนุนส่งเสริมหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาเด็กและเยาวชน ร่วมมือกันปรับใช้กระบวนการทางความคิด (Mindset) และกระบวนการทำงานตั้งแต่การกำหนดนโยบายและจัดทำแผนการปฏิบัติการตามแผน และการติดตามนโยบายและแผน เป็นแบบกระบวนการทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) โดยมอบหมายให้หน่วยงานระดับมหภาค คือ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สอ.) มีการทำงานแบบบูรณาการให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในทุกระดับ 4 ด้าน ดังนี้

2.1 มีการจัดทำฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนเชิงลึกที่เป็นข้อมูลชุดเดียวกัน เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่น

2.2 มีการจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ โดยต้องอาศัยข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับพื้นที่ โดย กดยช. พิจารณาให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำนโยบายต้องมีการลงพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นและความต้องการจากเด็กและเยาวชนโดยตรง

2.3 มีการกำกับติดตามการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกระดับ โดยเน้นย้ำให้มีการบรรจุคำที่สะท้อนถึงวิธีการทำงานแบบ Growth Mindset เช่น มีอิสระ ยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบท ปรับเหมาะ มีส่วนร่วม เปิดโอกาส ความคิดสร้างสรรค์ สร้างการเปลี่ยนแปลง คิดนอกกรอบ เป็นต้น ปรับลดการใช้คำที่สะท้อนถึงวิธีการทำงานแบบ Fixed Mindset เช่น ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จำกัด ควบคุม สอดคล้อง/เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาระดับชาติ เป็นประจำทุกปี ตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้ โดยได้รับอนุญาตจาก เป็นต้น ทั้งนี้ รูปแบบของแผนงานควรมีช่องทางในการนำเสนอประเด็นอิสระในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับบริบทในแต่ละพื้นที่มากกว่าการกำหนดประเด็นขับเคลื่อนเร่งด่วนในแต่ละปี (แนวคิดจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนจาก 11 ประเทศ)

2.4 ให้มีการจัดเวทีเพื่อวางทิศทางอนาคตของเด็กไทยให้มีคุณลักษณะกรอบความคิดแบบเติบโต เช่น คิตรีเริ่ม เป็นพลเมืองกระตือรือร้น (Active Citizen) รับผิดชอบต่อสังคม กล้าเผชิญปัญหา ไม่กลัวความผิดพลาด โดยอาศัยการทำงานแบบบูรณาการจากหน่วยงานรับผิดชอบระดับมหภาค ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน ทำงานบูรณาการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทำงานบูรณาการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ.....	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
ส่วนที่ 1 ภาพรวมสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน.....	1
ตอนที่ 1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เด็กและเยาวชน	2
ตอนที่ 2 สถานการณ์เด็กและเยาวชน	7
ตอนที่ 3 ปัจจัยท้าทายในสังคมไทยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน	19
ส่วนที่ 2 การพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิด	23
ตอนที่ 1 กรณีตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ.....	24
ตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิด (Mindset).....	29
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับโมเดลประเทศไทย 4.0.....	37
ตอนที่ 4 กรณีศึกษารูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเพื่อเสริมสร้างกระบวนการทางความคิด	41
ตอนที่ 5 รูปแบบกระบวนการส่งเสริมทางความคิดในเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น	56
ส่วนที่ 3 การศึกษากฎหมาย แผนยุทธศาสตร์ ต้นทุนการทำงาน และกลไกที่เกี่ยวข้อง.....	57
ตอนที่ 1 ผลการศึกษากฎหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนงาน และมาตรการด้านเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด	58
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาต้นทุนการทำงานของหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset).....	89
ตอนที่ 3 กลไกการทำงานปัจจุบันเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) ในเด็กและเยาวชน...	120
ส่วนที่ 4 จุดคานงัดและข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset).....	123
ตอนที่ 1 จุดคานงัดและแนวปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)	124
ตอนที่ 2 ข้อเสนอระดับนโยบายในการขับเคลื่อนประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset).....	141
รายการอ้างอิง.....	143

ส่วนที่ 1

ภาพรวมสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน

- ตอนที่ 1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เด็กและเยาวชน
- ตอนที่ 2 สถานการณ์เด็กและเยาวชน
- ตอนที่ 3 ปัจจัยท้าทายในสังคมไทยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เด็กและเยาวชน

การศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เด็กและเยาวชน เป็นการศึกษาภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องในอนาคต 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ความแตกต่างของคุณลักษณะตามเจเนอเรชั่น (Generation) 2) สถานการณ์ด้านสุขอนามัยและพัฒนาการเรียนรู้ 3) สถานการณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นพลเมือง 4) สถานการณ์ด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน 5) สถานการณ์ด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน และ 6) สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความแตกต่างของคุณลักษณะตามเจเนอเรชั่น (Generation)

คุณลักษณะของเด็กและเยาวชนจะมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ เด็กและเยาวชนที่เกิดในช่วง พ.ศ.2523-2540 จัดอยู่ในเจเนอเรชั่นวาย (Generation Y) จะมีความคิดสร้างสรรค์คุ้นเคยกับเทคโนโลยี มีความมุ่งมั่น ทำงานเป็นทีม เด็กและเยาวชนที่เกิดในช่วง พ.ศ.2540-2552 จัดอยู่ในเจเนอเรชั่นแซด (Generation Z) เกิดและเติบโตมาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพแวดล้อม และเด็กและเยาวชนที่เกิดในช่วง พ.ศ.2553 ขึ้นไป จัดอยู่ในเจเนอเรชั่นแอลฟา (Generation Alpha) เด็กและเยาวชนรุ่นนี้เกิดและเติบโตมาพร้อมเทคโนโลยีเป็นกลุ่มที่ถูกเรียกว่า “Digital Natives” ซึ่งพบว่าเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ปัจจุบันส่งผลต่อวิถีชีวิตและการเรียนรู้ของคนทุกเจเนอเรชั่น (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2559)

2. สถานการณ์ด้านสุขอนามัยและพัฒนาการเรียนรู้

พฤติกรรมการบริโภคและอยู่อาศัยในสังคมยุคใหม่ ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและการพัฒนา ดังนี้ 1) กลุ่มเด็กปฐมวัย (0 – 5 ปี) ยังมีพัฒนาการไม่สมวัย มีแนวโน้มเป็นโรคน้ำหนักเกินสูงขึ้น มีภาวะทุพโภชนาการเรื้อรังหรือต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเมื่อเทียบกับอายุ สาเหตุเกิดจากครอบครัวไม่มีความรู้และขาดเวลาในการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม เด็กปฐมวัยบางส่วนยังไม่ได้รับการเสริมธาตุเหล็กและอาหารให้ครบหมู่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งไม่ได้รับข้อมูลการให้คำปรึกษาด้านพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ 2) กลุ่มเด็กวัยเรียน อายุ 6-15 ปี มีปัญหาด้านความสามารถทางเชาว์ปัญญา (IQ) เฉลี่ย 93.10 ซึ่งต่ำกว่าค่ากลางมาตรฐานสากล (IQ เท่ากับ 100) (กรมสุขภาพจิต, 2557) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ปีพ.ศ. 2554 มีคะแนนเฉลี่ย 45.12 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ปกติที่ 50-100 คะแนน เนื่องจากปัญหาโภชนาการของแม่และเด็ก ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การดูแลของครอบครัว ส่งผลต่อพฤติกรรมและทักษะการใช้ชีวิตที่ส่งผ่านไปช่วงวัยรุ่น ส่วนวัยรุ่นมีปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และ 3) กลุ่มวัยรุ่นแรงงานมีปัญหาลดประสิทธิภาพแรงงานต่ำ โดยมีสาเหตุสำคัญจากทักษะ และสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (Mismatching) การสำรวจขององค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (2558) พบว่ากลุ่มเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 15-24 ปี ได้รับการพัฒนาทักษะแรงงาน และมีการศึกษาในระดับสูง ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

3. สถานการณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นพลเมือง

คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ หากมีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดในกลุ่มเด็ก และเยาวชนย่อมจะส่งผลให้เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพนำไปสู่การพัฒนาให้สังคมเข้มแข็งและยั่งยืน สำหรับในประเทศไทยได้มีการขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองในเด็กและเยาวชนในหลายภาคส่วน โดยสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และภาคประชาชนแต่ยังคงต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

4. สถานการณ์ด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนในชุมชนเมืองมีพฤติกรรมเสี่ยง อาทิ ยึดติดกับวัตถุนิยม ปัญหายาเสพติด เพศเสรีในเด็กวัยรุ่น ความรุนแรงในพฤติกรรมและอารมณ์ ติดและใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่ไม่เหมาะสม สื่อลามกอนาจาร และการตั้งแก๊งมอเตอร์ไซด์ ในขณะที่เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นที่กำลังเติบโตเป็นเมืองใหญ่ มีพฤติกรรมเสี่ยงในด้านต่าง ๆ อาทิ บริโภคนิยมสูง มีพฤติกรรมนอนตื่นสายเนื่องจากใช้เวลาค่าคั่นกับสื่อมัลติมีเดีย มีสภาพร่างกายอ่อนแอ ออกกำลังกายน้อย ปัญหายาเสพติด มีวิถีภาวะทางอารมณ์และพฤติกรรมก้าวร้าว เด็กวัยใสที่อ่อนเยาว์แต่กลับเรียนรู้ทางเพศเร็วกว่าวัยอันควร การแสวงหาความรู้ ความสุขและการมีเพื่อนใหม่ทางอินเทอร์เน็ต ยึดคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเป็นตัวตั้งในการสร้างค่านิยมเชิงปริมาณ ขาดจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ เป็นต้น

5. สถานการณ์ด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

กลุ่มเด็กและเยาวชนจำนวนมากทำงานพัฒนาชุมชนและสังคมแต่ไม่ได้เชื่อมโยงกันให้เกิดพลังบวกในการขับเคลื่อนงานหรือผลักดันระดับนโยบาย ยังไม่มีกลไกรับผิดชอบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนและมีเอกภาพ กลไกที่มีอยู่ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม และมีข้อจำกัดด้านศักยภาพในการทำงาน ปัญหาอุปสรรคสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ โอกาสในการมีส่วนร่วมไม่เท่าเทียมกันและโอกาสในระดับนโยบาย มีจำกัด ความอ่อนด้อยประสบการณ์ของเด็กและเยาวชน และทัศนคติทางลบของผู้ใหญ่เรื่องบทบาทของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา ทั้งนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ได้เพิ่มระดับของสภาเด็กและเยาวชนที่มีอยู่เดิม 4 ระดับ เป็น 6 ระดับ คือ เพิ่มสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบล และระดับเขตในกรุงเทพมหานคร หากสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เกิดความเข้มแข็งก็จะทำให้เครือข่ายเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศประสานพลังกันได้อย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

6. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ

6.1 เด็กและเยาวชนเร่ร่อน รวม 50,000 คน เด็กไทย จำนวน 30,000 คน เด็กเร่ร่อนต่างด้าว 20,000 คน จากปัญหาครอบครัวแตกแยก ถูกทารุณกรรม หารายได้ช่วยเหลือครอบครัว และหนีตามเพื่อนมาเร่ร่อน เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้กำลังเผชิญความเสี่ยงสูงต่อปัญหายาเสพติด การขายบริการทางเพศ และอาชญากรรม อาชีพของเด็กเร่ร่อน คือ ขอดทาน รวมถึงช่วยพ่อแม่เก็บของเก่าขาย ส่วนเด็กเร่ร่อนต่างด้าวมา

จากขบวนการค้ามนุษย์จากกัมพูชาที่พ่อแม่ยินยอมขายเด็กผ่านนายหน้า ในราคาเฉลี่ย 3,000 บาท ซึ่งแหล่งชุมชนแออัดที่มีจำนวนเด็กและเยาวชนเร่ร่อนมากที่สุด คือ เมืองขนาดใหญ่ จากการสำรวจผู้ใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ 50 เขตกทม. พบ 5 เขตที่มีคนเร่ร่อนสูงสุด อันดับ 1 ชุมชนริมทางรถไฟเขตพระนคร ชุมชนทางรถไฟเขตบางซื่อ จตุจักร ปทุมวัน และสัมพันธวงศ์ (มูลนิธิอิสรชน, 2559)

6.2 เด็กและเยาวชนไร้สัญชาติ มีจำนวน 200,000 – 300,000 คน ในจำนวนนี้มีอยู่ 100,000 คนที่ยังขาดโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะรอยต่อทางการศึกษาระหว่างช่วงชั้น ขาดสิทธิทางการรักษาพยาบาล เพราะไม่ได้รับการรองรับสิทธิการเป็นพลเมือง และสิทธิการเดินทางออกนอกพื้นที่ แม้จะมีการดำเนินงานของไทยที่ช่วยแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนไร้สถานะ/ไร้รัฐ ทั้งการออกกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ แต่พบว่าในทางปฏิบัติยังมีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงการออกกฎระเบียบตามกฎหมายที่ยังล่าช้า

6.3 เด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรของแรงงานต่างชาติด มีจำนวน 250,000 คน ปัญหาสำคัญของเด็กกลุ่มนี้คือ ขาดโอกาสทางการศึกษาเป็นแรงงานเด็ก เด็กกลุ่มนี้จึงต้องการการศึกษารูปแบบพิเศษบนพื้นฐานของความต้องการให้การศึกษามีคุณภาพเหมาะสมกับวิถีชีวิตที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

6.4 เด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ มีจำนวน 50,000 คน ต้องเผชิญกับปัญหาทางสุขภาพ ขาดการยอมรับ จากสังคมเข้าไม่ถึงบริการด้านสุขภาพ การส่งต่อของเด็กะหว่างองค์กรไม่เป็นความลับ เด็กและเยาวชนที่ป่วยไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้ เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้จึงต้องการการดูแลด้านสุขภาพ ระบบสวัสดิการ การเข้าใจและยอมรับจากสังคม และโอกาสในการศึกษา

6.5 เด็กและเยาวชนกำพร้าถูกทอดทิ้ง มีจำนวน 88,730 คน ซึ่งถูกทอดทิ้งตามโรงพยาบาล สถานรับเลี้ยงเด็ก และที่สาธารณะ เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ต้องการโอกาสทางการศึกษา ความรัก ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวกับสังคมได้

6.6 เด็กและเยาวชนถูกบังคับให้ทำงาน ประมาณ 25,000 คน มีจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงระบบการคุ้มครองของกฎหมายและบริการทางสังคม เนื่องจากสถานประกอบการมีลักษณะซ่อนเร้น เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือทั้งทางสุขภาพ จิตใจ และโอกาสกลับสู่ระบบการศึกษา การมีงานทำที่มั่นคง เพื่อหนีความยากจนในอนาคต

6.7 เด็กและเยาวชนถูกบังคับให้ค้าประเวณี รวมถึงเด็กและเยาวชนที่ทำงานในสถานบริการต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 25,000 คน โดยพบว่ามียุติอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เข้าสู่อุตสาหกรรมค้าประเวณี ซึ่งความต้องการของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ คือ ความช่วยเหลือทั้งทางสุขภาพ จิตใจ โอกาสทางการศึกษา รวมถึงกลไกทางสังคมและชุมชนในการให้กำลังใจเพื่อฟื้นฟูจิตใจ ปลุกจิตสำนึกให้รักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การฝึกฝนอาชีพให้มีความทำ

6.8 เด็กและเยาวชนติดยาเสพติด โดยกระจายอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ รวมถึงพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มีความต้องการฟื้นฟูสภาพร่างกาย สมอง การเยียวยาจิตใจ และคืนความมั่นใจในการกลับสู่สังคม/ชุมชน

6.9 เด็กและเยาวชนยากจนพิเศษ หรือเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวมีรายได้ รวมกันไม่เกิน 20,000 บาท/ปี มีจำนวน 476,647 คน จำแนกเป็นกลุ่มประถมศึกษา 356,426 คน และมัธยมศึกษาตอนต้น

120,221 คน เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ต้องการการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ

6.10 เด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ทางไกล ถิ่นทุรกันดาร มีจำนวน 160,000 คน โดยเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ต้องการการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ

6.11 เด็กและเยาวชนพิการ จากรายงานสถานการณ์คนพิการในประเทศไทย พบว่ามีจำนวนคนพิการ รวมทั้งสิ้น 1,647,438 คน โดยมีอายุแรกเกิด – 21 ปี จำนวน 144,015 คน จำแนกเป็นเด็กแรกเกิด - 5 ปี จำนวน 15,096 คน อายุ 6 – 14 ปี จำนวน 62,318 คน และอายุ 15 - 21 ปี จำนวน 66,601 คน โดยมีจำนวนเด็กพิการที่เป็นเด็กออทิสติก เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ (LD) เด็กสมาธิสั้น (ADHD) มีจำนวนประมาณ 1 ใน 5 ของเด็ก ในวัยเรียนในระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยม (3 – 18 ปี) ซึ่งขาดการส่งเสริมดูแลตามพัฒนาการเรียนรู้รู้อย่างเข้าใจ นอกจากนี้ยังพบสถานการณ์ความพิการแต่กำเนิดซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการเสียชีวิตของทารกนั้น มีสถิติค่อนข้างสูง จากการคาดประมาณจำนวนทารกที่เกิดความพิการแต่กำเนิดพบว่ามีจำนวนถึง 24,000 – 40,000 ราย/ปี

6.12 เด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีในสถานพินิจฯ จากสถิติการสำรวจการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน พบว่า ข้อมูลล่าสุด ณ วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2560 มีการแจ้งดำเนินคดีในกลุ่มเด็กและเยาวชนประมาณ 23,397 คดี ในปี พ.ศ. 2559 มีประมาณ 29,230 คดี และในปี 2558 มีประมาณ 33,121 คดี ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนทั้งหมด 36,537 คดี จากข้อมูลปี พ.ศ. 2557 เมื่อพิจารณาจำแนกตามเพศ พบว่าเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเพศชายสูงกว่าเพศหญิง คือ มีจำนวน 34,108 คดี คิดเป็นร้อยละ 93.35 ของคดีทั้งหมด และเป็นเพศหญิง จำนวน 2,429 คดี ซึ่งคิดเป็นเพียง ร้อยละ 6.65 ของคดีทั้งหมด

เมื่อพิจารณาจำแนกตามอายุ พบว่าคดีส่วนใหญ่เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี คือ มีจำนวน 25,761 คดี คิดเป็นร้อยละ 70.51 ของคดีทั้งหมด นอกนั้นเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี จำนวน 10,776 คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 29.49 เมื่อพิจารณาจำแนกตามอายุและเพศ พบว่าในช่วงอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปีนั้น ผู้กระทำความผิดส่วนมากเป็นเพศชาย มีจำนวนมากที่สุดคือ 24,153 คดี คิดเป็นร้อยละ 66.10 ของคดีทั้งหมด และเป็นเพศหญิงเพียง จำนวน 1,608 คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.40 สำหรับในช่วงอายุ เกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี พบว่า ผู้กระทำความผิดส่วนมากเป็นเพศชายเช่นเดียวกัน ซึ่งมีจำนวน 9,955 คดี คิดเป็นร้อยละ 27.25 ของคดีทั้งหมด และเป็นเพศหญิง จำนวนเพียง 821 คดี ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 2.25 ของคดีทั้งหมด

เมื่อพิจารณาจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าคดีส่วนใหญ่เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด มีจำนวน 15,744 คดี คิดเป็นร้อยละ 43.09 ของคดีทั้งหมด รองลงมาเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและสูงกว่า มีจำนวน 13,600 คดี คิดเป็นร้อยละ 37.22 นอกจากนั้น เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวน 6,037 เป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 1,041 คดี และคดีเป็นผู้มีการศึกษาประเภทอื่น ๆ จำนวน 79 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 16.62, 2.85 และ 0.22 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย พบว่า คดีส่วนใหญ่เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดที่มีได้อยู่กับบิดามารดาหรือบิดามารดาแยกกันอยู่มากกว่าผู้กระทำความผิดที่อยู่ร่วมกับครอบครัว คือ คดีที่ผู้กระทำความผิดที่มีได้อยู่กับบิดามารดาหรือบิดามารดาแยกกัน มีจำนวน 23,556 คดี คิดเป็นร้อยละ 64.47 ของคดีทั้งหมด ส่วนคดีที่ผู้กระทำความผิดที่อยู่ร่วมกับครอบครัว มีจำนวน 12,981 คดี คิดเป็นร้อยละ 35.53 เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของคดีที่ผู้กระทำความผิดที่ครอบครัวแยกกันอยู่ จำนวน 23,556 คดี ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะต่าง ๆ 12 ลักษณะ ได้แก่ ครอบครัวแยกกันอยู่ซึ่งอยู่กับบิดา มารดา บิดาเลี้ยง มารดาเลี้ยง คู่สมรส ปู่/ย่า/ตา/ยาย พี่น้อง/ญาติ นายจ้าง เร่ร่อน ตามลำพัง เพื่อน และอื่น ๆ พบว่าจำนวนและร้อยละของลักษณะครอบครัวที่แยกกันอยู่สูงสุด 4 อันดับแรก ได้แก่ เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดที่ครอบครัวแยกกันอยู่ซึ่งอาศัยอยู่กับมารดา มีจำนวนมากที่สุด คือ 7,776 คดี คิดเป็นร้อยละ 21.28 ของคดีที่ถูกดำเนินคดีทั้งหมด รองลงมาเป็นคดีที่ผู้อาศัยอยู่กับพี่น้อง/ญาติ มีจำนวน 7,197 คดี คิดเป็นร้อยละ 19.70 ส่วนเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดอาศัยอยู่กับบิดา จำนวน 2,849 คดี และคดีที่ผู้กระทำความผิดอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย มีจำนวน 2,625 คดี หรือ คิดเป็นร้อยละ 7.80 และ 7.18 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจำแนกตามฐานความผิด พบว่า คดีส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมากที่สุด คือ มีจำนวน 16,508 คดี คิดเป็นร้อยละ 45.18 ของคดีทั้งหมด รองลงมาเป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ มีจำนวน 7,208 คดี คิดเป็นร้อยละ 19.73 นอกจากนั้นเป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย จำนวน 3,759 คดี เป็นคดีที่มีฐานความผิดอื่น ๆ เช่น พ.ร.บ.จราจรทางบก และ พ.ร.บ.การพนัน มีจำนวน 3,561 คดี เป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด จำนวน 3,252 คดี เป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ จำนวน 1,383 คดี และเป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครอง จำนวน 866 คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10.29, 9.75, 8.90, 3.79 และ 2.37 ตามลำดับ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2557)

6.13 เด็กออทิสติก เด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการเรียนรู้ และสมาธิสั้น มีจำนวนถึง 1.7 ล้านคน โดยพบว่ายังขาดการส่งเสริมดูแลตามพัฒนาการเรียนรู้อย่างเข้าใจ

6.14 แม่วัยรุ่น อายุระหว่าง 10-19 ปี จำนวน 104,289 คน เฉลี่ย 286 คนต่อวัน คิดเป็น 15.3% ของจำนวนหญิงคลอดทั้งหมด เท่ากับว่า ในจำนวนเด็กแรกเกิดของไทยในแต่ละปี มีจำนวน 15% ที่เกิดขึ้นมาจากแม่วัยรุ่นที่ขาดความพร้อมในการเลี้ยงดู และพบปัญหาเด็กแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ 32% โดยจังหวัดที่มีแม่วัยรุ่นสูงที่สุดเมื่อเทียบกับสัดส่วนประชากรผู้หญิงอายุ 15-19 ปี อันดับ 1 คือ จังหวัดชลบุรี ตามด้วย นครนายก และระยอง ส่วนอัตราการตั้งครรภ์ซ้ำอยู่ที่ 30,228 คน คิดเป็น 20% ของจำนวนแม่วัยรุ่น

6.15 เด็กที่ได้รับผลกระทบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 6,094 คน เด็กกำพร้ารับจากการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2547-2558

ตอนที่ 2 สถานการณ์เด็กและเยาวชน

การศึกษาสถานการณ์เด็กและเยาวชน เป็นการศึกษาเรื่องโครงสร้างจำนวนประชากรเด็กและเยาวชน สถานการณ์เด็กและเยาวชนตามช่วยวัยในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ภาวะโภชนาการ พัฒนาการตามช่วงวัย การศึกษา การปกป้องคุ้มครองเด็ก ด้านอนามัยเจริญพันธุ์ รวมถึงสถานการณ์การใช้สื่อออนไลน์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. จำนวนเด็กและเยาวชน

ประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวน 66,046,557 คน แบ่งเป็นบุคคลทั่วไปจำนวน 44,666,948 คน (ร้อยละ 67.63) เด็กและเยาวชนจำนวน 21,379,609 คน (ร้อยละ 32.37) เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 10,947,589 คน (ร้อยละ 51.21) และเพศหญิง จำนวน 10,432,020 คน (ร้อยละ 48.79) เมื่อจำแนกตามช่วงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 18 – 25 ปี จำนวน 7,554,415 คน (ร้อยละ 35.33) รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 6 – 12 ปี จำนวน 5,483,797 คน (ร้อยละ 25.65) ลำดับต่อมาอยู่ในช่วงอายุ 0 – 5 ปี จำนวน 4,306,173 คน (ร้อยละ 20.14) และอยู่ในช่วง 13 – 17 ปี จำนวน 4,035,224 คน (ร้อยละ 18.87) น้อยที่สุด และเมื่อจำแนกตามภูมิภาค พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยในภาคกลาง จำนวน 8,837,447 คน (ร้อยละ 41.34) รองลงมาอาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7,263,156 คน (ร้อยละ 33.97) ลำดับต่อมาอาศัยในภาคใต้ จำนวน 3,506,101 คน (ร้อยละ 16.40) และอาศัยในภาคเหนือ จำนวน 1,772,905 คน (ร้อยละ 8.29) น้อยที่สุด ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของเด็กและเยาวชน เมื่อจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ประชากรทั้งหมด		
บุคคลทั่วไป	44,666,948	67.63
เด็กและเยาวชน	21,379,609	32.37
รวม	66,046,557	100.00
2. เพศ		
ชาย	10,947,589	51.21
หญิง	10,432,020	48.79
รวม	21,379,609	100.00
3. ช่วงอายุ		
0 – 5 ปี	4,306,173	20.14
6 – 12 ปี	5,483,797	25.65
13 – 17 ปี	4,035,224	18.87
18 – 25 ปี	7,554,415	35.33
รวม	21,379,609	100.00
4. ภูมิภาค		
ภาคเหนือ	1,772,905	8.29
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	7,263,156	33.97
ภาคกลาง	8,837,447	41.34
ภาคใต้	3,506,101	16.40
รวม	21,379,609	100.00

(ที่มาของข้อมูล: กรมการปกครอง, 2560)

2. สถานการณ์เด็กแรกเกิด ถึง 5 ปี

2.1 ด้านภาวะโภชนาการ การกินนมแม่ และสุขภาพของเด็ก

จากการสำรวจเด็กไทยที่เกิดในช่วงปี 2558-2559 พบว่าเมื่อซังน้ำหนักแรกเกิด เด็กร้อยละ 9.4 มีน้ำหนักต่ำกว่า 2.5 กิโลกรัม ในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี พบว่ามีภาวะน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ระดับปานกลางหรือรุนแรงร้อยละ 6.7 ในเด็กอายุ 0-5 เดือน พบร้อยละ 11.6 โดยเด็กในครอบครัวยากจน พบว่ามีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานปานกลางหรือรุนแรงสูงกว่าเด็กฐานะอื่น ๆ และ 1 ใน 12 ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีมีภาวะอ้วน 1 ใน 10 ของเด็กในประเทศไทยประสบภาวะทุพโภชนาการเรื้อรังปานกลางหรือรุนแรง (เตี้ย) พบภาวะทุพโภชนาการเรื้อรังมากที่สุดในกลุ่มเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวไม่ได้พูดภาษาไทย ในส่วนของภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลันปานกลางหรือรุนแรง (ผอม) พบร้อยละ 5.4 ในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี

เด็กแรกเกิดส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดเคยกินนมแม่ ร้อยละ 97.4 แต่มีเพียงร้อยละ 39.9 ที่ได้กินนมภายใน 1 ชั่วโมงหลังคลอด มีทารกอายุ 0-5 เดือน ร้อยละ 23.1 ที่กินนมแม่เพียงอย่างเดียว โดยเด็กในประเทศไทยร้อยละ 15.6 ได้กินนมแม่ต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 2 ปี นอกจากนี้ยังพบว่าสถานะความมั่งคั่งของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกินนมแม่ต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 2 ปี ทั้งนี้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ยาวนาน ทำให้เกิดโอกาสการเกิดภาวะน้ำหนักเกินและ/หรือโรคอ้วนลดลงร้อยละ 13 และโอกาสเกิดโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ลดลงร้อยละ 35 การให้อาหารเสริมที่ปลอดภัยอย่างเพียงพอในเวลาที่เหมาะสมแก่เด็กอายุตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปช่วยให้เด็กมีการเติบโตและมีสุขภาพที่ดีขึ้น พร้อมลดภาวะมีภาวะเตี้ยแคระแกร็นในช่วง 2 ปีแรกของชีวิต

เด็กที่ได้รับสารอาหารครบถ้วนมีการเจริญเติบโตและเรียนรู้ได้ดีกว่า รวมทั้งมีส่วนร่วมและช่วยเหลือชุมชนของตนได้มากกว่า อีกทั้งยังสามารถรับมือกับโรคภัยไข้เจ็บ หายนะ และวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ในโลกได้ดีกว่าอีกด้วย จากการค้นพบล่าสุดทางประสาทวิทยาศาสตร์เปิดเผยว่าสมองของเด็กมีการเติบโตอย่างมากในช่วง 3 ปีแรกของชีวิต โดยพัฒนาจุดเชื่อมต่อเซลล์ประสาทมากกว่าหนึ่งพันล้านล้านจุด 4 ช่วงวัยนี้จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญที่เป็นโอกาสทองในการดูแลเลี้ยงดูอันจะส่งผลต่อพัฒนาการทางสมอง การให้เด็กได้รับโภชนาการที่เหมาะสมอย่างเพียงพอ และการกระตุ้นพัฒนาการให้เด็กพัฒนาทั้งทางร่างกายและสติปัญญา การลงทุนเพื่อสนับสนุนในระดับพื้นฐานเพื่อการพัฒนาาร่างกายของเด็กให้สมบูรณ์ตั้งแต่ช่วงปฐมวัย จะให้ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมหาศาลในระยะยาว

ในด้านของสุขภาพ พบว่าเด็กอายุ 12-23 เดือนในประเทศไทย ร้อยละ 71.6 ได้รับวัคซีนครบทุกชนิดก่อนอายุครบ 12 เดือนขณะที่ร้อยละ 79.1 ของเด็กอายุ 12-23 เดือนได้รับวัคซีนครบทุกชนิดในช่วงเวลาใด ๆ ก่อนการสำรวจ เมื่อพิจารณาวัคซีนแต่ละชนิด พบว่า ร้อยละ 96.2 ของเด็กอายุ 12-23 เดือนได้รับวัคซีนป้องกันวัณโรคก่อนอายุครบ 12 เดือน เกือบ 9 ใน 10 ของเด็กได้รับวัคซีนป้องกันโรคหัด คางทูม หัดเยอรมัน ครั้งแรกภายใน 12 ร้อยละ 70.7 ของเด็กที่มีอาการท้องร่วงเข้ารับบริการที่สถานพยาบาลหรือผู้ให้บริการด้านสุขภาพเด็ก และพบว่าเด็กที่มีอาการท้องร่วง ประมาณ 3 ใน 4 ได้รับสารละลายเกลือแร่ ORS หรือสารละลายที่ผสมเองตามคำแนะนำ เด็กที่มีอาการไข้ได้รับการดูแลรักษาในสัดส่วนที่สูงเช่นเดียวกัน โดยพบว่า

ประมาณ 3 ใน 4 ของเด็กที่มีอาการใช้ได้รับการรักษาหรือคำแนะนำจากสถานพยาบาลหรือผู้ให้บริการด้านสุขภาพ และเป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กนอกเขตเทศบาลได้รับการรักษาหรือคำแนะนำจากสถานพยาบาลหรือผู้ให้บริการด้านสุขภาพในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในเขตเทศบาล

2.2 ด้านพัฒนาการตามช่วงวัย

เด็กอายุ 36-59 เดือนในประเทศไทยร้อยละ 91.1 มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ ผลการสำรวจชี้ว่าเด็กที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์มีสัดส่วนสูงในกลุ่มต่อไปนี้ เด็กในครัวเรือนที่ร่ำรวยมาก (ร้อยละ 96.0) เด็กที่แม่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 95.4) เด็กอายุ 48-59 เดือน (ร้อยละ 95.6) และเด็กที่เข้าเรียนหลักสูตรปฐมวัย (ร้อยละ 93.4)

ในส่วนของเด็กอายุ 3-4 ปีในประเทศไทยร้อยละ 84.7 กำลังเรียนในหลักสูตรปฐมวัย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กในกรุงเทพมหานครเข้าเรียน (ร้อยละ 63.4) ในสัดส่วนที่ต่ำกว่าภาคอื่น นอกจากนี้พบว่า 3 ใน 4 ของเด็กมีของเล่นอย่างน้อย 2 ประเภทและเกือบครึ่งหนึ่งของเด็ก (ร้อยละ 50.9) ที่เล่นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ประมาณ 4 ใน 10 ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี มีหนังสือสำหรับเด็กในบ้านตั้งแต่ 3 เล่มขึ้นไป แต่มีเพียง 1 ใน 10 คนเท่านั้นที่มีตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป ซึ่งแสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจนขึ้นเมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่ร่ำรวยและครัวเรือนที่ยากจน

การศึกษาวินิจฉัยหลายชิ้นระบุว่าเด็กที่เติบโตในครัวเรือนที่มีหนังสือจะได้รับการศึกษามากกว่าเด็กที่เติบโตในบ้านที่ไม่มีหนังสือถึง 3 ปีโดยเฉลี่ย ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศร่ำรวยหรือยากจน และไม่ว่าผู้ดูแลเด็กจะมีระดับการศึกษาเป็นอย่างไร และมีอาชีพหรืออยู่สถานะสังคมใดก็ตาม แม้ว่าการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มีประโยชน์ทางการศึกษาอยู่บ้าง เช่น กระตุ้นประสาทสัมผัสและจินตนาการของเด็ก แต่การอยู่กับอุปกรณ์เหล่านี้เป็นเวลานาน ก็อาจส่งผลเสียต่อทักษะทางอารมณ์และสังคม การมีสมาธิ นิัยการกิน และพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก

จึงอาจกล่าวได้ว่า ครอบครัว พ่อแม่ และผู้ดูแลเด็ก มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและความอยู่ดีมีสุขของเด็ก ผลงานวิจัยชี้ว่าวิธีที่มีประสิทธิภาพสูงสุดที่จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จและปรับตัวได้ดีในอนาคตคือการสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของลูกที่บ้าน เช่น การอ่านหนังสือให้ลูกฟัง การร้องเพลงรวมทั้งเพลงกล่อมเด็กร่วมกับลูก การพาลูกไปห้องสมุด การนับเลขด้วยกัน และการวาดรูปเนื่องด้วยทารก เด็กอ่อน และเด็กเล็ก เรียนรู้โดยการเล่น หนังสือและของเล่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกรอบ ๆ ตัว ช่วยให้พวกเขาได้บริหารกล้ามเนื้อ เปิดโลกทัศน์และความสนใจใคร่รู้ ตลอดจนเสริมสร้างจินตนาการ การเล่นยังช่วยเสริมสายใยระหว่างพ่อแม่และเด็กให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การที่เด็กเข้าถึงและสนใจในหนังสือนานาชนิดตั้งแต่เยาว์วัยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะการอ่านเขียนและการเรียนรู้โดยรวม

2.3 ด้านการศึกษา

จากผลการสำรวจพบว่า ร้อยละ 84.7 ของเด็กอายุ 36-59 เดือน กำลังเรียนในหลักสูตรปฐมวัยซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ โดยเด็กที่อยู่นอกเขตเทศบาลเข้าเรียนร้อยละ 86.8 ในขณะที่เด็กที่อยู่ในเขต

เทศบาลเข้าเรียนในสัดส่วนที่ต่ำกว่า คือ ร้อยละ 81.6 เมื่อพิจารณาการเข้าเรียนของเด็กในภาคต่าง ๆ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเด็กอายุ 36-59 เดือนที่กำลังเรียนในหลักสูตรปฐมวัยมากที่สุด (ร้อยละ 92.8) ในขณะที่เด็กในกรุงเทพมหานครเข้าเรียนต่ำสุด (ร้อยละ 63.5) นอกจากนี้ หากพิจารณาการเข้าเรียนของเด็กชายและเด็กหญิงจะไม่พบความแตกต่างในการเข้าเรียน แต่พบความแตกต่างเพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคม (การเข้าเรียนอยู่ระหว่างร้อยละ 81-87)

2.4 ด้านการปกป้องคุ้มครองเด็ก

ในการสำรวจ MICS ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ครัวเรือนจะถูกถามคำถามเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการอบรมเด็กในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา ผลการสำรวจพบว่า ร้อยละ 75.2 ของเด็กอายุ 1-14 ปี เคยถูกสมาชิกในครัวเรือนทำร้ายจิตใจ หรือทำร้ายร่างกายอย่างใดอย่างหนึ่งในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา โดยส่วนใหญ่ครัวเรือนที่ใช้วิธีการอบรมพฤติกรรมด้วยวิธีรุนแรงหลากหลายรูปแบบ สะท้อนให้เห็นแรงจูงใจของผู้ดูแลเด็กที่จะใช้วิธีการใด ๆ ก็ตามที่เป็นไปได้เพื่อดูแลควบคุมพฤติกรรมของเด็ก พบว่า ร้อยละ 61.5 ของเด็กเคยมีประสบการณ์การถูกลงโทษด้วยการทำร้ายจิตใจ และเด็กร้อยละ 55.9 เคยถูกลงโทษทางร่างกาย

สำหรับการลงโทษรุนแรง เช่น การตีเด็กที่ศีรษะ หู หรือหน้า หรือการตีเด็กอย่างหนักซ้ำแล้วซ้ำอีก พบว่ามีร้อยละ 4.2 นอกจากนี้พบว่าเด็กผู้ชายที่เคยถูกลงโทษโดยการทำร้ายร่างกาย (ร้อยละ 58.3) มีมากกว่าเด็กผู้หญิง (ร้อยละ 53.4) การลงโทษโดยใช้ความรุนแรงแตกต่างกันตามภาค โดยพบว่ามีส่วนสูงที่สุดในภาคเหนือ (ร้อยละ 80.8) และต่ำสุดในกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 68.5) ประเด็นที่น่าสนใจ คือ เด็กในกลุ่มอายุ 3-4 ปี ที่เคยถูกลงโทษโดยใช้ความรุนแรง (ร้อยละ 80.5) มากกว่าเด็กในกลุ่มอายุอื่น

นอกจากนี้พบว่า สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับการลงโทษ กล่าวคือ มากกว่า 8 ใน 10 (ร้อยละ 82.5) ของเด็กที่ครัวเรือนมีฐานะยากจนมากเคยถูกลงโทษโดยใช้ความรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง ขณะที่เพียง 6 ใน 10 (ร้อยละ 62.5) ในกลุ่มเด็กที่ครัวเรือนมีฐานะร่ำรวยมาก เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนพูดภาษาไทยเคยถูกลงโทษโดยใช้วิธีการที่รุนแรงสูงกว่าเด็กที่หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้พูดภาษาไทย สำหรับการลงโทษทางร่างกายพบว่า เด็กที่ครัวเรือนมีฐานะยากจนมากและเด็กที่มีอายุ 3-4 ปี เคยถูกลงโทษโดยการทำร้ายร่างกายสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.1 และ 72.7 ตามลำดับ และเป็นที่น่าสนใจคือการไม่ใช้ความรุนแรงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน กล่าวคือ มีเพียงร้อยละ 15.7 ของเด็กที่ครัวเรือนมีฐานะยากจนมากไม่ใช้ความรุนแรงในการลงโทษเด็กในขณะที่ครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวยมากไม่ใช้ความรุนแรงในการลงโทษในสัดส่วนสูงกว่า 2 เท่า

3. สถานการณ์ด้านเด็กวัยเรียนและวัยรุ่น

3.1 ด้านการศึกษา

ในประเทศไทย เด็กเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาเมื่ออายุ 6 ปี และระดับมัธยมศึกษาเมื่ออายุ 12 ปี ทั้ง 2 ระดับนี้แบ่งการศึกษาออกเป็นระดับละ 6 ชั้น (ประถมศึกษาปีที่ 1-6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1-6) โดยปกติ

โรงเรียนเปิดภาคการศึกษาในเดือนพฤษภาคม และสิ้นสุดในเดือนกุมภาพันธ์ปีถัดไป สำหรับเด็กวัยเริ่มเข้าเรียนระดับประถมศึกษา (อายุ 6 ปี) ในประเทศไทย พบว่า ร้อยละ 75.7 กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบการเข้าเรียนของเด็กระหว่างเพศ ภาค และพื้นที่พบว่ามีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย

อย่างไรก็ตาม พบความแตกต่างอย่างชัดเจนเมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาของแม่ กล่าวคือ ร้อยละ 87.2 ของเด็กที่แม่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 66.0 สำหรับเด็กที่แม่ไม่มีการศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเข้าเรียนของเด็ก ดังนี้ ร้อยละ 66.9 ของเด็กอายุ 6 ปี ในครัวเรือนที่ยากจนมาก กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เปรียบเทียบกับร้อยละ 80.3 ของเด็กในครัวเรือนที่ร่ำรวยมาก สำหรับครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้พูดภาษาไทย พบว่ามีเด็กเพียงร้อยละ 59.7 ที่กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ในภาพรวมปี พ.ศ. 2549 - 2559 พบว่า ประชากรกลุ่มอายุ 15 - 59 ปี มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในช่วง 8.7 ปี ถึง 9.4 ปี เมื่อแบ่งตามเพศ พบว่า เพศชาย มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในช่วง 8.8 ปี ถึง 9.3 ปี และเพศหญิง มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในช่วง 8.6 ปี ถึง 9.5 ปี อีกทั้งประชากรกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.2 ปี ถึง 5.0 ปี เมื่อแบ่งตามเพศ พบว่า เพศชาย มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.9 ปี ถึง 5.7 ปี และเพศหญิง มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.6 ปี ถึง 4.5 ปี

การเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์อายุ ซึ่งในประเทศไทย คือ 6 ปี มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และความก้าวหน้าในอนาคตของเด็ก การเข้าเรียนช้าหรือการขาดความพร้อมในการเข้าโรงเรียน อาจส่งผลเสียต่อการเรียน ซึ่งอาจนำไปสู่ผลการเรียนที่ไม่ดี หรือแม้กระทั่งการออกจากโรงเรียน เด็กทุกคนไม่ว่าจะเพศใดเชื้อชาติใด หรือมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร ล้วนมีสิทธิ์ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขามีความรู้และทักษะในการดำรงศักยภาพของตนเองมาใช้อย่างเต็มที่ สามารถปกป้องตนเองจากอันตรายและการถูกแสวงประโยชน์ รวมทั้งทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและช่วยพัฒนาสังคม ร้อยละ 94.8 ของเด็กวัยประถมศึกษา (อายุ 6-11 ปี) กำลังเรียนระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 5.1 เป็นเด็กที่ตกหล่น (หมายถึงเด็กที่ไม่ได้กำลังเรียนในระดับใด ๆ รวมกับเด็กที่กำลังเรียนระดับอนุบาล) และเมื่อพิจารณากลุ่มอายุของเด็กพบว่า เด็กที่อายุ 6 ปีเมื่อเริ่มปีการศึกษามีอัตราการเข้าเรียนเพียงร้อยละ 75.7 ในขณะที่ร้อยละ 22.5 เป็นเด็กที่กำลังเรียนในระดับอนุบาลซึ่งถือว่าเรียนช้ากว่าเกณฑ์ นอกจากนี้ ยังพบว่าเด็กที่แม่ไม่มีการศึกษา เด็กในครัวเรือนที่ยากจนมาก และเด็กในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้พูดภาษาไทย มีเด็กตกหล่นในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กกลุ่มอื่น ๆ (ร้อยละ 13.1 6.9 และ 10.4 ตามลำดับ) และพบว่าเมื่อจำแนกตามเพศ เด็กชายมีแนวโน้มที่จะเป็นเด็กตกหล่นสูงกว่าเด็กหญิง ตัวอย่างเช่น ในครัวเรือนที่ยากจนมาก เด็กชายร้อยละ 7.8 เป็นเด็กที่ตกหล่น เปรียบเทียบกับร้อยละ 5.9 ของเด็กหญิง

เด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนในระดับมัศึกษามีสัดส่วนสูงกว่าในระดับประถมศึกษา เมื่อพิจารณาตามภาค พบความแตกต่างดังนี้ เด็กในภาคกลางไม่ได้เรียนระดับใดเลยร้อยละ 17.3 เปรียบเทียบกับร้อยละ 11.0 ของเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อายุของเด็กมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับการไม่ได้เรียนระดับใดเลยของเด็ก

กล่าวคือ เด็กอายุ 12 ปีเพียงร้อยละ 2.6 ที่ไม่ได้เรียน และสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในเด็กอายุ 15 และ 17 ปี (ร้อยละ 16.9 และ 30.4 ตามลำดับ) ดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย

พ.ศ.	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559
จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรกลุ่มอายุ 15 – 59 ปี	8.7	8.8	8.8	8.9	9.0	9.1	8.8	8.9	9.0	9.3	9.4
ชาย	8.9	8.8	8.9	9.0	9.1	9.2	8.9	8.9	9.0	9.2	9.3
หญิง	8.6	8.6	8.7	8.9	9.0	9.1	8.8	8.9	9.0	9.3	9.5
จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป	4.2	4.3	4.4	4.4	4.6	4.7	4.5	4.7	4.8	5.0	5.0
ชาย	4.9	5.0	5.1	5.1	5.3	5.4	5.1	5.3	5.4	5.6	5.7
หญิง	3.6	3.8	4.0	3.9	4.1	4.2	4.1	4.2	4.3	4.5	4.5

เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา สามารถแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรีและต่ำกว่า) พบว่า ในปีพ.ศ. 2549 - 2559 อัตรานักเรียนระดับประถมศึกษามีอัตราจำนวนนักเรียนมากที่สุด แต่อัตรานักเรียนระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรีและต่ำกว่า) มีอัตราจำนวนนักเรียนน้อยที่สุด และมีแนวโน้มลดลงทุกปี เมื่อเปรียบเทียบกับอัตรานักเรียนระดับอื่น ๆ หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่าเมื่อนักเรียนเรียนระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะมีจำนวนนักเรียนที่ลดลง อีกทั้งจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่าอยู่ในช่วง 7.8 ปี ถึง 8.5 ปี ดังตาราง 3

ตาราง 3 อัตรานักเรียนต่อประชากรวัยเรียน

พ.ศ.	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559
ประถมศึกษา	103.5	104.5	104.9	104.0	104.3	103.5	104.0	102.7	102.2	102.4	102.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	96.67	96.37	95.62	94.87	98.01	98.43	97.65	96.75	97.13	98.71	96.77
มัธยมศึกษาตอนปลาย	65.77	67.16	68.14	69.57	71.68	72.18	73.18	75.07	77.29	78.45	78.57
อุดมศึกษา (ปริญญาตรีและต่ำกว่า)	62.50	61.05	60.47	56.21	46.21	47.18	51.85	46.48	46.22	48.17	47.72
จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป	7.8	7.9	8.0	8.1	8.2	8.2	8.0	8.0	8.1	8.5	8.5

(ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนออกกลางคันระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2549 - 2558 พบว่า ในปีการศึกษา 2549 มีจำนวนนักเรียนออกกลางคันมากที่สุด แต่ในปีการศึกษา 2558 มีจำนวนนักเรียนออกกลางคณน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปีการศึกษาอื่น ๆ จำนวน 36,458 คน (ร้อยละ 24.55) และจำนวน 1,313 คน (ร้อยละ 0.88) ตามลำดับและเมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนออกกลางคันระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีการศึกษา 2549 - 2558 พบว่า ในปีการศึกษา 2549 มีจำนวนนักเรียนออกกลางคันมากที่สุด แต่ในปีการศึกษา 2558 มีจำนวนนักเรียนออกกลางคณน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปีการศึกษาอื่น ๆ จำนวน 52,001 คน (ร้อยละ 20.37) และ 2,837 (ร้อยละ 1.11) ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนออกกลางคันระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีการศึกษา 2549 - 2558 พบว่า ในปีการศึกษา 2549 มีจำนวนนักเรียนออกกลางคันมากที่สุด แต่ในปีการศึกษา 2558 มีจำนวนนักเรียนออกกลางคณน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปีการศึกษาอื่น ๆ จำนวน 22,422 คน (ร้อยละ 20.09) และ 1,417 (ร้อยละ 1.27) ดังตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนนักเรียนออกกลางคันระดับประถมศึกษา - มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2549 - 2558

พ.ศ.	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558
ประถมศึกษา	36,458	45,374	37,529	8,472	6,786	3,657	4,573	2,610	1,760	1,313
มัธยมศึกษาตอนต้น	52,001	55,079	53,147	28,525	20,155	15,340	18,005	5,844	4,290	2,837
มัธยมศึกษาตอนปลาย	22,422	21,677	18,746	10,812	10,886	8,933	10,221	3,711	2,764	1,417

(ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

3.2 ด้านอนามัยเจริญพันธุ์

จากกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ได้มีการกล่าวถึงยุทธศาสตร์หลักในการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การลดอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้มีการขับเคลื่อนผ่านยุทธศาสตร์ชาติที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์การป้องกันและการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และยุทธศาสตร์การพัฒนาอนามัยเจริญพันธุ์แห่งชาติฉบับที่ 2 ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเติบโตอย่างมีคุณภาพซึ่งจำเป็นต้องดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจริงจิง จากข้อมูลของสำนักอนามัยเจริญพันธุ์ทำให้เห็นภาพของสถานการณ์ที่สำคัญ ดังนี้

- เพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น

การมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียน ปี พ.ศ. 2559 เมื่อคิดเป็นร้อยละแล้วลดลงเล็กน้อย พบว่า 1 ใน 4 ของนักเรียนชาย และ 1 ใน 5 ของนักเรียนหญิง ระดับชั้น ม. 5 เคยมีเพศสัมพันธ์ ส่วนนักเรียนในระดับปวช.2 ประมาณร้อยละ 40 เคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว ในส่วนของการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกในกลุ่มนักเรียนชายและหญิง ทั้งม.5 และ ปวช.2 มีประมาณร้อยละ 70 ส่วนร้อยละการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุดในนักเรียนชั้นม.5 สูงกว่าการใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก แต่พบว่าการใช้ถุงยางอนามัย

เมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุดในกลุ่มนักเรียนชั้นปวช. 2 อยู่ที่ระดับต่ำกว่าร้อยละ 70 ทั้งเพศชายและหญิง สำหรับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ อัตราป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นและเยาวชนอายุ 15-24 ปี มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งใน พ.ศ. 2559 พบอัตราป่วย 127.1 ต่อวัยรุ่นและเยาวชนอายุ 15-24 ปี 1 แสนคน (ข้อมูล ณ วันที่ 15 กรกฎาคม 2560 โดย สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค พ.ศ. 2553-2558)

- **การคลอดบุตร**

เมื่อเปรียบเทียบร้อยละของแม่วัยรุ่นกับแม่ที่คลอดทุกกลุ่มอายุ พ.ศ. 2546-2559 พบว่าร้อยละการคลอดบุตรของแม่ที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี เปรียบเทียบกับแม่ทุกกลุ่มอายุ มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา โดยในปี 2559 แม่คลอดบุตรอายุระหว่าง 10-19 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.2 จำนวนการคลอดในหญิงอายุ 10-14 ปี มีแนวโน้มลดลง ตั้งแต่ พ.ศ. 2556 โดยใน พ.ศ. 2559 จำนวนการคลอดเท่ากับ 2,746 คน คิดเป็นอัตรา 1.4 ต่อหญิง 10-14 ปี พันคน สำหรับการคลอดบุตรในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี มีแนวโน้มลดลงจากจำนวนมากกว่า 1 แสนคน/ปี ในปี พ.ศ. 2546-2559 เหลือน้อยกว่าหนึ่งแสนคนในปี 2559 ในส่วนของการคลอดซ้ำในวัยรุ่น ข้อมูลจากการจดทะเบียนเกิด จากสำนักการทะเบียนกรมการปกครอง พบว่าวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี ที่มีการคลอดซ้ำ ในช่วงอายุ 15-19 ปี เท่ากับร้อยละ 12.2

- **การทำแท้ง**

สำนักอนามัยเจริญพันธุ์ได้มีการสำรวจสถานการณ์การทำแท้งทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข 24 จังหวัด จากผู้ป่วยแท้งที่เข้ารับการรักษาและยินยอมตอบแบบสอบถาม จากโรงพยาบาล 194 แห่ง จำนวน 2,486 ราย พบว่ามีอัตราการแท้งเองร้อยละ 56.7 และทำแท้งร้อยละ 43.1 โดยมีสาเหตุการทำแท้งมาจากเหตุผลด้านสุขภาพร้อยละ 37.4 และเหตุผลด้านเศรษฐกิจ สังคม และครอบครัว ร้อยละ 62.6 เมื่อจำแนกร้อยละของผู้ป่วยทำแท้งจำแนกตามช่วงอายุ ร้อยละ 28.6 มีสถานภาพเป็นนักเรียน นักศึกษา และร้อยละ 26.3 อายุต่ำกว่า 20 ปี ในขณะที่ร้อยละ 53.1 อยู่ในช่วงอายุ 20-24 ปี

3.3 สถานการณ์ด้านการใช้อินเทอร์เน็ต

ปัจจุบันคนไทยมีแนวโน้มใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน 15 – 24 ปี มีสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งอุปกรณ์ใช้เข้าถึงอินเทอร์เน็ต พบว่า ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือถือแบบ smart phone ร้อยละ 87.9 รองลงมาคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ ร้อยละ 70.0 คอมพิวเตอร์พกพา ร้อยละ 35.1 แท็บเล็ต ร้อยละ 18.5 โทรศัพท์มือถือแบบฟิเจอร์โฟน ร้อยละ 7.2 และเทคโนโลยีอื่น ๆ (smart TV) ร้อยละ 1.0 น้อยที่สุด ตามลำดับ นอกจากนี้ 5 กิจกรรมสูงสุดที่สุดจากการใช้อินเทอร์เน็ต คือ social network (Facebook, Twitter, Google Plus, Line) ร้อยละ 94.3 รองลงมา คือ ดาวน์โหลด์รูปภาพ/หนัง/ภาพถ่าย/วิดีโอ/เพลง/Software ฯลฯ เพื่อการแบ่งปันบนเว็บไซต์ ร้อยละ 92.5 อัปโหลดข้อมูล/รูปภาพ/หนัง/ภาพถ่าย/วิดีโอ/เพลง/Software ฯลฯ เพื่อการแบ่งปันบนเว็บไซต์ ร้อยละ 65.8 ติดตามข่าวสาร อ่านหรือดาวน์โหลด์หนังสือพิมพ์/นิตยสาร (e-book) ร้อยละ 49.1 และรับ-ส่งอีเมลล์ ร้อยละ 46.1 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558)

จากรายงานการสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อของเด็กก่อนวัยเรียนและครอบครัว (2560) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 2,234 ชุด โดยทีมงาน We are Happy ซึ่งสำรวจผู้ปกครองของเด็กก่อนวัยเรียนที่มีลูกหลานอายุระหว่าง 2-6 ปีที่เรียนในศูนย์เด็กเล็ก ในกรุงเทพฯ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือพบว่าเด็กก่อนวัยเรียนเริ่มต้นใช้สื่อตั้งแต่อายุ 1 ปี กิจกรรมที่เด็กสามารถทำได้ คือ เปิด-ปิดอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ตได้ด้วยตนเองร้อยละ 18.4 (410 คน) รองลงมาคือดูรายการต่าง ๆ จากโทรทัศน์ร้อยละ 15.6 (348 คน) และเด็กร้อยละ 13.8 (1,044 คน) เล่นเกมบนโทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต

นอกจากนี้ ในการสำรวจข้อมูลสถานการณ์เด็กภัยออนไลน์ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเด็กและเยาวชนอายุ 9 – 18 ปี จำนวน 10,846 คน พบว่า เด็กและเยาวชนเชื่อว่าอินเทอร์เน็ตให้ประโยชน์และสิ่งดี ๆ มากมายในขณะเดียวกันก็ตระหนักว่ามีภัยอันตรายและความเสี่ยงหลากหลายรูปแบบบนอินเทอร์เน็ตไม่ว่าจะเป็นการถูกล่อลวง ติดตามคุกคาม ล่วงละเมิดทางเพศ กลั่นแกล้ง ถูกหลอกในการซื้อสินค้า เอาข้อมูลไปใช้ในทางมิชอบ ติดเกม และเข้าถึงเนื้อหาผิดกฎหมายหรือเป็นอันตราย เด็กและเยาวชนเชื่อว่าเพื่อน ๆ มีพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงจะเกิดภัยอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ไม่คิดว่าการกลั่นแกล้งรังแกหรือการละเมิดทางเพศจะเกิดขึ้นกับตนเอง เมื่อเผชิญกับปัญหาภัยหรือความเสี่ยงออนไลน์สามารถจัดการปัญหานั้นเองได้ทั้งยังสามารถช่วยเหลือเพื่อนที่ประสบปัญหาภัยออนไลน์ได้อีกด้วย เมื่อพิจารณาเรื่องการเล่นเกมออนไลน์พบว่าส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนเพศชายที่เคยเล่นเกมออนไลน์และเสี่ยงติดเกมมากกว่าเพศหญิง 2 เท่า

ทั้งนี้จากข้อมูลวิจัยต่าง ๆ จากหลายแหล่งข้อมูลพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนเป็นไปทิศทางเดียวกัน คือปัญหาที่พบมากในเด็กเล็กจนถึงประถมศึกษาตอนปลายคือภาวะติดอินเทอร์เน็ต (Internet Addiction Disorder) นำมาซึ่งการติดเกม และการถูกคุกคามทางไซเบอร์หรือการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต (Cyber bullying) ซึ่งส่งผลทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต รวมทั้งมีความรุนแรงถึงเสียชีวิต ทั้งจากการถูกล่อลวงและการฆ่าตัวตาย นับวันปัญหาดังกล่าวเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เราจึงจำเป็นต้องร่วมกันเสริมสร้างความแข็งแกร่งและภูมิคุ้มกันในจิตใจของเด็ก รวมทั้งการสร้างทักษะในการใช้สื่อดิจิทัลให้พร้อมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เด็กไทยอายุ 6-14 ปี ใช้มือถือเพิ่มขึ้น 4.5 เท่า

ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร เผยแพร่ในหนังสือวิเคราะห์เด็กและเยาวชนปี 2558 ระบุว่า ในครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา เด็กและเยาวชนมีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นทุก ๆ ปี ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ หรืออินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เด็กและเยาวชนมีโทรศัพท์มือถือใช้เรียกว่าเป็นปัจจัยที่ 5 โดยเฉพาะเด็ก (6-14 ปี) ใช้โทรศัพท์มือถือ เพิ่มขึ้นถึง 4.5 เท่า จากปี 2550 ที่มีเพียงร้อยละ 7 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 32.0 ในปี 2557 ส่วนเยาวชน (15-24 ปี) เกือบทุกคนใช้โทรศัพท์มือถือ

เด็กต่ำกว่า 16 ปี ออนไลน์คุยกัันวันละเกือบ 6 ชั่วโมง การสำรวจเรื่องพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตจากเอกสาร Thailand Internet User Profile 2016 ซึ่งจัดทำโดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (สพธอ.) หรือ ETDA (เอ็ตด้า) เผยแพร่เมื่อเดือนสิงหาคม 2559 ระบุว่าทำการสำรวจระหว่างกลางเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม 2559 โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 16,661 คนจากทั่วประเทศ ได้แก่ Gen Y อายุ 16-35 ปี จำนวนร้อยละ 54.4 รองลงมาคือ Gen X

อายุ 36-51 ปีจำนวนร้อยละ 36.3 Baby Boomer อายุ 52-70 ปีจำนวนร้อยละ 8.5 และ Gen Z อายุต่ำกว่า 16 ปีจำนวนร้อยละ 0.8 พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ที่ Gen Z ใช้มากที่สุด ได้แก่ YouTube ร้อยละ 98.6 Facebook ร้อยละ 93.8 และ Line ร้อยละ 91.4

จากการสำรวจดังกล่าว พบว่าประชาชนกลุ่ม Gen Z ซึ่งเกิดตั้งแต่ปี 2544 และยังอยู่ในวัยเด็กมีสถิติการใช้อินเทอร์เน็ต 5.7 ชั่วโมงต่อวัน มีการใช้อินเทอร์เน็ตผ่านสมาร์ทโฟน มากที่สุดเมื่อเทียบกับอุปกรณ์แบบอื่น ๆ และร้อยละ 95.8 ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อพูดคุยกัน

ปัจจุบันมีภัยคุกคามที่พบมากทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยคือการกลั่นแกล้งออนไลน์ หรือการกลั่นแกล้งในโลกไซเบอร์ (Cyber bullying) ซึ่งหมายถึงการคุกคามทางไซเบอร์หรือการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือหรือช่องทางเพื่อก่อให้เกิดการคุกคาม ล่อลวงและการกลั่นแกล้งบนโลกอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ “เป็นการกลั่นแกล้งกันอย่างรุนแรงในโลกไซเบอร์ มักพบในกลุ่มเด็กวัยเรียนในโรงเรียน มหาวิทยาลัยเดียวกันโดยมีเจตนาต้องการแกล้งให้เพื่อนอับอาย เสียหน้าเสียชื่อเสียง เสียเพื่อน ไม่ได้รับการยอมรับ ถูกอับเป้ให้ออกจากกลุ่ม” ซึ่งพบว่ามีการทำหลายวิธี เช่น สร้างเพจปลอมและใส่ข้อมูลที่ไม่เป็นจริงของเพื่อนเพื่อให้คนอื่นเข้าใจผิด หรือการติดต่อภาพอย่างไม่เหมาะสม นอกจากนี้ทัศนคติของครูก็อาจช่วยซ้ำเติมเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการกลั่นแกล้ง เพราะครูอาจมองว่าเด็กคนนี้จะคงไปทำอะไรผิดจึงเป็นเหตุให้โดนแกล้ง สุดท้ายผลร้ายก็ตกอยู่กับเด็ก เพราะเด็กขาดที่พึ่งไม่ยอมไปโรงเรียนเพราะคุยกับใครไม่ได้ จนขาดเรียนติดต่อกันเป็นเวลานาน บางรายหันเข้าหายาเสพติด ซึมเศร้า หรือถึงขั้นทำร้ายตัวเองและฆ่าตัวตาย (ที่มา: รศ. นพ.ชาญวิทย์ พรนภดล หัวหน้าสาขาจิตเวชเด็กและวัยรุ่น คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล)

- **การคุกคามทางไซเบอร์ (Cyber bullying)**

อาจมาในรูปแบบการส่งอีเมล ข้อความ การสนทนาทางสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก เว็บบล็อก ฯลฯ สถิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับ Cyber bullying ในประเทศไทย ได้แก่

- ร้อยละ 75 คือ อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของกลุ่มที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ เด็กและเยาวชน อายุ 5-28 ปี และใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด เกือบ 8 ชม.ต่อวัน (ที่มา: ผลสำรวจจากสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์)

- ร้อยละ 80 ของเด็กและเยาวชนไทย เจอภัยคุกคาม ล่อลวงและการกลั่นแกล้งในโรงเรียนและบนโลกอินเทอร์เน็ต และเป็นอันดับต้น ๆ ของเอเชีย (ที่มา: www.nobullying.com)

- ข้อมูลวิจัยจากคุณครู ชัชฎาภรณ์ พรหมนอก (2552) ครูกระบวนการโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งทำหน้าที่ดูแลเรื่องสุขภาพจิตของนักเรียนภายในโรงเรียน ซึ่งทำการวิจัยเกี่ยวกับเด็กในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครแห่งหนึ่ง ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 อายุ 10-12 ปี จำนวน 200 คน พบว่า ร้อยละ 100 ของเด็กที่สำรวจ มีโทรศัพท์มือถือและเฟซบุ๊ก “นอกจากนี้ส่วนใหญ่มองยังมีประสบการณ์พบเห็นการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ ซึ่งปัญหานี้มันลงไปถึงเด็กเล็ก ๆ แล้วซึ่งเราก็พบว่าเริ่มเจอปัญหานี้ เพียงแต่ยังไม่มากเท่ากลุ่มเด็กโต เพราะเดี๋ยวนี้นักเรียนอายุเพียง 5 ขวบก็เริ่มใช้อินเทอร์เน็ตแล้ว (ที่มา: นิติสาร Digital Age (2552))

ผศ.ดร.วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล)

- **สถิติเด็กเสพติดเกมสูงขึ้น 1.5 เท่าตัวในรอบ 3 ปี**

ศูนย์ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ รายงานว่า ในช่วง 3 เดือนแรกของปี 2560 นี้ พบผู้ป่วยเด็กและวัยรุ่นที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีปัญหาพฤติกรรม และอาการเสพติดเกมอยู่ในระดับปานกลางถึงรุนแรง ที่ต้องเข้ารับการบำบัดรักษาทางจิตเวชอย่างเร่งด่วน และต่อเนื่อง รวมจำนวน 53 คน ซึ่งเป็นสถิติที่เพิ่มสูงขึ้นถึง 1.5 เท่าตัวในรอบ 3 ปี โดยร้อยละ 96 เป็นชาย ซึ่งเด็กกลุ่มนี้จะมีโรคร่วมทางจิตเวช อาทิ โรคสมาธิสั้น โรคติดต่อด้าน โรควิตกกังวล โรคซึมเศร้า โรคกลัวเนื้อตากระตุก โรคบกพร่องทักษะการเรียนรู้

นพ.บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์ อธิบดีกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ระบุว่ายังพบปัญหาพฤติกรรมโกหก ขโมยเงิน เล่นการพนัน หนีเรียน ไม่ยอมไปโรงเรียน และหนีออกจากบ้าน ส่วนใหญ่พบในกลุ่มอายุ 14-16 ปี แนวโน้มพบอายุน้อยลงเรื่อย ๆ น้อยที่สุดคือ 5 ขวบ ซึ่งสัมพันธ์กับปัญหาการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ถือเป็นเรื่องที่น่าห่วงมาก โดยเรื่องติดเกมนี้ยังเป็นปัญหาอันดับ 2 ที่พ่อแม่โทรปรึกษาสายด่วน 1323 รองจากปัญหาสุขภาพจิตวัยรุ่น เช่น เรื่องความรัก ฯลฯ ทั้งนี้ สิ่งที่กำลังกังวลจากความเข้าใจผิดคิดว่า เกมบนสมาร์ทโฟน เกมออนไลน์ การแข่งขันเกมต่อสู้ออนไลน์คือของเล่นของเด็กทุกวัย เพราะบางเกมมีอันตรายกับเด็ก เช่น การแข่งขันเกมต่อสู้ออนไลน์ ที่รู้จักกันในชื่อ “โมบ่า” นั้นมีอันตรายต่อสมองส่วนหน้าของเด็ก และวัยรุ่นซึ่งเป็นส่วนที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ สมาธิ ความจำ และการตัดสินใจด้วยเหตุผล ซึ่งมีผลต่อการควบคุมความคิด อารมณ์และพฤติกรรมโดยตรง

ผลสำรวจข้อมูลจาก สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร เผยแพร่ในหนังสือ วิเคราะห์เด็กและเยาวชนปี 2558 ในหัวข้อ ปัญหาที่เกิดจากการทำกิจกรรมผ่านอินเทอร์เน็ต กลุ่ม Gen Z พบว่า เรื่องของความล่าช้าในการเชื่อมต่อการใช้งานอินเทอร์เน็ตเป็นปัญหาที่พบมากที่สุด (ร้อยละ 73.4) ส่วนปัญหาล่าช้าติด ๆ ไปได้แก่ ปริมาณโฆษณาออนไลน์ที่มารบกวน (ร้อยละ 49.0) เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตยากหรือหลุดบ่อย (ร้อยละ 34.3) เสียค่าใช้จ่ายแพง (ร้อยละ 24.0) ไม่มั่นใจว่าข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตจะเชื่อถือได้ (ร้อยละ 18.4) การให้บริการอินเทอร์เน็ตไม่ทั่วถึง (ร้อยละ 17.4) ถูกรบกวนด้วยสื่อบริการโฆษณา (ร้อยละ 13.0) ถูกรบกวนด้วยอีเมลขยะ (ร้อยละ 8.8) ติดไวรัสคอมพิวเตอร์ (ร้อยละ 7.2) เกิดปัญหาแต่ไม่รู้จะไปขอความช่วยเหลือจากใคร (ร้อยละ 4.0) ถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล (ร้อยละ 3.2) และถูกหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 1.7) แม้ตัวเลขการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลและการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ตของเด็กไทยยังอยู่ในอันดับที่ไม่สูงนักแต่ ภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องยังคงต้องจับตาดูตัวสถิติที่มีแนวโน้มสูงขึ้น และให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

- **ปัญหาที่พบมากเมื่อเด็กติดสื่อออนไลน์**

การติดเกม ส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพกายและใจ เริ่มจากไม่สนใจการเรียน ผลการเรียนตกต่ำ ไม่อยากสื่อสารกับคนในครอบครัว หงุดหงิด อารมณ์เสียถ้าไม่ได้ออนไลน์ พฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง

การถูกคุกคามทางไซเบอร์ หรือการกลั่นแกล้งออนไลน์ ส่งผลให้เกิดความไม่สบายใจ ไม่อยากเข้าสังคม ถูกล้อลวง และนำไปสู่การทำร้ายตัวเองหรือฆ่าตัวตาย ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อสุขภาพร่างกายโดยตรง และยังเป็นการลดความสัมพันธ์กับสังคม ในเวลาเดียวกันโดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว เด็กจะหันไปสร้างความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้า เป็นความรู้สึกแบบฉาบฉวย และทำให้เด็กไม่กล้าสื่อสารโดยการพูดกับคนในครอบครัวตนเองทำให้เกิดปัญหาหลากหลาย และอาจแก้ไขไม่ทัน

รายงานรูปแบบการสื่อสารที่ส่งผลกระทบในแง่ลบต่อเด็กและเยาวชนและแนวทางดูแลป้องกันและเสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน กรณีศึกษาจากประเทศไทยและต่างประเทศโดย ผศ.ดร.วรัชญ์ ครุจิต (2560) ระบุว่า สามารถแยกผลกระทบในแง่ลบจากสื่อดิจิทัลทั้งหมดออกเป็น 8 หัวข้อหลัก ดังนี้

1. การล่อลวง ได้แก่ การล่อลวงทางเพศ เพื่อฉ้อโกงธุรกรรมทางการเงิน การโฆษณาออนไลน์
2. เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ เนื้อหาที่ยั่วยทางเพศ การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม หยาดคาย ดูถูก ผิดหลักภาษา เนื้อหารุนแรง ภาพสยดสยอง เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชัง เป็นต้น
3. การกลั่น รั้งแกล้งทางออนไลน์ ได้แก่ การแอบติดตามและสอดส่องข้อมูลของผู้อื่นทางออนไลน์ การยั่วให้ไม่พอใจแล้วแอบถ่ายคลิป ฯลฯ
4. การก่อให้เกิดความไม่พอใจ ได้แก่ การก่อให้เกิดความขมเคี้ยว หรืออิจฉา และการนำไปสู่ความรุนแรง
5. การก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ได้แก่ การหลอกลวงหรือเข้าใจผิดจากการใช้ภาพ หรือข้อมูล
6. การใช้เวลาในทางที่ไม่สร้างสรรค์ ได้แก่ การลดเวลาที่ใช้ในการอ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมอื่น และการเกิดการเสพติด เล่นเกม เกิดปัญหาทางสุขภาพ
7. การกระทำผิดกฎหมาย ได้แก่ การกระทำความผิด พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ และการกระทำความผิดกฎหมายอื่น ๆ
8. การก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การถ่ายภาพตัวเอง (Selfie) อย่างไม่เหมาะสม การทำทะเลาะวิวาทออนไลน์ การแฉความลับหรือข้อมูลส่วนตัว การส่งต่อเนื้อหาลามกอนาจาร เป็นต้น

3.4 การติดตามประเมินผลการพัฒนาเด็กและเยาวชน

การรายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก การรายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฉบับแรก เมื่อปีพ.ศ.2539 ฉบับที่ 2 เมื่อปีพ.ศ.2547 และฉบับที่ 3-4 ในปีพ.ศ.2554 โดยประเทศไทยมีการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งชาติหลายประเด็น ดังนี้

1. การถอนข้อสงวนข้อ 7 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่จะต้องได้รับการจดทะเบียน ทันทีหลังจากการเกิด สิทธิที่จะต้องมีชื่อ สัญชาติ และสิทธิที่จะรู้จัก และได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่
2. การคุ้มครองทางด้านกฎหมาย ได้ยกร่างและแก้ไขกฎหมายหลายฉบับเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
3. ด้านสุขภาพ มีโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งเป็นหลักประกันการรักษาพยาบาลให้แก่คนไทยทุกคนรวมถึงเด็กโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การปรับเปลี่ยนให้สถานีนอนามัย ในระดับตำบลทั่วประเทศเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและหน่วยบริการสาธารณสุขเคลื่อนที่ ส่งผลให้อัตราการตายจากการคลอด

และอัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีลดลง การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และภาวะทุพโภชนาการในเด็กลดลงอย่างต่อเนื่อง ด้วยความพยายามในการลดการขาดสารไอโอดีนและธาตุเหล็ก ตลอดจนได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้วยการยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศให้มีมาตรฐาน

4. การศึกษา ประเทศไทยบรรลุเป้าหมาย MDGs เกี่ยวกับความสำเร็จในการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึง และเป้าหมายในการลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเด็กหญิงเด็กชาย ในการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

5. การมีส่วนร่วมของเด็ก ด้วยการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด และระดับชาติ เพื่อเป็นพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้ใช้สิทธิแสดงความคิดเห็น และเป็นหลักประกันให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกระบวนการในการกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชนของประเทศ

6. กระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน มีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 โดยแก้ไขคำจำกัดความของเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก หลายมาตราได้มีการแก้ไขเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ตลอดจนประเทศไทยได้ดำเนินการส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการของเด็กติดมาตาในเรือนจำ โดยมีการปรับปรุงการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิงรวมทั้งการดูแลลูกของผู้ต้องขังหญิงด้วย

ตอนที่ 3 ปัจจัยท้าทายในสังคมไทยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน

การศึกษาปัจจัยท้าทายในสังคมไทยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การพัฒนาเด็กและเยาวชน ประกอบด้วยปัจจัยท้าทายในประเด็นโครงสร้างทางประชากร รูปแบบครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การเคลื่อนย้ายของประชากรที่ส่งผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน รายละเอียดดังนี้

1. โครงสร้างทางประชากร

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้จำนวนเด็กและเยาวชนย้อนหลัง 5 ปี มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรตามกลุ่มอายุที่สำคัญ คือ ประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) และประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) มีจำนวนและสัดส่วนลดลง ในขณะที่ประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) มีสาเหตุมาจากอัตราการเกิดที่ลดลง และอายุที่ยาวนานขึ้น

2. รูปแบบครอบครัว

รูปแบบครอบครัวมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ส่วนใหญ่เป็นประเภทครอบครัวเดี่ยวมีสถิติการแต่งงานลดลง การหย่าร้างมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ครอบครัวไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวข้ามรุ่นหรือครอบครัวแห่งกลาง และครัวเรือนอยู่คนเดียว นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่ได้รับการดูแลโดยปู่ย่าตายายที่สูงอายุ จะมีผลการเรียน

ที่น้อยกว่าเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะปีพ.ศ.2557 พบว่าประเทศไทยมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 2.70 คน มีขนาดเล็กลงเมื่อเทียบกับสำมะโนประชากรเคหะ ปีพ.ศ.2543 ที่มีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.80 คน จากรายงานการสำรวจสถานะสุขภาพเด็กไทย ปีพ.ศ.2555 มีเด็กเพียงร้อยละ 57.60 ที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ทั้งสองคน ส่วนที่เหลือคือ เด็กที่ต้องอาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว หรืออาศัยอยู่กับคนอื่น อันเนื่องมาจากพ่อแม่ต้องไปทำงานในภูมิภาคอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงของครอบครัวข้างต้น ส่งผลให้ครอบครัวไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์และบรรยากาศในครอบครัวขาดความอบอุ่น เมื่อพิจารณาจากดัชนีครอบครัวอบอุ่น พบว่าดัชนีครอบครัวอบอุ่น ลดลงจากร้อยละ 68.31 ในปีพ.ศ.2555 เป็นร้อยละ 65.34 ในปีพ.ศ.2558

3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

รูปแบบการค้ามีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่การค้าเสรีมากขึ้น และมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่หลากหลายขึ้น กล่าวคือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคเพื่อบรรลุเป้าหมายความร่วมมือตาม 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) จะมีผลทำให้เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่สำคัญของการพัฒนาในฐานะที่เป็นต้นทุนการผลิต และการพัฒนาของภูมิภาคให้มีความสามารถในการแข่งขันกับภูมิภาคอื่น ๆ

ปัญหาการจ้างงานลดลง ไตรมาสสามปี 2560 มีกำลังแรงงาน 38.2 ล้านคน ลดลง ร้อยละ 1.3 จากไตรมาสเดียวกันปีที่แล้ว เป็นผู้มีงานทำ 37.6 ล้านคน ลดลงร้อยละ 1.6 โดยภาคเกษตรลดลงร้อยละ 1.2 เป็นผลต่อเนื่องจากอุทกภัยปลายปี 2559 จนถึงช่วงกลางปี และสถานการณ์รุนแรงในช่วงกรกฎาคม-สิงหาคม 2560 ที่ผ่านมา ขณะที่ภาคนอกเกษตรมีการจ้างงานลดลงร้อยละ 1.8 แม้ภาคการส่งออก จะขยายตัวได้ดี แต่ผู้ผลิตยังคงเน้นการระบายคลังสินค้าแทนการจ้างแรงงานเพิ่มและการนำเข้าเทคโนโลยีที่เพิ่มสูงขึ้น ส่วนอัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ 1.19 เพิ่มขึ้นจากไตรมาส 3 ปี 2559 ที่ร้อยละ 0.94 ค่าจ้างแรงงานขยายตัวเล็กน้อย ส่วนผลิตภาพแรงงาน ยังคงเพิ่มขึ้นทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ปัญหานี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้นในอัตราชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สินเชื่ออุปโภคบริโภคส่วนบุคคลของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขยายตัว เพิ่มขึ้นตามทิศทางการฟื้นตัวของตลาดอสังหาริมทรัพย์ และยอดขายรถยนต์ที่ขยายตัวต่อเนื่อง สัดส่วนหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อสินเชื่อรวมที่เพิ่มขึ้นเป็นการเพิ่มขึ้นของสินเชื่อที่อยู่อาศัยเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามการผิณัดชำระหนี้เกิน 3 เดือน ขึ้นไปของสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับและสินเชื่อบัตรเครดิตลดลง เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายครัวเรือน พบว่าค่าใช้จ่ายในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2 ขณะที่ค่าใช้จ่ายในการบริโภคบุหรืเพิ่มขึ้น ร้อยละ 6.1 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 3.4 ของค่าใช้จ่ายครัวเรือน กรมสรรพสามิตมีการบังคับใช้มาตรการด้านภาษีและราคาซึ่งต้องดำเนินมาตรการอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อลดการบริโภค เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรื (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

4. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

จากการคาดการณ์ของสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (FD) ประชากรในอนาคตเกือบครึ่งของประชากรทั้งหมดอาศัยในเขตเมือง อาจส่งผลให้เกิดการขาดแคลนที่อยู่อาศัย การบริการของรัฐทั้งด้านการศึกษาและสวัสดิการอื่น ๆ ไม่ทั่วถึง ปัญหาสภาพแวดล้อมความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขภาพ ร่างกาย และ จิตใจ และการเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม รวมทั้งมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในสังคมเป็นปัจเจกชนและแยกส่วนมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาเทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต จากเดิมไปสู่เทคโนโลยีดิจิทัลในโลกเสมือนจริง (Virtual World) แม้ว่าจะเกิดประโยชน์มากมาย แต่อาจส่งผลด้านลบให้เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปในทางที่ไม่เหมาะสม ทำให้เสี่ยงต่อการถูกละเมิดและถูกแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านโลกออนไลน์ และใช้เวลาอยู่กับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น ทำให้ขาดปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้ อีกทั้งยังส่งผลต่อทักษะแรงงานในตลาดยุคดิจิทัล การนำเทคโนโลยีนวัตกรรมมาใช้มากขึ้น ทำให้โครงสร้างธุรกิจมีรูปแบบการผลิตและบริการที่เปลี่ยนแปลงไป แรงงานต้องปรับตัวให้เข้ากับการทำงานในยุคดิจิทัลได้ อาทิ มีความสนใจ ใฝ่รู้ทันโลกทันเหตุการณ์ ค้นคว้าหรือใช้เทคโนโลยีเป็น สามารถวิเคราะห์และจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ สามารถทำงานหลากหลาย (Multi-Skill) มีทักษะด้านภาษา รวมถึงมีความยืดหยุ่นในการทำงาน โดยแรงงานในยุคใหม่จึงจำเป็นต้องมีทักษะ สามารถที่ตอบสนองต่องานในรูปแบบใหม่และความต้องการของผู้ประกอบการ

ตลอดจนการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่ไม่สมดุล ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาระบบนิเวศที่มีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหาความเสี่ยงในการขาดแคลนน้ำ ปัญหามลพิษในอากาศ ในน้ำ ที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชน จากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2560 พบว่าการเจ็บป่วยด้วยโรคเฝ้าระวังโดยรวมของประชาชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.8 แต่ต้องเฝ้าระวังโรคที่แพร่ระบาดในช่วงปลายฝนต้นหนาวซึ่งพบผู้ป่วยด้วยโรคไข้หวัดใหญ่เพิ่มขึ้นเกือบ 2 เท่า รวมทั้งการดูแลสุขภาพจิตของคนไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งผู้ป่วยโรคจิต โรควิตกกังวล และโรคซึมเศร้า จากข้อมูลการให้บริการสายด่วนปรึกษาสุขภาพจิต 1323 ในปีงบประมาณ 2559 พบว่า 5 อันดับปัญหาที่มีผู้ขอคำปรึกษามากที่สุดคือ ความเครียดหรือวิตกกังวลทางจิตเวช ความรัก เรื่องเพศ และเรื่องครอบครัว นอกจากนี้ ควรเร่งส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกาย ให้เพียงพอในทุกกลุ่มวัย เพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ทำให้มีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี

ปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ได้แก่ คดียาเสพติดยังคงเพิ่มขึ้น แนวนโยบายของรัฐจึงมุ่งทั้งการป้องกันและลดปัญหาเพื่อสร้างสังคมปลอดภัย โดยเน้นการปราบปรามกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดข้ามชาติอย่างต่อเนื่อง คุมเข้มแนวชายแดน และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการตรวจหายาเสพติด ปัญหาอุบัติเหตุลดลง แต่ยังคงต้องรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ด้านปัญหาความปลอดภัยทางถนนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านความเสี่ยง และความร้ายแรงของอุบัติเหตุอย่างเข้มข้นเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้รถใช้ถนนให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น และการค้าประเวณีเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการค้ามนุษย์ ผลจากการปราบปรามอย่างเข้มงวดต่อเนื่องพบว่า เหยื่อและผู้ทำหน้าที่จัดหา มีอายุน้อยลงเรื่อย ๆ เป็นเด็กหญิง

อายุเพียง 13-15 ปี ที่มีฐานะยากจน บางรายถูกคนใกล้ชิด ช่มชู้จนจึงหันมาประกอบอาชีพนี้ ผู้ค้าบริการทางเพศ ส่วนใหญ่ใช้สื่อโซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือทำให้ใช้จ่ายฟุ้งเฟ้อ บางรายถูกคนใกล้ชิดล่อลวงให้ไปทำงานต่างประเทศแล้วถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศ หากไม่ยินยอมจะข่มขู่ ทุบตี บางรายถูกบังคับให้เสพยาเสพติด ขณะที่ข้อมูลกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว พบว่าร้อยละ 70-80 ของคดีการค้ามนุษย์เชื่อมโยงจากการค้าประเวณี รวมทั้งพบกลุ่มเด็กเยาวชนหญิงมีความเสี่ยงตกเป็นเหยื่อถูกล่อลวงไปในทางไม่เหมาะสมมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

5. การเคลื่อนย้ายของประชากรที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนที่ย้ายถิ่นในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กและเยาวชนไทย และเด็กและเยาวชนต่างชาติ ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัวและเป็นกลุ่มเปราะบาง ที่มีแนวโน้มถูกเอารัดเอาเปรียบเนื่องจากขาดผู้คุ้มครอง โดยมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเด็กและเยาวชนย้ายถิ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ (1) ความแตกต่างในการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศและในประเทศ (2) ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง และ (3) ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เกิดปัญหาตามมา เช่น แรงงานเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนถูกนำมาแสวงประโยชน์ทางเพศ เด็กและเยาวชนไร้รัฐ เด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัย เด็กและเยาวชนย้ายถิ่น เป็นต้น

จากแนวโน้มสถานการณ์ปัญหา สภาวะการณ์ และปัจจัยท้าทายในการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชนของประเทศไทย จึงจำเป็นต้องมีการศึกษากรณีตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทางความคิด (Mindset) เพื่อให้เห็นแนวทางที่หลากหลายและครอบคลุม และสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทในสังคมไทย

ส่วนที่ 2

การพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิด

- ตอนที่ 1 กรณีตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ
- ตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิด (Mindset)
- ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0
- ตอนที่ 4 กรณีศึกษาการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเพื่อเสริมสร้างกระบวนการทางความคิด
- ตอนที่ 5 รูปแบบกระบวนการส่งเสริมทางความคิดในเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

ตอนที่ 1 กรณีตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ

จากการศึกษากรณีตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ พบว่ามีรูปแบบกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นเจ้าของโครงการและเป็นนักกิจกรรมเพื่อสังคมรุ่นใหม่ สนับสนุนให้เด็กกล้าแสดงออกอย่างมีเสรีภาพ มีการรับฟังเสียงเด็กเพื่อนำไปกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชน สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้แก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนด้วยตนเอง โดยพบตัวอย่างการทำงานใน 8 ประเทศ ดังนี้

1. ประเทศไอซ์แลนด์: Youth in Iceland แก้ปัญหาแบบองค์รวม ลดปัญหาวัยรุ่นได้ผลใน 20 ปี

ไอซ์แลนด์เคยเป็นประเทศที่วัยรุ่นดื่มเหล้าหนักที่สุดในยุโรป แต่ภายในช่วงเวลา 18 ปี จำนวนเยาวชนอายุ 15-16 ปี ที่มีปัญหาเหล้า บุหรี่ และยาเสพติดลดลงอย่างเห็นได้ชัด สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากโครงการ Youth in Iceland ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมให้เยาวชนทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น เล่นกีฬา ดนตรี ศิลปะ หรือใช้เวลากับครอบครัว เพื่อให้คลายเครียด รู้สึกรักตัวเองและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม แทนที่จะต้องพึ่งพาสุราหรือยาเสพติด ทั้งหมดนี้เกิดจากหลักการ “ป้องกัน” ไม่ให้เด็กเข้าสู่วงจรปัญหาอย่างเป็นองค์รวม ด้วยความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างรัฐและพลเมือง เช่น

- ปรับปรุงหรือเพิ่มกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น แก้กฏหมายเกี่ยวกับการขายและโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง กำหนดเวลาห้ามเด็กอายุ 13-16 ปี อยู่นอกบ้านเวลาดึก เป็นต้น
- รัฐให้ทุนสนับสนุนองค์กรที่จัดกิจกรรมสันทนาการเพิ่มทางเลือกกิจกรรมให้วัยรุ่น ครอบครัวที่ยากจนจะได้รับบัตรมูลค่าประมาณ 11,000 บาทต่อปีต่อเด็ก 1 คนเพื่อใช้กับกิจกรรมเหล่านี้
- ให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับวัยรุ่น วิธีพูดคุยกับลูก แนวทางใช้เวลาอยู่กับลูกอย่างมีคุณภาพ
- ทำวิจัย เก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้รู้ปัญหาเฉพาะของแต่ละพื้นที่และออกแบบวิธีแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

2. ประเทศอังกฤษ: หวังสร้างเทรนด์ใหม่ผ่าน #iwill fund ให้เด็กเป็นนักกิจกรรมเพื่อสังคม

กองทุน #iwill ในอังกฤษเป็นกองทุนอิสระที่มุ่งส่งเสริมให้เยาวชนวัย 10-20 ปีทำกิจกรรมเพื่อสังคมมากขึ้น 50% ภายในปี 2020 โดยได้รับเงินตั้งต้นจำนวน 40 ล้านปอนด์ (ประมาณ 1,753 ล้านบาท) จากรัฐบาลอังกฤษและ Big Lottery Fund เงินทุนดังกล่าวจะจัดสรรให้กับมูลนิธิที่เป็นเครือข่ายของกองทุน #iwill เช่น Comic Relief, Pears Foundation, Sport England เพื่อแจกจ่ายให้กับโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เยาวชนวัย 10-20 มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม และยังสนับสนุนให้เยาวชนคิดโครงการและสมัครขอรับเงินทุนด้วยตนเองได้ด้วยกิจกรรมเช่นนี้ นอกจากสังคมจะได้ประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมแล้ว เยาวชนเองก็จะได้พัฒนาบุคลิกภาพและทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการทำงานในอนาคต

3. ประเทศสหรัฐอเมริกา: Let's Talk ธรรมชาติการพูดคุยกันในครอบครัว ลดความเสี่ยงวัยรุ่นติดยา/ฆ่าตัวตาย

ผู้ปกครองหลายคนอาจรู้สึกว่าการคุยกับลูกเรื่องใหญ่ ๆ อย่างยาเสพติด เพศ การฆ่าตัวตาย เป็นเรื่องยาก แต่หากไม่คุยกัน เยาวชนยังมีความเสี่ยงที่จะตัดสินใจพลาดได้ คณะกรรมการบริการด้านการฟื้นฟูและสุขภาพจิต มณฑลอัลเลน อ็อกเลซ และฮาร์ดิน สหรัฐอเมริกา จึงจัดโครงการ “Let's Talk” ธรรมชาติการพูดคุยกันในครอบครัว เน้นการเสริมพลังเชิงบวกเพื่อลดปัญหาเสพติดและการฆ่าตัวตายในเด็กวัยรุ่น โดยเผยแพร่สื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ประกอบด้วยเอกสาร แผ่นพับ วิดีโอ เว็บไซต์ที่มีข้อมูลที่นำไปใช้ได้ทันที เช่น สัญญาณบ่งบอกความเสี่ยง คำแนะนำในการปฏิบัติตัวสำหรับพ่อแม่ที่เริ่มเห็นว่าลูกมีสัญญาณผิดปกติ แนวทางการชวนลูกคุยแบ่งตามช่วงวัย ฯลฯ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ “รับฟังแบบเพื่อน และตอบแบบพ่อแม่” โครงการมุ่งหวังว่าปฏิสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวนี้จะช่วยให้วัยรุ่นคิดเรื่องเชิงลบน้อยลง มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น และเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

4. ประเทศโรมาเนีย: เด็กมีส่วนร่วม ลดความรุนแรงในโรงเรียน

ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ง่าย ๆ ใกล้ตัวผ่านการเสริมพลังให้เยาวชน เรื่องนี้เห็นได้ชัดจากโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในโรมาเนีย นักเรียนจำนวนหนึ่งในโรงเรียนเริ่มสังเกตว่าเพื่อน ๆ ใช้ความรุนแรงในโรงเรียนกันมากขึ้นเรื่อย ๆ มูลนิธิ World Vision จึงร่วมกับคุณครูจัดโครงการในโรงเรียนเพื่อสนับสนุนให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วมแก้ปัญหาด้วยตนเอง นักเรียนเลือกและแต่งตั้งนักเรียนกลุ่มหนึ่งเพื่อทำหน้าที่สอนเพื่อน ๆ เล่นกันอย่างถูกวิธี เมื่อคณะกรรมการนักเรียนนี้เกิดขึ้นแล้ว เด็ก ๆ ก็ช่วยกันพัฒนาคู่มือเล่นเกมขึ้นสำหรับใช้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน นอกจากนี้ เพื่อความยั่งยืน นักเรียนกลุ่มนี้ ก่อนที่จะอายุ 14 ปีซึ่งเป็นวัยที่ต้องออกไปเรียนมัธยมปลาย รุ่นพี่มีประสบการณ์จะคอยฝึกให้รุ่นน้องเป็นผู้นำเล่นเกมและช่วยคนอื่นเล่นต่อไป โครงการนี้ลดความรุนแรงในโรงเรียนได้จริงและดำเนินการต่อได้อย่างยั่งยืน เป็นตัวอย่างที่ดีของการให้เด็กมีส่วนร่วมตัดสินใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตนเอง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

5. ประเทศสวีเดน: สำนวณความคิดเด็ก ๆ นำสู่ระดับนโยบาย

ในปี 2014 มูลนิธิ Save the Children Sweden จัดสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนอายุ 12-16 ปีทั่วประเทศ ภายใต้โครงการ Young Voices คำถามในแบบสำรวจพัฒนามาจากคำแนะนำของคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติต่อสวีเดน จุดประสงค์เพื่อให้เด็ก ๆ แสดงความคิดเห็นว่าสวีเดนดำเนินการด้านสิทธิเด็กเป็นอย่างไรบ้าง การสำรวจความเห็นเยาวชนครั้งนี้ นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเจรจากับนักการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยหวังว่าจะสร้างแรงกระเพื่อมของความเปลี่ยนแปลงในสังคมผ่านเสียงของเด็ก ๆ เอง นอกจากนี้ ทุกปี เครือข่ายอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กสวีเดนยังจัดเวที เปิดโอกาสให้เด็กที่เป็นสมาชิกขององค์กรในเครือข่ายฯ ถามคำถามต่อรัฐมนตรี นักการเมือง และสมาชิกสภาฯ ได้โดยตรง จากเวทิดังกล่าวและเสวนากลุ่มกับเด็ก ๆ มูลนิธิยังเขียนรายงานฉบับเสริมเพื่อส่งให้กับคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติเพิ่มเติมอีกด้วย

6. ประเทศเยอรมนี: วันเด็ก โอกาสณรงค์เพื่อสิทธิเด็ก

ประเทศเยอรมนีมีวันเด็กสองวัน คือ 1 มิถุนายนและ 20 กันยายน ตั้งแต่สมัยที่เยอรมนียังแบ่งแยกเป็นเยอรมนีตะวันออกและตะวันตก ถึงจะรวมประเทศแล้วปัจจุบันชาวเยอรมันก็ยังฉลองทั้งสองวัน แต่ความพิเศษของวันที่ 20 กันยายน คือ รัฐฉลองวันนี้เป็น World Children's Day ร่วมกับ UNICEF และกองทุนเพื่อเด็กแห่งเยอรมนี นอกจากจะจัดงานเฉลิมฉลองใหญ่ มีกิจกรรมมากมายให้เด็กร้อง เล่น เต้นรำบำกัสนุกสนานแล้ว องค์กรด้านสิทธิเด็กต่าง ๆ ในเยอรมนียังถือโอกาสนี้เรียกร้องสิทธิเด็กด้วย เห็นได้ชัดในคำขวัญวันเด็กแต่ละปี เช่น ปี 2017 “Give children a voice!” “ให้เด็ก ๆ ได้แสดงความคิดเห็นหน่อย” เพื่อเรียกร้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคำนึงถึงความต้องการของเด็ก ๆ เวลากำหนดนโยบาย แม้เด็ก ๆ จะไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้เมืองต่าง ๆ ยังจัดนิทรรศการและเสวนาให้เด็ก ๆ ได้พูดคุยกับนักการเมืองเกี่ยวกับชุมชนของตัวเองอีกด้วย คำขวัญปีก่อนหน้านี้ก็คล้าย ๆ กัน เช่น “Give children a home!” ในปี 2016 “Welcome children!” ในปี 2015 หรือ “Every kid has rights!” ในปี 2014

7. ประเทศแคนาดา: วันพา สส. ไปโรงเรียน กิจกรรมประจำวันเด็กแคนาดา

ช่วงหนึ่งสัปดาห์ก่อนวันที่ 20 พฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งเป็นวันเด็กแห่งชาติของประเทศแคนาดา UNICEF แคนาดาจะจัดกิจกรรม Bring Your PM to School Day หรือ “วันพา สส. ไปโรงเรียน” ผู้แทนราษฎรจะไปเยี่ยมโรงเรียนในพื้นที่ของตัวเองเป็นเวลา 1 ชั่วโมง เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาฯ และนักเรียนได้พูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน จุดประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เด็ก ๆ ได้มีส่วนให้ข้อมูลในการตัดสินใจเชิงนโยบายและส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องหน้าที่พลเมือง โรงเรียนหรือ สส. ที่สนใจจะเข้าไปลงทะเบียนผ่าน UNICEF ซึ่งจะให้คู่มือสำหรับโรงเรียน นักเรียนและสส. โดยมีแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็ก ๆ ตัวอย่างตารางกิจกรรม คำแนะนำสำหรับการเตรียมตัวก่อนวันงาน ระหว่างวัน และหลังวันงาน เป็นต้น นอกจากนี้ UNICEF แคนาดายังจัดทำเอกสารอธิบายสิทธิเด็กตามที่กำหนดในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเพื่อให้ความรู้แก่เด็ก ๆ เกี่ยวกับสิทธิของตัวเองอีกด้วย กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมวันเด็กแคนาดาตั้งอยู่บนแนวคิดที่ให้เด็กได้เป็นพระเอก และเสริมพลังให้เด็ก ๆ อย่างแท้จริง

8. ประเทศสกอตแลนด์: 2018 ปีแห่งเยาวชนสกอตแลนด์

แนวคิดนี้เริ่มขึ้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนปี 2017 โดยนิโคลา สเตอร์เกิน นายกรัฐมนตรีของประเทศสกอตแลนด์ริเริ่มให้มี “2018 ปีแห่งเยาวชนสกอตแลนด์” สร้างพื้นที่กลางสำหรับคนอายุตั้งแต่ 8-26 ปี ให้เข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตของตัวเอง ให้เยาวชนได้ส่งเสียงของตัวเองเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้และส่งเสริมความเข้าใจการใช้ชีวิตร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกของฝ่ายรัฐบาลในการเคารพคนทุกรุ่น สำหรับการทำงานกับพื้นที่กลาง มีหน่วยงานที่ชื่อว่า Communic 18 ซึ่งบริหารโดยกลุ่มเยาวชนทำหน้าที่เชื่อมเยาวชนในกลุ่มเป้าหมายให้เข้ามามีส่วนกับการเสนอแนะความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ และเพื่อให้ทุกคนมั่นใจว่ารัฐสนใจในสิ่งที่เยาวชนเรียกร้องและนำมาพัฒนาเป็นนโยบายที่มีผลต่อทุกคนยังรวมถึงการมีส่วนร่วมในการระดมทุนการสนับสนุนกิจกรรมในพื้นที่ของหน่วยงานท้องถิ่น กำกับดูแลรูปแบบการทำงานกับเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส กลุ่มชายขอบ กลุ่มไร้บ้าน และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ

เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการลดความเหลื่อมล้ำและความยากจน ซึ่งเป็นหัวใจของการทำงานที่ต้องการเห็นความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังพบว่าองค์กร Young Scot ร่วมขับเคลื่อนงานกับหน่วยงาน Communic 18 ในการจัดอบรมให้เยาวชนอายุระหว่าง 8-26 ปี ให้มีความรู้ความเข้าใจเพื่อสามารถเสี่ยงเรียกร้องในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดธีมการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนในปี 2018 คือ **Safe Spaces for Youth** หรือพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเยาวชน ด้วยเล็งเห็นว่าเยาวชนต้องการพื้นที่ปลอดภัยที่สามารถรวมตัวกันมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สอดคล้องความต้องการและความสนใจที่หลากหลาย ต้องการให้เกิดพื้นที่สาธารณะช่วยให้เยาวชนสามารถมีส่วนร่วมในประเด็นด้านการกำกับดูแลปัญหาของเด็กและเยาวชนเอง พื้นที่สาธารณะทำให้เยาวชนมีโอกาสมีส่วนร่วม ทั้งเรื่องการศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน นอกจากนี้พื้นที่ปลอดภัยทางดิจิทัลยังสามารถช่วยให้เยาวชนมีปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนได้อย่างแท้จริง และการเกิดพื้นที่ปลอดภัยยังช่วยดูแลกลุ่มเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อของการกลั่นแกล้งรังแกและการใช้ความรุนแรงในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

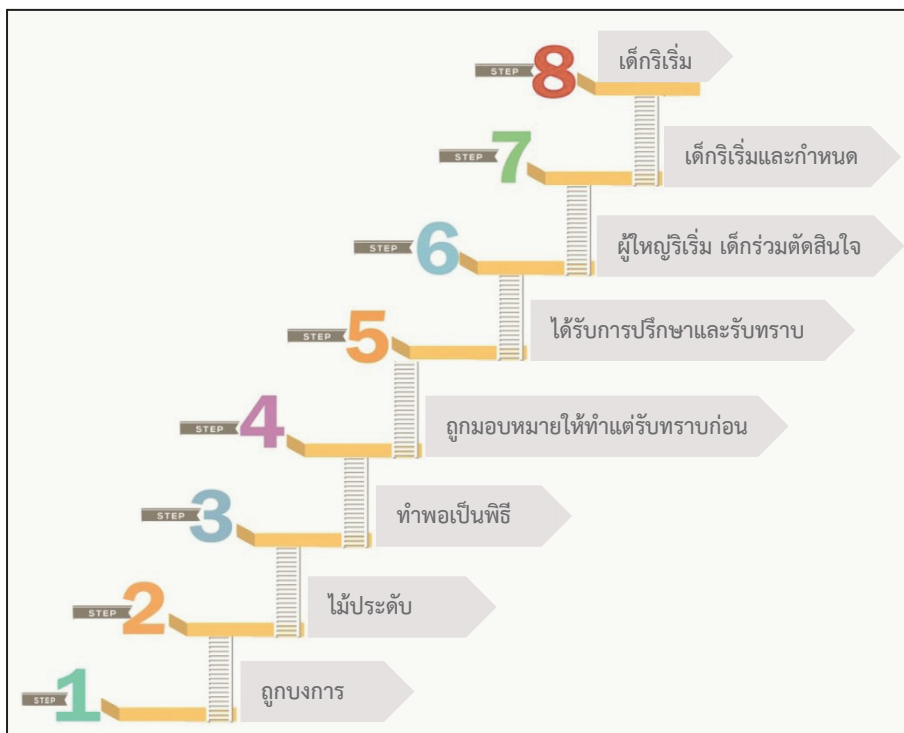
ภาพ 1 พื้นที่ปลอดภัยสำหรับเยาวชน

ที่มา: <https://www.facebook.com/CYDEDUCHULA/> และข้อมูลจาก <http://www.un.org/en/events/youthday/>

และ <http://blogspay.com/un-international-youth-day-2018-safe-spaces-for-youth/>

จากการศึกษากรณีตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศพบจุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ความเป็นเจ้าของโครงการ การได้ทำกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย โดยให้เด็กเป็นผู้คิด ออกแบบ และลงมือทำ ซึ่งเป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระบบการคิดไปจนถึงวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Hart (1992) 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ถูกบงการ เด็กถูกบอกให้ทำตามที่ผู้ใหญ่คิด ไม่มีความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองกำลังทำและปฏิเสธไม่ได้ ขั้นที่ 2 ไม่ประดับ เด็กมีส่วนร่วมในเหตุการณ์เชิงรูป เช่น แต่งกาย การใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมาย การอ่านคำเปิดงาน อ่านบทกวี แต่การกระทำดังกล่าวเด็กไม่รู้เหตุผล ไม่รู้ความหมาย ขั้นที่ 3 ทำพอเป็นพิธี เด็กอาจถูกถามว่าคิดอย่างไรกับเรื่องนั้นแต่มีขอบเขตหรือข้อจำกัดในการแสดงออก เป็นการให้โอกาสที่ขาดความอิสระ หรือทำ

พอเป็นพิธีนั่นเอง ขั้นที่ 4 ถูกมอบหมายให้ทำแต่รับทราบก่อน เด็กมีโอกาสรับรู้ เข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ และ
 สมัยครใจทำ แต่การตัดสินใจ การวางแผนเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ขั้นที่ 5 ได้รับการปรึกษาและรับทราบ ผู้ใหญ่เป็น
 ผู้วางแผนและดำเนินการทุกอย่าง แต่ปรึกษารับฟังและพิจารณาความคิดเห็นของเด็ก ๆ อย่างจริงจัง ขั้นที่ 6
 ผู้ใหญ่ริเริ่ม เด็กร่วมตัดสินใจ ในขั้นนี้เด็กไม่ได้เป็นเพียงผู้ให้ความคิดเห็นเท่านั้น แต่ยังได้ร่วมตัดสินใจในฐานะผู้
 มีส่วนได้ส่วนเสีย ขั้นที่ 7 เด็กริเริ่มและกำหนด เด็กเป็นเจ้าของความคิดและกำหนดสิ่งที่จะทำด้วยตนเอง อาจ
 ปรึกษาหรือไม่ปรึกษาผู้ใหญ่ก็ได้ ทั้งหมดขึ้นอยู่กับเด็กเองว่าต้องการอะไร ขั้นที่ 8 เด็กริเริ่ม ผู้ใหญ่ร่วมตัดสินใจ
 เด็กเป็นเจ้าของความคิดและกำหนดสิ่งที่จะทำด้วยตนเอง (ริเริ่ม) โดยคำปรึกษาจากผู้ใหญ่ บทบาทของผู้ใหญ่
 คือให้ประสบการณ์ความชำนาญ และร่วมตัดสินใจกับเด็ก ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนใน
 การแสดงออกของทั้ง 8 ประเทศ อยู่ในระดับขั้นสูงสุดของบันไดการมีส่วนร่วม

ภาพ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน
 ปรับจาก บันไดการมีส่วนร่วม 8 ขั้น ของ Roger A. Hart (1997)

แต่อย่างไรก็ดี รูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทยยังไม่หลากหลายและมุ่งเน้นการ
 อบรมพัฒนาศักยภาพ การกำหนดหัวข้อกิจกรรม/โครงการ ที่ผู้ใหญ่เป็นผู้ตั้งต้นคิดให้ ในขณะที่ช่องทางหรือ
 พื้นที่การในการแสดงออกของเด็กและเยาวชนนั้นยังไม่เปิดกว้างเพียงพอ ให้เด็กและเยาวชนทุกกลุ่มเข้ามา
 มีส่วนร่วม

จากสถานการณ์การพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านเด็กและ
 เยาวชนเป็นหลัก มีการกำหนดรูปแบบและวิธีการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้กำหนดกรอบและ
 มีเด็กเป็นผู้ปฏิบัติ มุ่งเน้นผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหา มากกว่าการพัฒนากระบวนการที่เป็นรูปธรรม
 ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้น ทั้งรูปแบบงานจิตอาสาตามสั่ง กิจกรรมอบรมเสริมศักยภาพ

ที่ขาดการส่วนความคิดของเด็กและเยาวชน กิจกรรมตามเทศกาล วันสำคัญ และประเพณีต่าง ๆ สะท้อนให้เห็น วิธีคิดในการเคลื่อนไหวงานด้านเด็กและเยาวชนที่มีผู้ใหญ่引导孩子ทำตาม ทำให้เด็กและเยาวชนขาดการมีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการให้กำเนิดโครงการ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่มีความคิด แบบติดกรอบ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ถูกครอบงำทางความคิด และขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

เมื่อกล่าวถึงคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนไทยในยุค 4.0 ที่จำเป็นต้องสร้างให้เด็กและเยาวชนมีความรู้และทักษะ ทั้งความรู้วิชาการ ความรู้รอบตัว ความรู้ต่อการประกอบอาชีพ เข้าใจสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รู้เท่าทันข่าวสารและเทคโนโลยี คิดอย่างเป็นระบบ สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ คิดวางแผน ล่วงหน้า มีวิจญาณญาณ สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคม สิ่งแวดล้อม ได้อย่าง ปลอดภัยนั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยรูปแบบการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชนแบบเดิม จึงจำเป็นต้องมี การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานด้านเด็กและเยาวชนเพื่อช่วยส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) ให้เกิดขึ้น

ตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิด (Mindset)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิด (Mindset) ซึ่ง ส่วนใหญ่พบการพัฒนาแนวคิดนี้เพื่อใช้ในการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน ทั้งนี้ได้แบ่งการนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) มโนทัศน์เบื้องต้น ของกระบวนการทางความคิด 2) การประเมินกระบวนการทางความคิด 3) แนวทางการพัฒนากระบวนการ ทางความคิด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. มโนทัศน์เบื้องต้นของกระบวนการทางความคิด (Mindset)

1.1 ความหมายของกระบวนการทางความคิด (Mindset)

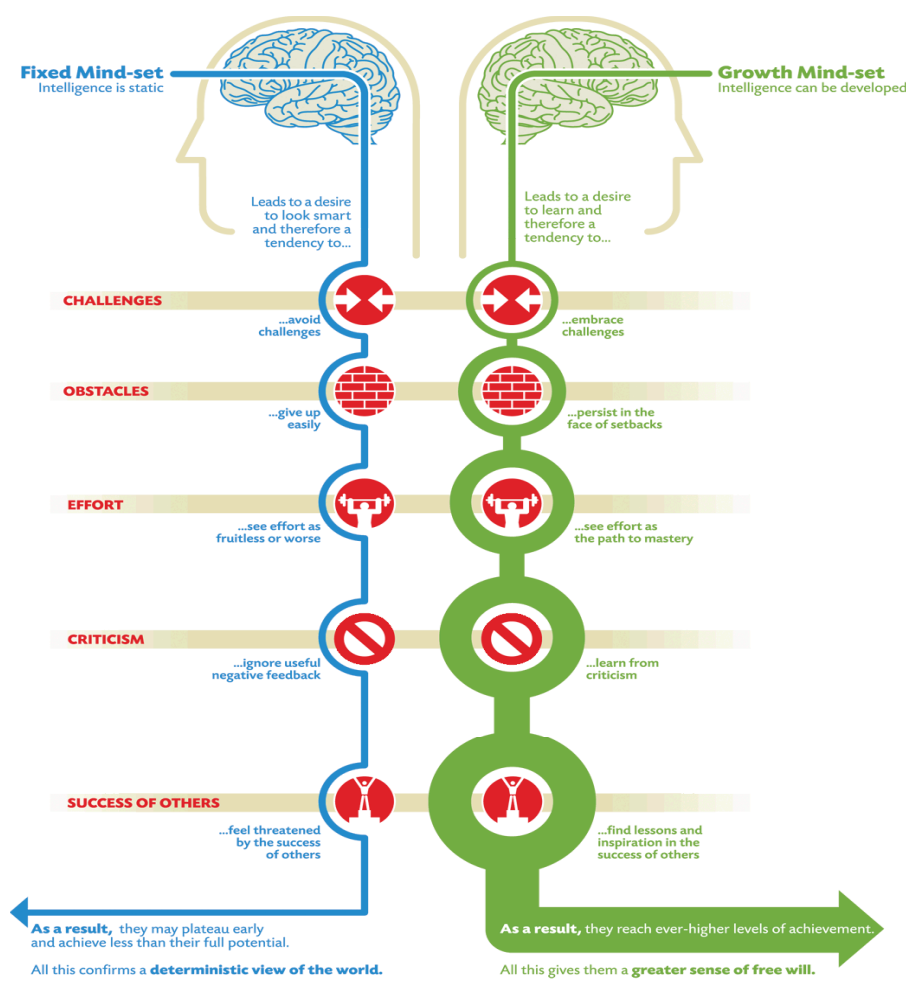
คำว่า Mindset มีการให้คำแปลเป็นภาษาไทยไว้หลายความหมาย เช่น กรอบความคิด โปรแกรม ความคิด ชุดความคิด และกระบวนการทางความคิด ซึ่งงานวิจัยนี้ขอใช้คำว่า กระบวนการทางความคิด เพื่อให้ เห็นมิติการคิดที่ครอบคลุมถึงวิธีคิด การพัฒนาความคิด ตลอดจนผลที่เกิดจากความคิด ซึ่ง Dweck (2006) ได้ ให้ความหมายของกระบวนการทางความคิดไว้ว่า เป็นกรอบความคิดของบุคคลหรือแนวทางการคิดที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมการแสดงออก และทำให้บุคคลมีมุมมองในเรื่องเดียวกันที่แตกต่างกัน บุญเกียรติ โชควัฒนา (2554) ได้ให้ความหมายของคำว่ากระบวนการทางความคิดไว้ว่า คือ สิ่งที่ได้พบ สิ่งที่ได้สัมผัส สิ่งที่ได้รับรู้และมักจะยึด ติดอยู่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ถ้ามีกรอบความคิดที่เป็นบวกและดีควรเก็บไว้ แต่ถ้ามีกรอบความคิดที่เป็นลบและ มีผลต่อตนเองและผู้อื่นในทางที่ไม่ดีควรปรับเปลี่ยน ในขณะที่ราชบัณฑิตยสถาน (2558) ได้ให้ความหมายของ กระบวนการทางความคิดไว้ว่า กระบวนการทางความคิดหรือชุดความคิดเป็นกรอบแนวทางการเชื่อ ค่านิยม ซึ่งบ่งชี้พฤติกรรมหรือท่าทีเชิงมโนทัศน์ของบุคคลให้ยอมรับหรือตอบโต้เหตุการณ์ที่เผชิญหน้าตามความคิด ความเชื่อที่บุคคลยึดติดเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมาจนยากจะเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ศูนย์จิตวิทยา

การศึกษา มูลนิยิวสตริคูณ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการทางความคิดเป็นความเชื่อหรือความคิดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติ โดยประสบการณ์ที่เราได้รับจะส่งผลต่อกรอบความคิด และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนามุมมองต่าง ๆ ของตัวเรา

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการทางความคิด หมายถึง กรอบการคิดและความเชื่อของบุคคล จากฐานประสบการณ์เดิมที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ การแสดงออก รูปแบบพฤติกรรม และการตีความหมายของสถานการณ์เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ

1.2 ประเภทของกระบวนการทางความคิด

Dweck (2006) จาก Standford University ผู้มีประสบการณ์ทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์มากกว่า 40 ปี ได้คิดค้นทฤษฎีเรื่อง Mindset โดยแบ่งกลุ่มของคนที่มีความเชื่อหรือวิธีการคิดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมมุมมองและทัศนคติเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. คนที่มีกรอบความคิดแบบ

เติบโต (Growth Mindset)

กลุ่มคนที่มีวิธีการคิดแบบนี้เชื่อว่ามนุษย์พัฒนาความสามารถสร้างได้ด้วยการเรียนรู้ มองว่าปัญหาและอุปสรรคเป็นโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา ให้ความสำคัญกับความพยายาม

2. คนที่มีกรอบความคิดแบบ

ติด (Fixed Mindset)

กลุ่มคนที่มีวิธีการคิดแบบนี้เชื่อว่าความฉลาดของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ไม่สามารถเพิ่มพูนทักษะความสามารถได้ ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์คุณสมบัติ เช่น ต้องดูฉลาดดูเก่ง

ภาพ 3 Growth Mindset and Fixed Mindset
ที่มา: <https://www.mindsetworks.com/science/Impact>

นอกจากนี้ Dweck (2006) ยังได้สรุปความแตกต่างระหว่างคนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต คนที่มีกรอบความคิดแบบติด ซึ่งมีด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่ **ด้านการตั้งเป้าหมาย** คนที่มีกรอบความคิดแบบติดจะตั้งเป้าหมายแบบมุ่งเน้นผลงาน (performance goals) เป็นหลัก ลงมือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อแสดงความสามารถ และหลีกเลี่ยงการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่น ในขณะที่คนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะตั้งเป้าหมายแบบมุ่งเน้นการเรียนรู้ (mastery goals) โดยจะลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ **ด้านการตอบสนองต่อความท้าทาย** คนที่มีกรอบความคิดแบบติดจะตัดสินใจเผชิญหน้าต่อสิ่งที่ท้าทายก็ต่อเมื่อรู้สึกว่าเขามีความสามารถในการนั้น และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในเรื่องนั้น แต่จะหลีกเลี่ยงการตอบสนองต่อความท้าทายที่เขาไม่มั่นใจในความสามารถของตนเอง ในขณะที่คนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะกล้าตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ ๆ และจะเปิดรับความท้าทายใหม่ ๆ ที่ช่วยทำให้เขามีความรู้เพิ่มมากขึ้น **การให้สาเหตุความล้มเหลว** คนที่มีกรอบความคิดแบบติดจะให้สาเหตุของความล้มเหลวว่ามาจากการขาดความสามารถในเรื่องนั้น ๆ ของตนเอง ในขณะที่คนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะให้สาเหตุของความล้มเหลวเมื่อการกระทำนั้นไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้หรือยังไม่ได้พยายามมากพอ และ**ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง** คนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตเมื่อได้รับคำแนะนำ คำวิจารณ์ที่จะช่วยให้ได้ปรับปรุงตนเอง ได้ลองแก้ปัญหาใหม่ ๆ ดังนั้นในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีการวางแผนพัฒนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด และทำได้ดีกว่าคนที่มีกรอบความคิดแบบติด

ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด มีการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตเมื่อต้องเผชิญหน้าในสถานการณ์ที่พยายามอย่างสุดความสามารถแต่ไม่ประสบความสำเร็จ จะมีความรู้สึกแย่มากกว่าคนที่มีกรอบความคิดแบบติด เป็นเพราะมีมุมมองว่าความพยายามคือหนทางสู่ความสำเร็จ จึงมีความคาดหวังในตนเองสูงรวมถึงคาดหวังให้ผู้อื่นมีความพยายามเช่นเดียวกับตนด้วยจึงอาจมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ นอกจากนี้คนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตยังมีแนวโน้มในการคิดไกลถึงอนาคต ในขณะที่คนที่มีกรอบความคิดแบบติดจะติดอยู่กับปัจจุบันมากกว่า (ภัทรพร กังวานพรชัย, 2556)

ในทางการศึกษาจากการวิจัยของ Blackwell, Trzesniewski, และ Dweck ในปี 2007 ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับความฉลาดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก พบว่าเด็กในกลุ่มที่มีความเชื่อแบบ Growth Mindset นั้น มีผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคการศึกษาปลาย สูงกว่ากลุ่มที่มี Fixed Mindset อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้ง Dweck ยังนำแนวคิดการเสริมสร้าง Growth Mindset ไปใช้กับกลุ่มเด็กในชุมชนแออัดและกลุ่มเด็กชนเผ่า ซึ่งผลวิจัยพบว่าการสร้างวิถีคิดแบบ Growth Mindset ทำให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

Growth Mindset เป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับต่าง ๆ การศึกษาระยะยาวของ Blackwell, Trzesniewski, and Dweck (2007) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 373 คน โดยการสอนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ของเขาวัดปัญหา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า Fixed Mindset ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลง ขณะที่ Growth Mindset ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจเพิ่มขึ้น

ด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ King (2012) ศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ถึงความเชื่อเกี่ยวกับเชาวน์ปัญญาของตนว่ามีสัมพันธ์กับการปรับตัวและสุขภาวะทางจิตของนักเรียนอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อที่ว่าความสามารถทางเชาว์ปัญญาของตนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในขณะที่ความเชื่อว่าเชาวน์ปัญญาของตนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กล่าวคือ นักเรียนที่มี Fixed Mindset มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ในขณะที่นักเรียนที่มี Growth Mindset มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

Growth Mindset ไม่เพียงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้แต่ยังมีความสำคัญต่ออารมณ์และสุขภาพจิตของมนุษย์ด้วย การศึกษาของ King (2012) พบว่านักเรียนที่มีความเชื่อว่าเชาวน์ปัญญาของตนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นลักษณะของ Fixed Mindset มีความสัมพันธ์กับการมีอารมณ์ทางลบ เช่น รู้สึกแยเมื่อยู่ในชั้นเรียนและแสดงอารมณ์ทางลบในโรงเรียน เช่นเดียวกับการศึกษาของ Schroder et al. (2014) ที่ได้ศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาปรากฏว่า ผู้ที่มี Growth Mindset มีลักษณะอาการทางจิตเวช เช่น ภาวะซึมเศร้า น้อยกว่าผู้ที่มี Fixed Mindset ดังนั้น Growth Mindset จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไม่ใช่มิอิทธิพลต่อการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น อันเนื่องมาจากการมีสุขภาพจิตและการปรับตัวที่มีประสิทธิภาพ

2. การประเมินกระบวนการทางความคิด

การประเมินกระบวนการทางความคิดพบว่ามีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งพบว่าวิธีการประเมินชุดความคิดที่พบมากที่สุด คือ การใช้มาตราประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert rating scale) และโดยสร้างขึ้นตามนิยามทฤษฎี โดยมาตราวัดแต่ละชุดมีจำนวนข้อคำถามที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ 2 ข้อ ไปจนถึง 12 ข้อ (Blackwell, Trzesniewski, & Dweck, 2007; Haimovitz, Wormington, & Corpus, 2011; Storek & Furnham, 2013; Yan, Thai, & Bjork, 2014; Esparza et al., 2014; Paunesku et al., 2015) โดยมี การศึกษาร่วมกับตัวแปรอื่น ๆ เช่น ชุดความคิดต่อบุคลิกภาพ ชุดความคิดต่อเชาวน์ปัญญา และชุดความคิดที่มีต่อความสามารถด้านต่าง ๆ

Dweck (2007) ได้อธิบายวิธีการวัด Mindset ซึ่งมีทั้งหมด 6 คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ ได้แก่ 1 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 = เห็นด้วย 3 = ค่อนข้างเห็นด้วย 4 = ค่อนข้างไม่เห็นด้วย 5 = ไม่เห็นด้วย และ 6 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีทั้งข้อคำถามที่สะท้อนความเป็น Fixed Mindset และ Growth Mindset ตัวอย่างข้อคำถาม เช่น *คุณมีความมั่นใจในสติปัญญาในภาพรวมและคุณไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปมากกว่านี้ได้* สติปัญญาของคุณเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับคุณที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้มากนัก *คุณสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสติปัญญาพื้นฐานของคุณได้* ไม่มีงานใดที่คุณทำไม่ได้และคุณสามารถเปลี่ยนแปลงสติปัญญาของคุณได้มาก *คุณสามารถเปลี่ยนแปลงสติปัญญาของคุณให้ดีขึ้นได้ตลอดเวลา* ไม่มีงานใดที่มากเกินไปเกินความสติปัญญาของคุณ *คุณสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งหมดแบบค่อยเป็นค่อยไป*

3. แนวทางการพัฒนากระบวนการทางความคิด

Growth Mindset มีความสำคัญต่อบุคคลเป็นอย่างมากทั้งในด้านการศึกษา การเรียนรู้ การปรับตัว สุขภาพจิต ดังนั้นการเสริมสร้าง Growth Mindset จึงนับว่าเป็นแนวทางที่สำคัญแนวทางหนึ่งที่จะทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพมนุษย์ได้ การศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเปลี่ยนแปลงชุดความคิดในปัจจุบันมีหลากหลายวิธีการที่มีประสิทธิภาพ วิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายวิธีการหนึ่ง คือ การให้ข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับการทำงานของสมอง รวมถึงความสามารถของสมองในการพัฒนาและจัดระบบใหม่อันเป็นผลมาจากการใช้ความพยายามและการฝึกฝนการทำงานอย่างหนัก โดยข้อมูลหรือความรู้นี้จะเน้นถึงข้อค้นพบทางประสาทวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาเชาวน์ปัญญาผ่านการเรียนและการฝึกฝน เช่น ในการศึกษาของ Esparza et al. (2014) เกี่ยวกับการเปลี่ยนชุดความคิดโดยใช้ชื่อวิธีการว่า Brainology รวมถึงการศึกษาของ Paunesku et al. (2015) ที่ใช้ The growth mindset intervention เป็นวิธีการเปลี่ยน Fixed Mindset ให้เป็น Growth Mindset ซึ่งวิธีการมีความคล้ายคลึงกับ Brainology ทั้งนี้วิธีนี้นับว่ามีจุดเด่นค่อนข้างมากทั้งประสิทธิภาพของวิธีการและสามารถใช้ประโยชน์ได้ในวงกว้างเนื่องจากมีการพัฒนาให้เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้การเปลี่ยน Fixed Mindset ให้เป็น Growth Mindset สามารถทำได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

Mindset ที่แตกต่างกันของบุคคลเป็นผลมาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ การศึกษาของ Muller and Dweck (1998) เกี่ยวกับผลจากคำชมเชยที่ก่อให้เกิด Mindset ที่แตกต่างกันในนักเรียนเกรด 5 ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยให้นักเรียนแก้ปัญหาที่ไม่ยากนัก แล้วชมเชยนักเรียนกลุ่มหนึ่งในความสามารถ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งชมเชยในความพยายาม จากนั้นจึงให้แก้ปัญหาที่มีความยากมากขึ้นอีกครั้ง ผลการทดลองปรากฏว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับคำชมเชยในความสามารถ จะนำความผิดพลาดมาเป็นสิ่งสะท้อนว่าตนขาดความสามารถและเมื่อให้แก้ปัญหาในชุดต่อมาปรากฏว่าความสามารถในการแก้ปัญหาลดลง ในขณะที่กลุ่มที่ได้รับคำชมเชยในความพยายามกลับพบว่านักเรียนมีทัศนคติต่อความยากว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการต้องใช้ความพยายามมากขึ้น ซึ่งเมื่อแก้ปัญหามันชุดต่อมาพบว่าสามารถแก้ปัญหได้ดีขึ้น

จากการศึกษาของ Gunderson (2013) พบว่าประเภทของคำชมเชยของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กเล็กสามารถทำนายถึงชุดความคิดของเด็กได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีความพยายามในการเปลี่ยน Mindset โดยการพัฒนาระบบการให้รางวัลเมื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือ Brain points ซึ่งเป็นระบบการให้รางวัลสำหรับความพยายามและการเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยการแก้ปัญหามีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้มากกว่าที่จะเป็นเป้าหมายเพื่อประเมินศักยภาพซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า Brain points มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยน Mindset ให้เป็น Growth Mindset ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา มูลนิธิยุวสถิรคุณ ยังได้ระบุขั้นตอนการปรับชุดความคิดแบบจำกัด (Fixed Mindset) เป็นชุดความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ตามลำดับขั้นต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 เปลี่ยนความคิดแบบชุดความคิดจำกัด (Fixed Mindset) ให้เป็นชุดความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เมื่อตรวจสอบความคิดแล้วพบว่าเป็นชุดความคิดจำกัด (Fixed Mindset) (คิดตัดสิน

ตัวเอง/คิดโทษคนอื่นหรือสิ่งอื่น/คิดหนีปัญหา) ให้อยู่ตัวเองออกจากปัญหาดังกล่าวแล้วจินตนาการว่าคนที่มีความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) จะทำอะไรหากอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน (คิดเรียนรู้/คิดแก้ปัญหา)

ขั้นตอนที่ 2 แปลความคิดแบบ Growth Mindset ให้เป็นแผนพฤติกรรม (Growth Mindset Action) แปลความคิดแบบ Growth Mindset (ความคิดที่จะเรียนรู้จากปัญหาหรือความคิดในการแก้ปัญหา) ให้เป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้ เขียนแผนการในการปฏิบัติให้ชัดเจนว่าเป้าหมายคืออะไร ต้องทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และมีใครเกี่ยวข้องบ้าง

ขั้นตอนที่ 3 ลงมือปฏิบัติตามแผนพฤติกรรมแบบ Growth Mindset

ขั้นตอนที่ 4 ทบทวนความคิดหลังปฏิบัติตามแผนพฤติกรรมของ Growth Mindset หลังจากนั้น ประเมินผลการปฏิบัติตามแผนพฤติกรรมถึงการบรรลุตามเป้าหมายว่าได้เรียนรู้อะไรเพิ่มขึ้นจากสิ่งที่ทำบ้าง รวมทั้งจะทำอะไรต่อไปตรวจสอบความคิดที่เกิดขึ้นว่ายังคงเห็นด้วยกับความคิดแบบชุดความคิดจำกัดเหมือนเดิมอยู่หรือไม่ หากไม่เห็นด้วยและความคิดเปลี่ยนอย่างไร

มูลนิธิยุวสถิรคุณยังได้เสนอวิธีการสร้าง Growth Mindset ให้กับเด็กตามแนวคิดของ Dweck ในบริบทด้านการศึกษาไว้ว่ากระบวนการให้ผลป้อนกลับ (feedback) ถือเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิด Growth Mindset ได้ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การให้ผู้รับ feedback ประเมินตนเองก่อน

ขั้นที่ 2 ให้ feedback โดยเริ่มจากสิ่งที่ทำได้ดีก่อน

ขั้นที่ 3 ให้เสนอสิ่งที่ควรปรับปรุงหรือพัฒนา

ขั้นที่ 4 ผู้ให้และผู้รับ feedback ช่วยกันสรุปอย่างเป็นรูปธรรมเป็นข้อ ๆ ในประเด็นที่สามารถปรับปรุงได้

ขั้นที่ 5 ให้ผู้รับ feedback ตัดสินใจเลือกประเด็นที่จะนำไปปรับปรุงต่อ

ในขณะที่มีลินทรา กวินกมลโรจน์ (2558) ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุดความคิดได้ระบุถึงวิธีการปรับ Mindset ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 พิจารณาชุดความคิดของตนเองว่ามีอะไรบ้าง ทั้งในทางบวกและทางลบ ตัวอย่างเช่นชุดความคิดของตนเองในทางบวก คือ การมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ เป็นต้น ชุดความคิดทางลบ คือ การไม่ชอบตัวเลข การไม่ชอบทำงานเป็นทีม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 พิจารณาชุดความคิดทางลบว่าส่งผลไม่ดีต่อตัวเองอย่างไรบ้าง นำชุดความคิดทางลบมาพิจารณา ตัวอย่างเช่น การไม่ชอบตัวเลขส่งผลไม่ดีต่อตัวเราคือทำให้ทำงานหรือเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเลขได้ไม่ดี เป็นต้น จากนั้นจึงทบทวนในทางบวกที่ตรงข้ามกับทางลบอย่างค่อยเป็นค่อยไป และพิจารณาว่าชุดความคิดทางบวกมีประโยชน์อะไรกับตัวเองและพยายามปรับชุดความคิดนั้นเป็นชุดความคิดใหม่ของตัวเอง

ทั้งนี้ จากเอกสารประกอบการเสวนาเรื่อง การศึกษากับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย ระบบโรงเรียน ปฏิรูปการเรียนรู้ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 โดย รศ. ดร.สุธีระ ประเสริฐสรณ์ หัวหน้าโครงการ เพาะพันธุ์ปัญญา สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้กล่าวถึงรูปแบบของภาระงาน การทำโครงการของนักเรียนตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนากรอบความคิดไว้ว่า รูปแบบการให้ทำโครงการโดยมีพื้นฐานกรอบความคิดแบบยึดติด จะมีลักษณะการให้โครงการแบบแยก รายวิชา ให้ทำสิ่งประดิษฐ์ทำมือที่ขาดการฝึกทักษะการคิด โครงการขาดการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระวิชา และให้ความสำคัญกับชิ้นงานที่มีความแปลก อลังการ เพื่อใช้ส่งประกวดให้เป็นผลงานโรงเรียน ในขณะที่ รูปแบบโครงการที่มีพื้นฐานกรอบความคิดแบบเติบโต จะเป็นโครงการเดียวที่คลุมหลากหลายรายวิชา และ เน้นการฝึกสมองและทักษะการคิด วางแผน ออกแบบ มากกว่าการทำสิ่งประดิษฐ์ มีการบูรณาการความรู้ข้าม กลุ่มสาระวิชา และให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนมากกว่าชิ้นงานหรือผลงานเพื่อส่งเข้า ประกวด

จากการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรส่งผ่านวิธีคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ที่มีผลต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับการเห็นคุณค่าในตัวเอง (self-esteem) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนชาวเกาหลีจำนวน 350 คน พบว่า ระดับวิธีคิดแบบเติบโต ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มเยาวชนที่มีระดับวิธี คิดแบบเติบโตและการเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงตามไปด้วย ซึ่งตัวแปรวิธีคิดแบบ เติบโตจะทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านอิทธิพลจากการเห็นคุณค่าในตนเองไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Hwang and Lee, 2018)

Burnette และคณะ (2013) ศึกษาอิทธิพลของกรอบคิดและการควบคุมพฤติกรรมของตน (self-regulation) ต่อการบรรลุเป้าหมาย (goal achievement) ผลการวิจัยโดยสังเขปพบว่ากรอบคิดมี ความสำคัญ (mindsets matter) กล่าวคือการมีกรอบคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) สามารถนำไปสู่ ความสำเร็จและการมีกรอบคิดแบบยึดติด (Fixed Mindset) มักนำไปสู่การปรับตัวที่ไม่ดี อีกทั้ง Burnette และคณะใช้แนวคิดการวิเคราะห์ห่อภิมาณของ Hunter และ Schmidt (2004, อ้างถึงใน Burnette et al., 2013) ผลการวิจัยพบว่า กรอบคิดสามารถทำนายลักษณะการควบคุมพฤติกรรมของตนเองแบบต่าง ๆ (self-regulatory processes) และการควบคุมพฤติกรรมของตนเองแบบต่าง ๆ สามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย (goal achievement) ได้ โดยกรอบคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) สามารถทำนายการตั้งเป้าหมาย (goal setting) ที่ประกอบด้วย การตั้งเป้าหมายที่ผลสัมฤทธิ์ (performance goals; $r = -0.151$) หรือการ เรียนรู้ (learning goals; $r = 0.187$) สามารถทำนายการมุ่งสู่เป้าหมาย (goal operating) ที่ประกอบด้วย การยอมแพ้ (helpless-oriented strategies; $r = -0.238$) หรือการพยายามจนถึงที่สุด (mastery-oriented strategies; $r = 0.227$) และสามารถทำนายการควบคุมตรวจสอบเป้าหมาย (goal monitoring) ที่ ประกอบด้วยอารมณ์ทางลบ (negative emotions; $r = -0.233$) และความคาดหวัง (expectations; $r = 0.157$) นอกจากนี้ Burnette และคณะ (2013) พบว่าอิทธิพลของกรอบคิดแบบเติบโต (Growth

Mindset) ต่อการตั้งเป้าหมายและการมุ่งสู่เป้าหมาย มีขนาดอิทธิพลเปลี่ยนแปลงไปตามระดับของความคุกคามต่อตัวตน (ego threats) เช่น หากถูกติบุคคลที่มีกรอบคิดแบบเติบโตก็จะพยายามมุ่งสู่เป้าหมายมากขึ้น

Gal และ Szamoskozi (2016) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบคิดด้านสติปัญญากับอารมณ์ทางบวก-ทางลบด้วยการวิเคราะห์ห่อถัก ในภาพรวมงานวิจัยพบว่ากรอบคิดแบบเติบโตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอารมณ์ทางบวก (อารมณ์ทางบวกมากในงานวิจัยนี้หมายถึงการมีอารมณ์ทางลบน้อย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลของความสัมพันธ์อยู่ที่ระดับต่ำถึงปานกลาง $r = 0.22$)

ศุภณัฐ ศรีอุทัยสุข (2560) สังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบคิดและสุขภาวะด้วยการวิเคราะห์ห่อถัก (Meta-Analysis) และต้องการศึกษาว่าความสัมพันธ์ระหว่างกรอบคิดและสุขภาวะเปลี่ยนแปลงไปตามคุณลักษณะงานวิจัยและคุณภาพงานวิจัยหรือไม่ ผลการวิเคราะห์ห่อถักจากงานวิจัยจำนวน 21 เรื่อง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 31 กลุ่ม และค่าขนาดอิทธิพลที่ถูกแปลงให้อยู่ในรูปค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จำนวน 64 ค่า พบว่ากรอบคิดแบบเติบโตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่มีขนาดอิทธิพลในระดับต่ำ กล่าวได้ว่า คนที่มองว่าสติปัญญา บุคลิกภาพ และ/หรืออารมณ์ สามารถเปลี่ยนแปลงได้มีแนวโน้มที่จะมีสุขภาวะที่ดี เมื่อเทียบกับคนที่มองว่าคุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งตายตัว อีกทั้งการวิเคราะห์ห่อถักนี้ไม่พบว่าการคิดด้านสติปัญญา กรอบคิดด้านบุคลิกภาพ กรอบคิดด้านอารมณ์ มีอิทธิพลต่อสุขภาวะแตกต่างกัน และไม่พบว่าการเพิ่มอายุเพิ่มขึ้นความสัมพันธ์ของกรอบคิดกับสุขภาวะเปลี่ยนไป นอกจากนี้มีข้อค้นพบที่น่าสนใจเพิ่มเติมว่า ในขณะที่งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ส่วนใหญ่พบความสัมพันธ์ระหว่างกรอบคิดกับสุขภาวะอย่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่งานวิจัยที่จัดกระทำกรอบคิดไม่พบว่ามีอิทธิพลทำให้สุขภาวะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสรุปงานวิเคราะห์ห่อถักฉบับนี้บ่งชี้ว่าบุคคลที่เชื่อว่าคุณลักษณะต่าง ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้มีแนวโน้มที่จะมีสุขภาวะที่ดีมากกว่าบุคคลที่มองว่าคุณลักษณะต่าง ๆ เป็นสิ่งตายตัว แต่ยังไม่พบหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สรุปความเป็นสาเหตุได้ชัดเจนว่าการคิดทำให้เกิดสุขภาวะโดยตรงหรือโดยอ้อม

คุณานันต์ วิจารณ์ดวงศ์, ศศินี อรุณอาภารัตน์, อัญชลี สกฤตชัยวรนนท์, ทิพย์ภา หวนสุริยา และ สักกพัฒน์ งามเอก (2558) ศึกษาการริเริ่มปรับเปลี่ยนการทำงานและการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจส่งผ่านอิทธิพลของกรอบความคิดที่ยืดหยุ่น (Growth Mindset) ที่มีต่อความทุ่มเทในงานหรือไม่ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป มาตรวัดกรอบความคิดที่ยืดหยุ่น จำนวน 8 ข้อ มาตรวัดการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจ จำนวน 12 ข้อ มาตรวัดการริเริ่มปรับเปลี่ยนการทำงาน จำนวน 21 ข้อ มาตรวัดความทุ่มเทในงาน จำนวน 9 ข้อ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ผลด้วย Path Analysis ผลการวิจัยกลุ่มพนักงานในองค์กรเอกชนที่มีอายุงานในองค์กรปัจจุบันอย่างน้อย 3 เดือน จำนวน 206 คน พบว่ากรอบความคิดที่ยืดหยุ่นส่งอิทธิพลต่อความทุ่มเทในงาน โดยส่งผ่านการริเริ่มปรับเปลี่ยนการทำงาน และกรอบความคิดที่ยืดหยุ่นส่งอิทธิพลต่อความทุ่มเทในงาน โดยผ่านตัวแปรส่งผ่าน 2 ตัว คือ การริเริ่มปรับเปลี่ยนการทำงานและการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และโมเดลงานวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์ ผลการวิเคราะห์ก็ยังคงพบว่า การริเริ่มปรับเปลี่ยนการทำงานและการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านอิทธิพลของกรอบความคิดที่ยืดหยุ่นที่มีต่อความทุ่มเทในงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาพบว่าวิธีคิดแบบเติบโตยังมีอิทธิพลต่อการมีจิตบริการและมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางศิลปะ (Han and Jeong, 2018) ในทางการศึกษามีผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีวิธีคิดแบบเติบโตจะช่วยเพิ่มระดับความเชื่อมั่นของครูที่มีต่อนักเรียนคนนั้น (Fiona, 2018) อย่างไรก็ตามก็มีการศึกษาพบว่าระดับสติปัญญาและเพศนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับวิธีคิด (Brooke and Natasha, 2017)

จะเห็นได้ว่าในทางการศึกษามีการนำแนวคิดเรื่องการพัฒนา Growth Mindset ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและการศึกษาร่วมกับตัวแปรอื่น ๆ มาแล้ว แต่ในงานพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยทั่วไปในประเทศไทยยังไม่นำแนวคิดนี้ไปใช้ในการพัฒนากระบวนการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) อย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ การพัฒนาเด็กและเยาวชนตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย 4.0 จำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกันถึงความหมายของโมเดลประเทศไทย 4.0 ที่จะส่งผลต่อการออกแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนในอนาคต

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับโมเดลประเทศไทย 4.0

แนวคิดเกี่ยวกับโมเดลประเทศไทย 4.0 เป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการออกแบบแนวทางการพัฒนาประเทศไทยที่เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญ ตลอดจนเป็นการยกระดับสังคมไทยจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่การสร้างเศรษฐกิจแบบใหม่ และมุ่งหวังให้ประชาชนหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางสู่การเป็นประเทศที่ประชากรมีรายได้สูง ทั้งนี้ ผู้จัดทำเอกสารได้มีการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับโมเดลประเทศไทย 4.0 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายของโมเดลไทยแลนด์ 4.0

“ไทยแลนด์ 4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ แนวทางการพัฒนาประเทศไทยก็ผ่านการพัฒนาเป็นลำดับขั้นอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่

“ประเทศไทย 1.0” การดำรงอยู่และพัฒนาประเทศเน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน หมู หมา กา ไก่ เป็นต้น

“ประเทศไทย 2.0” นอกจากเกษตรกรรมแล้วก็เน้นไปทางอุตสาหกรรมแต่เป็นอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

“ประเทศไทย 3.0” ซึ่งเป็นยุคปัจจุบัน เน้นหนักไปทางอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิตและขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น ประเทศไทยในยุค

1.0 2.0 และ 3.0 รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลาง เศรษฐกิจไทยเติบโตขึ้นเพียง 3 - 4% ต่อปีเท่านั้น นอกจากนั้นยังเกิดปัญหา ‘ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้’ จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่ยุคที่สี่ เรียกว่า “ประเทศไทย 4.0” กำหนดแนวทางพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) ประเทศและประชากรมีรายได้สูง โดยวางเป้าหมายให้เกิดผลการพัฒนาภายใน 5 - 6 ปี

ลักษณะของโมเดลไทยแลนด์ 4.0

“ประเทศไทย 4.0” เป็นความมุ่งมั่นของรัฐบาล ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

ดังนั้น “ประเทศไทย 4.0” จึงควรมีการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง

ประเด็นการพัฒนาประเทศภายใต้โมเดลไทยแลนด์ 4.0

เพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้

1. กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้นทางธุรกิจใหม่ (New Startups) ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น
2. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เช่น พัฒนาเทคโนโลยีสุขภาพ เทคโนโลยีการแพทย์ สปา เป็นต้น
3. กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม เช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น
4. กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี-มาร์เก็ตเพลส อี-คอมเมิร์ซ เป็นต้น
5. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคโนโลยีการออกแบบ ธุรกิจไลฟ์สไตล์ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น

กลไกขับเคลื่อนประเทศชุดใหม่ภายใต้ประเทศไทย 4.0

ประเทศไทย 4.0 มีเป้าหมายเพื่อหลุดพ้น 3 กับดัก โดยปรับเปลี่ยนกลไกการขับเคลื่อนการเติบโตชุดใหม่ (New Growth Engines) เพื่อเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ “ประเทศในโลกรุ่นหนึ่ง” ภายในปี 2575 ดังนี้

1. หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ด้วยการสร้างความมั่งคั่งผ่านกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม ปัญญา เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ (Competitive Growth Engines) เพื่อก้าวสู่ประเทศที่มีรายได้สูง โดยเปลี่ยนจาก “ทำมากได้น้อย” เป็น “ทำน้อยได้มาก” ซึ่งประกอบไปด้วย

- การยกระดับขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา
- การสร้างคลัสเตอร์ทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- การบ่มเพาะธุรกิจด้านเทคโนโลยี การออกแบบและความคิดสร้างสรรค์
- การพัฒนาวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม
- การพัฒนาทักษะและงานใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
- การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจ
- การบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่พร้อมดำเนินการ ทั้งใน Physical และ Digital Platforms
- กิจกรรมร่วมทุนรัฐและเอกชนในโครงการขนาดใหญ่
- ฯลฯ

2. หลุดพ้นจากกับดักความเหลื่อมล้ำ ด้วยการสร้างความมั่นคงผ่านกลไกการกระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งอย่างเท่าเทียม (Inclusive Growth Engine) โดยเน้นการปรับเปลี่ยนจากความมั่งคั่งที่กระจุกเป็นความมั่งคั่งที่กระจาย ด้วยหลักคิดที่ว่า “เราจะเดินหน้าไปด้วยกัน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ประกอบด้วย

- การยกระดับ Digital Skill Literacy, ICT Literacy, Information Literacy และ Media Literacy ของคนไทย
- การสร้างคลัสเตอร์เศรษฐกิจระดับกลุ่มจังหวัด และจังหวัด
- การสร้างเศรษฐกิจระดับฐานรากในชุมชน
- การส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
- การส่งเสริมและสนับสนุนให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้มแข็งและสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก
- การยกระดับขีดความสามารถ การเสริมสร้างทักษะและการเติมเต็มศักยภาพของประชาชนให้ทันกับพลวัตจากภายนอก
- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบประชารัฐ
- การถ่ายทอดให้แก่วัยรุ่นที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดแบบมีเงื่อนไข

- ฯลฯ

3. หลุดพ้นจากกับดักความไม่สมดุล ด้วยการสร้างความยั่งยืนผ่าน กลไกการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Growth Engine) ปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลสู่ “การพัฒนาที่สมดุล” ประกอบด้วย

- การมุ่งเน้นธุรกิจ การผลิต และการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- การมุ่งเน้นการใช้พลังงานทดแทน
- การปรับแนวคิดจากเดิมที่คำนึงถึงรายได้เปรียบเรื่องต้นทุน (Cost Advantage) เป็นหลักมาสู่การคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้จากการลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นทั้งระบบ (Lost Advantage)
- การส่งเสริมให้ภาคเอกชนเป็นองค์กรที่ “คิดดีทำดี” (Doing Good, Doing Well)
- ฯลฯ

เด็กและเยาวชนไทยในยุคประเทศไทย 4.0

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสาร จากผลการสำรวจจากสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (สพธอ.) หรือ ETDA กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พบว่าพฤติกรรมผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตประเทศไทยปี พ.ศ. 2561 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยนานขึ้นเป็น 10 ชั่วโมง 5 นาทีต่อวัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2560 3 ชั่วโมง 41 นาทีต่อวัน พร้อมกันนี้คนไทยยังนิยมใช้โซเชียลมีเดีย อาทิ Facebook, Instagram, Twitter และ Pantip สูงมากถึง 3 ชม. 30 นาทีต่อวัน ขณะที่การรับชมวิดีโอสตรีมมิ่ง เช่น YouTube หรือ Line TV มีชั่วโมงการใช้งานเฉลี่ยอยู่ที่ 2 ชม. 35 นาทีต่อวัน ส่วนการใช้แอปพลิเคชันเพื่อพูดคุย เช่น Messenger และ LINE เฉลี่ยอยู่ที่ 2 ชม. ต่อวัน การเล่นเกมออนไลน์อยู่ที่ 1 ชม. 51 นาทีต่อวัน และการอ่านบทความหรือหนังสือทางออนไลน์อยู่ที่ 1 ชม. 31 นาทีต่อวัน โดยคนในกลุ่ม Gen Y เป็นกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด

การเข้าสู่โลกยุคดิจิทัล โดยมีอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสามารถเป็นได้ทั้งปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยเสี่ยงต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน กล่าว คือ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตทำให้เด็กและเยาวชนสามารถค้นหาข้อมูลความรู้ และติดตามสถานการณ์โลกได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น การรับ-ส่งข้อมูลเป็นไปได้อย่างสะดวก เกิดการสื่อสารตลอดเวลา มีพื้นที่ในการแสดงความคิด ความเป็นตัวตน ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารแล้ว สื่อดิจิทัลยังส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถใช้ช่องทางออนไลน์ในฐานะเป็นผู้ผลิตสื่อ สร้างเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ น่าสนใจ และเผยแพร่สู่สังคมในวงกว้าง แต่ในขณะเดียวกันภาวะที่มีข้อมูลในโลกออนไลน์เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งข้อมูลที่เป็นจริงและเท็จ รูปแบบของสื่อออนไลน์ที่สามารถเผยแพร่และกระจายข้อมูลได้กว้างขวางในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ จึงจำเป็นต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะที่เรียกว่า ความฉลาดทางดิจิทัล (DQ: Digital Quotient) เพื่อสร้างพลเมืองในยุคดิจิทัล (World Economic Forum, 2016) โดยมีทักษะที่สำคัญ ดังนี้

1. ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity) ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ได้อย่างดีทั้งในโลกออนไลน์และโลกความจริง
2. ทักษะการคิดวิเคราะห์ที่มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking) ความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะระหว่างข้อมูลที่ถูกต้องและข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่มีเนื้อหาดีและข้อมูลที่เข้าข่ายอันตราย ข้อมูลติดต่อทางออนไลน์ที่น่าตั้งข้อสงสัยและน่าเชื่อถือได้
3. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ (Cybersecurity Management) ความสามารถในการป้องกันข้อมูลด้วยการสร้างระบบความปลอดภัยที่เข้มแข็งและป้องกันการโจรกรรมข้อมูลหรือการโจมตีทางออนไลน์ได้
4. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management) มีดุลพินิจในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว โดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลออนไลน์เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น
5. ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ (Screen Time Management) ความสามารถในการบริหารเวลาในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล รวมไปถึงการควบคุมเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างโลกออนไลน์ และโลกภายนอก
6. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ถูกใช้งานมีการทิ้งไว้บนโลกออนไลน์ (Digital Footprints) ความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลว่าจะหลงเหลือร่องรอยข้อมูลทิ้งไว้เสมอ รวมไปถึงเข้าใจผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อการดูแลสิ่งเหล่านี้อย่างมีความรับผิดชอบ
7. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management) ความสามารถในการรับรู้ และรับมือการคุกคามข่มขู่บนโลกออนไลน์ได้อย่างชาญฉลาด
8. ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) ความสามารถในการเห็นอกเห็นใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางดิจิทัลนั้นสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ที่ต้องการพลเมืองที่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรู้เท่าทันและเป็นประโยชน์ เน้นการพัฒนาในระดับความคิดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรมในโลกดิจิทัลเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Mindset ที่ต้องเน้นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิดของเด็กและเยาวชนให้เป็นกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรม การแสดงออก การตัดสินใจ และการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนเอง

ตอนที่ 4 กรณีศึกษารูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเพื่อเสริมสร้างกระบวนการทางความคิด

จากการลงพื้นที่ศึกษาและการศึกษาตัวอย่างการทำงาน พบตัวอย่างงานพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบองค์รวมที่สอดคล้องกับการพัฒนา Growth Mindset ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

1.1 โรงเรียนอนุบาลสตูล อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

โรงเรียนเป็นระบบขัดเกลาเด็กและเยาวชนขนาดใหญ่ เนื่องจากเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ต้องผ่านการบ่มเพาะจากระบบนี้ ดังนั้นการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เกิดกระบวนการคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) จึงเกิดขึ้นในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ จากการลงพื้นที่ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนหลากหลายภูมิภาค พบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดกระบวนการคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ณ โรงเรียนอนุบาลสตูล อำเภอเมือง จังหวัดสตูล โดยผู้อำนวยการสฤติ สายสุนีย์ ที่ไม่ได้มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในมิติของการเรียนเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ หรือเรียนเพื่อแข่งขัน ตอบโจทย์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติเพียงมิติเดียวเท่านั้น หากแต่ยังตระหนักถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนมิติของการเชื่อมโยงความรู้สู่ชุมชน ความต้องการของผู้เรียน หรือแม้แต่การเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะชีวิตอีกด้วย จึงเกิดแนวคิดการจัดการเรียนรู้โครงงานฐานวิจัย (research-based learning: RBL) 3 รูปแบบจำแนกตามพัฒนาการของผู้เรียนเป็นช่วงชั้น ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนระดับปฐมวัย “โครงงานฐานวิจัย 5 ขั้นตอน” คือ

1) เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว 2) วิเคราะห์เลือกเรื่อง 3) ค้นคว้าหาคำตอบและพัฒนาโจทย์ 4) สรุปและอภิปรายผล 5) นำเสนอผลงาน

รูปแบบที่ 2 การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 “โครงงานฐานวิจัย 10 ขั้นตอน” คือ 1) เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว 2) วิเคราะห์/สังเคราะห์/ย้อนกระบวนการ 3) พัฒนาโจทย์ 4) ตั้งคำถามย่อยจากโจทย์วิจัย 5) ค้นหาวิธีการเก็บข้อมูล 6) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล 7) วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล 8) ออกแบบและปฏิบัติจริง 9) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติจริง 10) สรุป รายงานผล และนำเสนอผลงาน

รูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 “โครงงานฐานวิจัย แบบ RDM” คือ 1) เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว 2) วิเคราะห์/สังเคราะห์/ย้อนกระบวนการ 3) พัฒนาโจทย์ 4) R1 review ข้อมูลความรู้ที่มีอยู่แล้ว 5) R2 research ข้อมูลที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม 6) R3 reconceptualize จัดการข้อมูลจาก R1+R2 มาสรุป คิดวิเคราะห์ คิดเชื่อมโยง 7) D Development การปฏิบัติ ทดลองทำ และ 8) M Movement ผนวก สร้างการมีส่วนร่วม และสร้างการเรียนรู้ การสื่อสารสาธารณะ

จุดเด่นของกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านโครงงานฐานวิจัย คือ การจัดการเรียนรู้ตามประเด็นความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ใช้ทุนชุมชนในมิติที่หลากหลายทั้งสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามบริบท การปรับเปลี่ยนหัวข้อการเรียนรู้เป็นหน่วย (units) จากเดิมที่เน้นการเรียนให้ครบตามตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการเรียนเพื่อตอบโจทย์สมรรถนะของผู้เรียน ผู้เรียนเป็นเจ้าของโจทย์ร่วมกันของชั้นเรียน โดยอาจมีการหยิบยกหัวข้อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนมาบูรณาการเข้ากับเนื้อหาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการทำโครงงานฐานวิจัยเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการปรับเปลี่ยน mind set และวิธีการสอนของ

ครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นหลัก เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการตั้งคำถาม ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดคุณลักษณะที่สำคัญหลายประการดังนี้ เด็กและเยาวชนที่สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ และคิดเชื่อมโยงได้ มีความผูกพันกับท้องถิ่น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีจิตสาธารณะ และกล้าทำกล้าแสดงออกได้อย่างก้าวกระโดด

1.2 โรงเรียนน้ำขุนวิทยา จังหวัดอุบลราชธานี

โครงการการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนสุขภาวะภาคอีสานตอนล่าง (โรงเรียนเอ็ดดิมิสุข) จัดทำขึ้นเนื่องจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาเด็กและเยาวชน เช่น การถูกระงับละเมิดทางเพศจากบุคคลใกล้ชิดเด็กที่มาจากครอบครัวแตกแยกขาดความอบอุ่น ขาดโอกาสทางการศึกษา การมีสุขอนามัย การพนัน เป็นต้น อีกทั้งปัญหาในด้านการศึกษาการที่นักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ตามวัยส่วนหนึ่งเกิดจากระบบการศึกษาที่เน้นความเป็นเลิศทางการศึกษามากเกินไปแต่ไม่เน้นในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ ครูขาดความกระตือรือร้นในการจัดการเรียนการสอน และไม่แสวงหาองค์ความรู้และนวัตกรรมแบบใหม่ ๆ อีกทั้งครอบครัวส่วนใหญ่ยังขาดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาเนื่องจากมีภาระงาน เด็กส่วนหนึ่งอยู่กับปู่ย่าตายายผู้สูงอายุ ที่ไม่สามารถแนะนำทักษะการใช้ชีวิตในโลกสมัยใหม่ซึ่งไม่ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสุขภาวะแก่เด็กและเยาวชนผ่านการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สร้างความรู้โดยผู้เรียนเอง ครูปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนนำประสบการณ์ปฏิบัติมาทำความเข้าใจด้วยสาระวิชาที่เรียนอยู่เพื่อนำไปสู่การตีความ การบูรณาการความรู้เดิมจนเข้าใจและสังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจึงได้มีการพัฒนาระบบและกลไกในการเสริมหนุน และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสู่การเป็นโรงเรียนสุขภาวะ ตลอดจนสร้างเครือข่ายโรงเรียนสุขภาวะให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) โดยบูรณาการแนวทางเรียนรู้ (Active Learning) ใช้โครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) ทั้งการลดพฤติกรรมเสี่ยงและเพิ่มพฤติกรรมสุขภาพ ทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เพื่อสร้างโรงเรียนสุขภาวะที่มีองค์ประกอบครบทั้ง 5 ด้าน ด้านความสุขทั้งผู้เรียน (ผู้เรียนเป็นสุข) ครอบครัว (ครอบครัวเป็นสุข) โรงเรียน (โรงเรียนเป็นสุข) ชุมชน (ชุมชนเป็นสุข) สภาพแวดล้อม (สภาพแวดล้อมเป็นสุข) โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดโรงเรียนสุขภาวะที่มีการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนครบ 5 องค์ประกอบของโรงเรียนสุขภาวะ 2) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูและผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งหวังพัฒนาครูที่มีความกระตือรือร้นเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง 3) พัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในโรงเรียนให้กลายเป็นผู้เรียนที่เป็นสุข และสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการบริหารจัดการโรงเรียนสุขภาวะ และ 4) พัฒนาหลักสูตร ตลอดจนคู่มือส่งเสริมการบริหารงานและการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสุขภาวะ

จากการเข้าร่วมโครงการการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนสุขภาวะภาคอีสานตอนล่าง (โรงเรียนเอ็ดดิมิสุข) ทำให้เกิดโครงการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำ

ชุมชนวิทยา มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงขึ้น ให้ความสำคัญกับนักเรียนที่มีการเรียนที่หลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มเด็กสายวิชาการและกลุ่มเด็กสายกิจกรรม โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในโรงเรียนครอบคลุมทั้งเกษตรพอเพียง เลี้ยงไก่ชน เลี้ยงหมู เพาะต้นอ่อนทานตะวัน เป็นต้น เป็นกระบวนการการดูแลเด็กกลุ่มเสี่ยง ทำให้เห็นภาพการเรียนรู้ร่วมกันของเด็กทั้งสองกลุ่มและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่าการจัดกิจกรรมที่ใช้ศูนย์การเรียนรู้สามารถดูแลปกป้องเด็กกลุ่มเสี่ยงที่มีอยู่ในโรงเรียนจาก 36 คน ได้ถึง 35 คน คิดเป็นร้อยละ 97.22 ทั้งจากปัญหายาเสพติด มั่วสุม และพฤติกรรมไม่เหมาะสม และหลังจากเข้าร่วมโครงการ พบว่านักเรียนมีความตั้งใจ สนใจและมีความรับผิดชอบสูงขึ้น

วิธีการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้สอดคล้องกับความถนัดและความต้องการของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทักษะอาชีพ การปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมและพัฒนาการแสวงหาความรู้ การประดิษฐ์ ค้นคว้า ทดลองต่าง ๆ เช่น แหล่งการเรียนรู้พลังงานทดแทน แหล่งการเรียนรู้เรื่องน้ำกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ แหล่งการเรียนรู้เกษตรธรรมชาติ การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศผ่านศูนย์ฯ เป็นต้น โดยมีการจัดทำแหล่งคู่มือการเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และการนำไปขยายผลต่อนักเรียนกลุ่มอื่น ต่อครอบครัว ต่อชุมชนสังคมต่อไป

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาการทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในโรงเรียนของทั้งโรงเรียนอนุบาลสตูล จังหวัดสตูล และโรงเรียนน้ำขุนวิทยา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีส่วนช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เกิดวิธีคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) มากยิ่งขึ้น โดยมีการจัดการเรียนรู้ตามประเด็นสนใจของผู้เรียน หยิบยกหัวข้อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันมาบูรณาการเข้ากับเนื้อหาตามกลุ่มสาระ ตลอดจนฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งทำให้ผู้สอนได้เกิดปรับเปลี่ยน mind set ในวิธีการสอนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2. รูปแบบการทำงานภายใต้สภาเด็กและเยาวชน

จังหวัดยะลา: โครงการ Life Change 3D ของกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดยะลา เป็นหนึ่งในพื้นที่นวัตกรรมทางสังคมด้านเด็กและเยาวชนภายใต้โครงการการศึกษาและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษานำร่องสภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด โดยผศ.ชานนท์ โกมลมาลย์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัดยะลาเริ่มต้นจากสภาพปัญหาของกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมและถูกลดทอนคุณค่าภายในตนเอง จากภาวะกดดันทั้งค่านิยมเรื่องการไม่สนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับสูงแต่ให้ออกมาช่วยเหลืองานที่บ้านและค่านิยมที่เกิดจากการตีความตามความเชื่อในหลักศาสนา เด็กนอกระบบกลุ่มที่เข้าร่วมหลัก ๆ มีทั้งเด็กกลุ่มปอเน (กลุ่มความหลากหลายทางเพศ) ในนามกลุ่มของนางฟ้า และกลุ่มเด็กแว้นในนามกลุ่มสกอเปียน ทำงานร่วมกับเด็กในระบบ รวมกลุ่มกันลงพื้นที่ทำงานจิต

อาสา โดย โครงการ Life Change 3D มีการจัดกิจกรรมครอบคลุมถึง 3D คือ ความรู้ดี สุขภาพดี และน้ำใจดี มีรายละเอียดกิจกรรม ดังนี้

ความรู้ดี เป็นการออกแบบกิจกรรมสอนในเรื่องของการถ่ายภาพและการตัดต่อวิดีโอ การลงพื้นที่ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สร้างสรรค์ผลงานวิดีโอโดยใช้วัตถุดิบท้องถิ่นของตนนำเสนอเรื่องราว จุดเด่น สถานที่ท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมา ฯลฯ เพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนและเป็นกิจกรรมยามว่างของผู้เข้าร่วมในการต่อยอดกิจกรรมในภายภาคหน้าได้

สุขภาพดี ส่วนใหญ่กลุ่มเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบมีการมีวามสุข เสพยาเสพติด ทะเลาะเบาะแว้งกัน จึงจัดกิจกรรมเปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน (เสริมคุณค่า) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะช่วยเปลี่ยนมุมมอง ทศนคติของผู้เข้าร่วมโครงการที่ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบและจัดอยู่ในกลุ่มที่ค่อนข้างเสี่ยงต่อการมีวามสุข เสพยาเสพติด โดยให้กิจกรรมนี้ช่วยเสริมความคิด คุณค่าของตนให้เป็นไปในทางที่ดี สอนให้มองโลกในแง่ดี อีกทั้งกิจกรรมบรรยายธรรมโดยผู้นำศาสนาในค่ายทุกวันในช่วงเวลาหลังพระอาทิตย์ตกดินจนถึงสองทุ่ม ซึ่งหัวข้อในการบรรยายเป็นเรื่องการเสริมคุณค่าแก่ตนเองและการยึดต้นแบบตามแบบศาสนาอิสลาม (ศาสดามุฮัมมัด ซ.ล.) มาปฏิบัติในชีวิตเพื่อเข้าใจถึงจิตที่สงบตามแบบศาสดา ลดปัญหาต่าง ๆ ได้ และเสริมกิจกรรมอบรมให้ความรู้ยาเสพติด ภายใต้หัวข้อ “รู้เท่าทันภัยยาเสพติด” เพื่อให้ทราบถึงพิษภัยยาเสพติด และภายในค่ายตลอดระยะเวลา 3 วัน 2 คืน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมออกกำลังกายในตอนเช้าเพื่อฝึกการเป็นผู้นำ

น้ำใจดี เป็นการออกแบบกิจกรรมโดยมีการให้ความรู้ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการทำงานเพื่อสังคมก่อนที่จะลงพื้นที่ปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมทาสีสนามเด็กเล่นและอุปกรณ์การกีฬาของโรงเรียนบ้านลากอ ตำบลยะหา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา และช่วยทำความสะอาดพื้นที่ศาสนสถานในชุมชนบ้านลากอ

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่เสริมเพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมได้รับ คือ กิจกรรมภาวะการเป็นผู้นำภายใต้กิจกรรมคบเด็กสร้างบ้าน ลักษณะกิจกรรมเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกับผู้อื่น การประสานงาน สันทนาการ ทักษะการเป็นผู้นำ/ผู้ตาม มารยาทการเข้าสังคม การเห็นคุณค่าในตัวเอง การสร้างเป้าหมายในชีวิต การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

นอกจากโครงการ Life Change 3D แล้ว ยังมี **โครงการพื้นที่สร้างสรรค์ กิน เล่น เรียนรู้** ที่มีวัตถุประสงค์โครงการ คือ 1) เพื่อเปิดพื้นที่ทางกายภาพ (space) ให้เด็กและเยาวชนนอกระบบได้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ ลดปัญหาสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 2) เพื่อให้พื้นที่สร้างสรรค์ เป็นที่รวมกลุ่มทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กอายุระหว่าง 6 - 10 ปี กลุ่มเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 15 - 20 ปี กลุ่มวัยทำงานและผู้สูงอายุระหว่าง 35 - 50 ปี โดยมีรูปแบบของโครงการ **เน้นทำอย่างสร้างสรรค์** คือ การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ในการแสดงออกของเด็กและเยาวชนนอกระบบโดยการพัฒนาศักยภาพให้เป็นผู้มี สร้างแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง และ**การทำอย่างยั่งยืน** คือ ขยายและเพิ่มเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการเข้าสนับสนุนพื้นที่ดังกล่าวทั้งในด้านกิจกรรมและงบประมาณ โดยเลือกใช้พื้นที่โรงเรียนบ้านลา

กอ โดยมีกิจกรรมสำคัญ คือ กิจกรรมทาสีและปรับปรุงทัศนียภาพโรงเรียนในชุมชน กิจกรรมเล่นและรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมอาสาชื้อรอสานสัมพันธ์ กิจกรรมสภากาแฟ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมกีฬาว่ายน้ำสามไมล์ สามสามรุ่น และกิจกรรมงาน EXPO เยาวชนคนรุ่นใหม่

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจุดร่วมที่สำคัญของการทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดยะลา คือ รูปแบบกิจกรรมโครงการที่ให้อิสระทางความคิดกับกลุ่มเด็กและเยาวชนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเอง วิธีคิดของผู้ใหญ่ที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ การมีพี่เลี้ยงที่คอยส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษา แต่ไม่กำหนดกรอบวิธีคิดที่ตายตัวให้กับเด็ก ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ความเชื่อและวิธีคิดแบบ Growth Mindset เติบโตขึ้นในตัวเด็กและเยาวชนได้

3. รูปแบบการรวมกลุ่มกันอย่างอิสระของเด็กและเยาวชน

3.1 ชมรมรากดินแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการรวมกลุ่มกันของเยาวชนที่เป็นนักศึกษาจากหลากหลายสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ในนามชมรมรากดิน เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ได้ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสังคมภายใต้โครงการเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมภาคเหนือตอนบน ศึกษาสุขภาวะชุมชนบนมิติรายได้ครัวเรือนของประชาชนกลุ่มแม่น้ำอ้อ จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นบ้านเกิดของสมาชิกชมรม โดยการนำเอาหลักทฤษฎีเชิงเศรษฐศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและนำมาปรับใช้ให้เกิดรูปธรรม ชมรมรากดินแม่โจ้เป็นกลุ่มชมรมที่ต้องการสร้างการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสังคม เกิดจากการรวมตัวกันของนักศึกษาหลากหลายคณะ ไม่ว่าจะเป็นคณะศิลปศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ บริหารการ คณะเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ เป็นต้น

ชมรมรากดินได้ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนกลุ่มน้ำอ้อใน 4 ประเด็นหลัก คือ 1. ความมั่นคงทางอาหาร คือ การมีวัตถุดิบเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี อาทิ ข้าวเปลือก พืชผักและเนื้อสัตว์ เป็นต้น หรือการเก็บตุนอาหารไว้รับประทานให้เพียงพอตลอดปี เช่น ยุ่งฉางข้าว หรือมีเงินในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค 2. ภาษีทางสังคม เป็นรายจ่ายเพื่อการเข้าสังคมหรือการสร้างเครือข่ายทางสังคม อาทิ การเก็บค่าสมาชิกงานศพ งานแต่งงานบวช หรืองานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เพื่อนำปัจจัยการเงินมาจุนเจือการจัดกิจกรรม เป็นการผูกโยงความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมทางอ้อม 3. โจรเลื้อยขาว มีความหมายเชิงนัยยะว่า การเข้าสู่ระบบการศึกษาของบุตรหลานถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ต่อเนื่องยาวนาน นับสิบ ๆ ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าที่ผู้ปกครองต้องแบกรับค่าใช้จ่ายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ 4. กลุ่มโรค NCDs หรือโรคที่ไม่ติดต่อ ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมองและหัวใจ โรคถุงลมโป่งพอง โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง และโรคอ้วนลงพุง โดยประชาชนจะได้รับสิทธิพื้นฐานการรักษาจากรัฐบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเกินจำเป็น เก็บข้อมูลกับบ้านแม่อ้อใน หมู่ที่ 1 บ้านแม่อ้อสันติ หมู่ที่ 15 ตำบลแม่อ้อ อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย และบ้านสันสลี หมู่ที่ 15 ตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชน ได้แก่ ปฏิทินชุมชน แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติศาสตร์บุคคล

การศึกษาปัญหาชุมชนในมิติรายได้ครัวเรือนของกลุ่มชมรมรากดิน ถือเป็นการสร้างมิติใหม่ของการทำกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่พันกรอบรูปแบบเดิม ๆ ไม่ว่าจะเป็นการซ่อม สร้าง อาคาร ทาสี รั้วโรงเรียนที่ทำตาม ๆ กันมา แต่เป็นการจับประเด็นปัญหาชุมชน ออกแบบกิจกรรม ที่นักศึกษาสามารถทำร่วมกับชุมชนได้ อีกทั้งยังเป็นการคืนข้อมูลสภาพการณ์ด้านเศรษฐกิจมิติให้กับชุมชนเพื่อวิเคราะห์และหาวิธีการแก้ไขปัญหาคต่อไป ซึ่งสามารถต่อยอดไปยังมิติอื่น ๆ ได้ เช่น การทำเกษตรในชุมชน ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเข้ามาของกลุ่มทุนฟาร์มปศุสัตว์

ปัจจุบันเยาวชนชมรมรากดินกำลังขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรมการแก้ปัญหาในมิติรายได้ครัวเรือนของชุมชน โดยต่อยอดจากข้อมูลจากการศึกษาเดิม กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นต่อไปนี้จะถือเป็นรูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคมที่สะท้อนให้เห็นวิธีคิดแบบ Growth Mindset ที่เน้นการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และการกล้าเผชิญปัญหาอุปสรรค ตลอดจนพัฒนากระบวนการและวิธีแก้ไขปัญหามาที่ผสมผสานกับสภาพการเรียนรู้ของเยาวชนแต่ละกลุ่ม

3.2 ชมรมคนรักธรรมชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย เป็นการรวมตัวกันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย ได้ลงพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านบ้านถ้ำ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยเริ่มแรกเป็นการทำโครงการเติมใจวัยชรา รูปแบบของโครงการการใช้กิจกรรม “การย้อมสีผม” เป็นเครื่องมือในการลดช่องว่างระหว่างวัย ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยหนุ่มสาวกับคนสูงวัยให้ได้พูดคุยกัน กิจกรรม “กับข้าวของแม่” การถ่ายวิดีโอการทำอาหารของผู้สูงอายุและเผยแพร่ผ่าน Youtube Facebook เพื่อให้ลูกหลานเห็นแล้วคิดถึงอาหารของแม่แล้วกลับบ้าน เยาวชนชมรมคนรักธรรมชาติได้ตั้งข้อสังเกตว่า ทั้ง 2 กิจกรรมข้างต้นยังขาดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ จึงนำไปสู่การคิดกิจกรรมใหม่คือ “การจัดงาน สะเหวียน” โดยใช้ผักตบชวาล้อมรอบต้นไม้ใหญ่ เพื่อกั้นเศษใบไม้ที่ร่วงหล่นไม่ให้กระจัดกระจายทำให้บริเวณบ้านดูสะอาด และให้กลายเป็นปุ๋ยหมักธรรมชาติ กิจกรรม “การทำบายศรี” ตลอดจนประเพณีงานสู่ขวัญ

จากกิจกรรมข้างต้นจะเห็นว่ายังมีการขับเคลื่อนเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุแต่ยังไม่มี การขับเคลื่อน การทำงาน การเชื่อมโยงกับกลุ่มเด็ก นายสิทธิชัย ชาวคำเขตร ซึ่งเป็นเยาวชนในหมู่บ้านเห็น สถานการณ์การขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนในชุมชน สาเหตุสำคัญมาจากการส่งเด็กไปเรียน โรงเรียนในเมือง ทำให้เด็กในชุมชนไม่สามารถรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันได้ จึงเกิดแนวคิดให้เด็กในพื้นที่ได้เข้ามาทำความรู้จักกัน เป็นเพื่อนกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยหวังผลในอนาคตว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้ จะช่วยกันเฝ้าระวังปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติด จึงได้ริเริ่มแนวคิดการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อ การเรียนรู้ในรูปแบบ ‘ระเบียงเรียนรู้’

ทั้งนี้ ‘ระเบียงเรียนรู้’ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวมกลุ่มเด็กเยาวชนเพื่อจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ 2) เพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน 3) เตรียมเด็กเยาวชนเพื่ออนุรักษ์บ้านเกิด กิจกรรมมีทุกวันอาทิตย์ 13.00 น. ถึง 16.00 น. สถานที่ในการทำกิจกรรมจะเวียนไปเป็นระเบียง ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน คนที่ให้ความรู้ คือ ปราชญ์ชุมชนในเรื่องปราชญ์วัฒนธรรม จักสาน จะเห็นได้จากการรวมตัวแบบอิสระของกลุ่มเยาวชนใน

สถาบันการศึกษา สามารถจุดประกายให้สมาชิกชุมชนลุกขึ้นมาเป็นแกนนำในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชนของตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิธีคิดแบบ Growth Mindset ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลหลังจากได้ลงมือปฏิบัติงานเพื่อสังคม

4. รูปแบบกิจกรรมเพื่อสังคมของภาคเอกชน

4.1 ภาคธุรกิจ มีโครงการที่ช่วยพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน คือ มีการทำแผนงาน CSR ที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดของเด็กและเยาวชน ได้แก่ บริษัท แสตนลิริ จำกัด (มหาชน) มีการทำโครงการ GIVE อาศัยความร่วมมือของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดภูเก็ต สมาเด็กและเยาวชนจังหวัดภูเก็ต และแสตนลิริ สนับสนุนเสียงของเด็กและเยาวชน เปิดโอกาสให้เยาวชนร่วมเขียน อนาคตเมืองภูเก็ต จุดประกายสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผ่านการอบรมภาคทฤษฎี ภาคสนาม โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และ ทีมงานจากรายการ “คนค้นคน” โดยมีการอบรมเน้นเรื่องการมองปัญหาจากภาพใหญ่ การลงพื้นที่ศึกษาปัญหากับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ถ่ายทอดปัญหาผ่านสารคดี และการคิดโครงการอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังจัด “เวทีสมัชชาเด็กและเยาวชนจังหวัดภูเก็ต” เพื่อให้เยาวชน GIVE ที่ผ่านการอบรมได้นำเสนอปัญหาวิธีทำโครงการ ต่อหน่วยงานจากภาครัฐ ภาคเอกชน และ สื่อมวลชน เยาวชนที่ผ่านการคัดเลือกจากการอบรม 30 คน ได้รับการแต่งตั้ง เป็น “คณะทำงานเยาวชนของผู้ว่าราชการจังหวัด” ซึ่งเป็นการจุดประกายการสนับสนุนเยาวชนภูเก็ตเข้าร่วมทำงานจริงทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

นอกจากนี้ บริษัท แสตนลิริ จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมมือกับองค์กรนานาชาติ คือ UNICEF ทำให้เกิดการทำการโครงการมากมาย ได้แก่ Child Rights, Education For All, Let's Play Together และ Best Start ซึ่งแสตนลิริได้นำมาต่อยอดไปสู่โครงการ “The Good Space” หรือ “พื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก” ที่อยู่ภายในสถานก่อสร้างของแสตนลิริ จุดประสงค์หลักคือเพื่อให้เด็กทุกคนในสถานก่อสร้างมีสิทธิในการใช้ชีวิตอย่างปลอดภัย เข้าถึงการศึกษาและการบริการสาธารณะสุขอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมทักษะและพัฒนาคุณภาพชีวิต

4.2 ภาคประชาสังคม

- **มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.):** รูปแบบพัฒนาด้านเด็กและเยาวชนในเมือง มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) ได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิอย่างถูกต้องในปี พ.ศ. 2543 เป็นมูลนิธิที่ให้คุณค่าต่อกระบวนการเรียนรู้ และปลูก “จิตวิญญาณอาสาสมัคร” หรือ “จิตสำนึกอาสาสมัคร” เพื่อสังคมให้เกิดขึ้นในหัวใจของคนหนุ่มสาวผ่านการทำงานเพื่อผู้อื่น “จิตวิญญาณอาสาสมัคร” หรือ “จิตสำนึกอาสาสมัคร” คือ จิตสำนึกแห่งการรับและแบ่งปันด้วยหัวใจ ด้วยเจตนาอันดีงามต่อเพื่อนมนุษย์จะนำไปสู่การตรวจสอบตนเอง อยู่เสมอว่าสิ่งที่เรากำลังทำอยู่นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ใคร สิ่งที่เรากระทำอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ยกระดับคุณค่าความเป็นมนุษย์ทั้งต่อตัวเราเองและคนอื่นหรือไม่ หากไม่แล้วเราจะทำอย่างไร เราทุกคนสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างการเปลี่ยนแปลงนี้ร่วมกันได้

มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ทำหน้าที่ผ่านงานในหลากหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม โดยยังคงมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญคือ “เยาวชนคนหนุ่มสาว” กับการทำงานสร้างสรรค์สังคม อาทิ โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม โครงการนักสิทธิมนุษยชน โครงการพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม

โครงการครูอาสาเพื่อสังคม ซึ่งจำนวนอาสาสมัครเต็มเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้มีทั้งหมดประมาณ 700 คน ซึ่งยังไม่นับรวมอาสาสมัครนอกเวลาที่มีจำนวนอีกหลายร้อยคน โครงการประสานความร่วมมือเพื่อคนรุ่นใหม่ ในลุ่มน้ำโขง (The Collaboration for the Young Generation in Mekong Region) ซึ่งทำงานประสานความร่วมมือกับกลุ่มเยาวชนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในการทำงานอาสาสมัครและการขับเคลื่อนประเด็นงานอาสาสมัครในประเทศของตนเองและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการทำงาน เป็นต้น

วัตถุประสงค์การทำงานของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม

1. เป็นเวทีสร้างการเรียนรู้ อุทิศตน พัฒนาทัศนคติและความสามารถในการทำงานอาสาสมัครให้กับคนหนุ่มสาวที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ อยากรเป็นพลังหนึ่งของสังคมที่มีส่วนร่วมช่วยเหลือทำงานเพื่อผู้ด้อยโอกาส
2. สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพ ศักยภาพในการทำงานโดยการจัดอบรม สัมมนาศึกษาดูงานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อยกระดับและพัฒนาทักษะ ความคิด ความเข้าใจให้กับคนทำงานรุ่นใหม่
3. ส่งเสริมความร่วมมือและประสานงาน ทั้งในระหว่างองค์กรพัฒนาสังคมและหน่วยงานของรัฐ
4. แสวงหาแนวทางการพัฒนาสังคมร่วมกับบุคคล หน่วยงาน ฯลฯ ทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์สังคมที่ยั่งยืนมีความยุติธรรมและมีสันติสุข

ตัวอย่างโครงการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชนคนหนุ่มสาวผ่านมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม

1. โครงการคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาแกนนำเยาวชนที่มีต้นทุนประสบการณ์มาแล้วระดับหนึ่ง เพื่อพัฒนาต่อยอดศักยภาพแกนนำเยาวชนไปสู่วุฒิภาวะของการเป็นผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม (Change Agent) โครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ (หลักสูตร) ที่เหมาะกับวัย สร้างเครือข่ายเยาวชนและภาคีความร่วมมือที่เข้มแข็ง สร้างพื้นที่ปฏิบัติการการเคลื่อนไหวทางสังคมของเยาวชนโดยเยาวชน เพื่อส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาในระดับนโยบาย

โครงการนี้ให้ความสำคัญที่จะเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เสริมความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและฝึกฝนเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติ และการอบรมเชิงปฏิบัติการผ่านเครื่องมือวิธีการที่หลากหลาย โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อการค้นพบตนเอง ซึ่งก็คือ “ปัญญาแห่งการตื่นรู้” ด้วยพลังเยาวชนในการสร้างทางเลือก ทางออก เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยศักยภาพในตัวของมนุษย์นั่นเอง

วัตถุประสงค์โครงการ คือ 1) เพื่อสร้างเยาวชนที่มีวิสัยทัศน์ มีอุดมการณ์ทางสังคม มีทักษะชีวิต มีภาวะผู้นำที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคม เพื่อสร้างสังคมสุขภาวะ 2) เพื่อสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรในกลุ่มเยาวชนและองค์กรภาคีที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน ที่มาจากหลายภาคส่วนในการเรียนรู้และทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง เพื่อพัฒนางาน ตนเอง และร่วมกันสร้างสังคมสุขภาวะที่ยั่งยืน 3) เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสังคมสุขภาวะ 4) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ในการพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม

2. โครงการอาสาสมัครนอกเวลา เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปในสังคมที่มีจิตใจต้องการช่วยเหลือสังคม ให้ได้ใช้เวลาช่วงสั้น ๆ มาทำกิจกรรมอาสาสมัคร โดย มอศ. จะมีบทบาทในการประสานพื้นที่และกิจกรรม เพื่อให้อาสาสมัครที่มี “จิตอาสา” สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แบ่งปัน และช่วยเหลือ

สังคมได้ ซึ่งกิจกรรมนี้อยู่ภายใต้โครงการ “สานศรัทธา สร้างสังคม” และ “สานศรัทธา อาสาสมัคร” เปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้ทำกิจกรรมอาสาสมัครที่หลากหลายกิจกรรม รูปแบบ เช่น กิจกรรมที่จัดขึ้นมาเพื่อกลุ่มด้อยโอกาส กิจกรรมส่งเสริมงานพัฒนา กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และชุมชน อาทิ กิจกรรมปรับภูมิทัศน์ให้สถานสงเคราะห์เด็ก กิจกรรมฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติด กิจกรรมสืบสานภูมิปัญญา กิจกรรมอาสาสร้างสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

3. โครงการอาสาสมัครนักสิทธิมนุษยชน ภารกิจสำคัญของฝ่ายอาสาสมัคร คือ ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กับคนหนุ่มสาวที่มีความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้ พัฒนาตนเอง ทั้งด้านความคิด มุมมอง ทักษะคติทางสังคม พัฒนาความสามารถในการทำงาน ภายใต้ “โครงการอาสาสมัครนักสิทธิมนุษยชน” โดยการปฏิบัติงานกับองค์กรที่ทำงานเชื่อมประสานกับผู้ที่ถูกละเมิดจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นระยะเวลา 1 ปี เพื่อจุดไฟให้กับคนหนุ่มสาวเหล่านั้น ไปต่อยอดเพื่อที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ไม่ว่าพวกเขาเหล่านั้นจะไปเติบโตอยู่ ณ ที่ใด ฝ่ายอาสาสมัครจะมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพให้กับอาสาสมัครทั้งงานทางด้าน ความคิด ทางด้านชีวิต ทางด้านจิตใจ โดยใช้กระบวนการนำบทเรียนหรือประสบการณ์ที่พบเจอจากการทำงานของอาสาสมัครเอง หรือให้ความรู้เฉพาะทางที่อาสาสมัครจะสามารถนำไปใช้ในงาน ประเด็นการทำงานที่อาสาสมัครได้เข้าไปทำงานร่วมด้วย เช่น ประเด็นคนไร้รัฐ ไร้สถานะ ประเด็นสิ่งแวดล้อม ประเด็นแรงงานทั้งแรงงานข้ามชาติและแรงงานไทย ประเด็นผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย ประเด็นผู้หญิง ประเด็นที่ดิน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ 1) เสริมสร้างนักกฎหมายและคนรุ่นใหม่ให้มีความเข้าใจปัญหาสังคม ปัญหาประชาชนผู้เสียเปรียบ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตระหนักในบทบาทที่จะใช้วิชาชีพและความรู้ให้เอื้อต่อการสร้างสรรค์สังคมที่เป็นธรรมและมีอุดมคติในการทำงานเพื่อสังคม 2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีบุคลากรทางกฎหมายและผู้ที่มีใจช่วยเหลือ ได้เข้ามาหนุนช่วยการแก้ปัญหาของผู้ด้อยโอกาส องค์กรชุมชน และหนุนช่วยการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน 3) ส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ที่เอื้อให้นักศึกษาด้านนิติศาสตร์ได้เข้าใจปัญหาและมีการฝึกปฏิบัติกับกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นจริง 4) ส่งเสริมเวทีการแลกเปลี่ยนของอาสาสมัครทั้งอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้เกิดเครือข่ายคนรุ่นใหม่ที่จะหนุนช่วยกันทำงานแก้ไขปัญหของประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิในอนาคต

- กลุ่มรักษ์เขาชะเมา จังหวัดระยอง

กลุ่มรักษ์เขาชะเมาที่เกิดจากการรวมตัวของคนช่างฝันและมีสำนึกต่อความรับผิดชอบสังคมในฐานะพลเมืองที่รู้ร้อนรู้หนาว เรียนรู้ ปฏิบัติ และสรุปบทเรียนเป็นระยะ ทำหน้าที่ปมเพาะผู้คนโดยเฉพาะเด็ก และเยาวชนให้เกิดสำนึกรักบ้าน รักถิ่น มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง เริ่มจากกิจกรรมเล็ก ๆ สู่หลักสูตรการเรียนรู้ในรูปแบบการศึกษาทางเลือกโดยมุ่งเน้นเรื่องการศึกษาบนฐานชุมชนที่นำไปสู่การรู้รากเหง้า เท้าตันสังคมและสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้ เด็กรุ่นแล้วรุ่นเล่า เข้ามาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นพลังเล็ก ๆ ที่เติบโตในที่ต่าง ๆ อย่างงดงาม ณ ปัจจุบัน เรามีแหล่งเรียนรู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และทักษะต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องราวของชีวิตที่เรียนว่า “โรงเรียนโรงเรียน” ที่เป็นเสมือนหนึ่งบ้านหลังที่สองของทุกคน ไว้สำหรับ

แบ่งปันทุกข์-สุข เรียนรู้และเติบโตไปด้วยกัน กลุ่มรักษ์เขาชะเมา เดินทางมาเป็นเวลา 20 ปีแล้วและจะยังคงดำเนินภารกิจในการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่อง เพราะเชื่อว่า “การศึกษาบนฐานชุมชนคือการสร้างคนสู่อนาคต”

จากกระบวนการเรียนรู้ปฏิบัติการและการสรุปทบทวนของเครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาของกลุ่มรักษ์เขาชะเมา ได้ค้นพบว่า “การศึกษาบนฐานชุมชน” เป็นการเรียนรู้บนฐานประสบการณ์โดยตรงของผู้เรียนเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในชุมชน มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดระบบการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ สุขภาวะ จิตปัญญาของผู้เรียน รวมถึงการสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน

สำหรับแนวคิดการศึกษาบนฐานชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้รากเหง้าของตนเอง โดยศึกษาผ่านประวัติศาสตร์ชุมชน ฐานทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพ ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ปรากฏชุมชน รวมถึงการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดค่ายฝึกอบรม การลงมือปฏิบัติ และการถอดบทเรียน จนสามารถคัดเลือกความรู้ใหม่มาสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองได้

กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มรักษ์เขาชะเมา

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มรักษ์เขาชะเามีหลากหลายรูปแบบและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีกระบวนการหลัก ๆ ดังนี้

1. ค่ายสิ่งแวดล้อม เพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของเยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยเรียนรู้จากฐานการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งในฐานการเรียนรู้เด็ก ๆ จะได้ลงมือปฏิบัติและสรุปการเรียนรู้ร่วมกัน เน้นกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บขยะในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ลบรอยขีดเขียนในถ้ำ และกิจกรรมปลูกต้นไม้

2. ค่ายวัฒนธรรม เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ ปรากฏชุมชนมานำเสนอในพื้นที่จัดค่ายภายในวัด ซึ่งเยาวชนจะทำหน้าที่สืบค้นภูมิปัญญา ออกแบบการนำเสนอ เน้นการเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากปราชญ์ชาวบ้านและรวบรวมเป็นองค์ความรู้ ซึ่งเยาวชนหลายคนสามารถนำองค์ความรู้ส่วนนี้ไปใช้ประกอบการเรียนในโรงเรียนได้

3. การรณรงค์ เน้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์บ้านเมือง เพื่อเรียนรู้บทบาทหน้าที่ต่อชุมชน เช่น การรณรงค์เรียกร้องรัฐธรรมนูญปี 2540 การจัดเวทีประชาธิปไตยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตยโดยใช้การปรึกษาหารือ แบ่งงานกันทำ โดยมีพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาหรือแนะนำ มีการสรุปงานร่วมกันและสรุปบทเรียนสำคัญ ๆ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคเพื่อแก้ไขในการทำงานครั้งต่อ ๆ ไป

หลักสูตรและเครื่องมือสร้างการเรียนรู้

ภายใต้กระบวนการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ที่กลุ่มรักษ์เขาชะเมาจัดขึ้น กลุ่มรักษ์เขาชะเมาได้บูรณาการความรู้และพัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ โดยจัดเป็นชุดความรู้ 3 ชุด ประกอบด้วย

1. สิ่งที่ต้องรู้ ประกอบด้วย การรู้จักตัวเอง รู้จักชุมชน รู้จักความรู้ท้องถิ่น รู้จักผู้รู้ภูมิปัญญา และรู้จักการเชื่อมโยงตัวเองกับชุมชน

2. **สิ่งที่ควรรู้** ประกอบด้วย รู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ รู้ประวัติศาสตร์สังคม/การเมือง/และสถานการณ์ เรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักการเรียนรู้ผู้อื่นเพื่อการพัฒนา

3. **สิ่งที่อยากรู้** ประกอบด้วย สนับสนุนตามความถนัดและความต้องการของสมาชิก เช่น งานศิลปะ/การผลิตสื่อ

สิ่งที่ต้องรู้	สิ่งที่ควรรู้	สิ่งที่อยากรู้
การรู้จักตนเอง	รู้เท่าทันโลกาภิวัตน์	สนับสนุนตามความถนัดและความต้องการของสมาชิก เช่น งานศิลปะ/การผลิตสื่อ
รู้จักชุมชน	รู้ประวัติศาสตร์สังคม/การเมือง/และสถานการณ์	
รู้จักความรู้ท้องถิ่น	เรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
รู้จักผู้รู้ภูมิปัญญา	รู้จักการเรียนรู้ผู้อื่นเพื่อการพัฒนา	
รู้จักการเชื่อมโยงตัวเองกับชุมชน		

โดยหลักสูตรการเรียนรู้ 3 ชุดความรู้นี้ เครื่องมือสำคัญที่กลุ่มรักษ์เขาชะเมาใช้ คือ

1. **“ลงมือปฏิบัติการ”** ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นค่ายสิ่งแวดล้อม ค่ายวัฒนธรรม การรณรงค์เคลื่อนไหวก้าวต่าง ๆ ซึ่งการทำกิจกรรมร่วมกันนี้ ได้สร้างให้เกิดพื้นที่ในการลงมือปฏิบัติร่วมกัน ระหว่างเด็กและเยาวชนสมาชิกกลุ่มรักษ์เขาชะเมา ทั้งการลงพื้นที่ การเก็บรวบรวม สืบค้นข้อมูล การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน การร่วมคิด ร่วมกันออกแบบกิจกรรม การจัดสรรแบ่งบทบาทหน้าที่

2. **“สรุปบทเรียน”** จากการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน นำมาสู่การสรุปบทเรียน ซึ่งจะทำให้เห็น การวิเคราะห์ผลจากการดำเนินกิจกรรม ทั้งปัญหา อุปสรรค วิธีการแก้ไข จัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ระหว่างกิจกรรม

3. **“เรียนรู้จากสื่อ”** โดยมีการใช้สื่อในการสร้างการเรียนรู้ เช่น สื่อ วัสดุ วีซีดี จุลสาร (หนอนกระท้อน) ละคร และการแสดงต่าง ๆ

4. **“ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้”** เติมเต็มความรู้ด้วยการเรียนรู้จากที่ต่าง ๆ นำมาปรับใช้ที่กลุ่ม

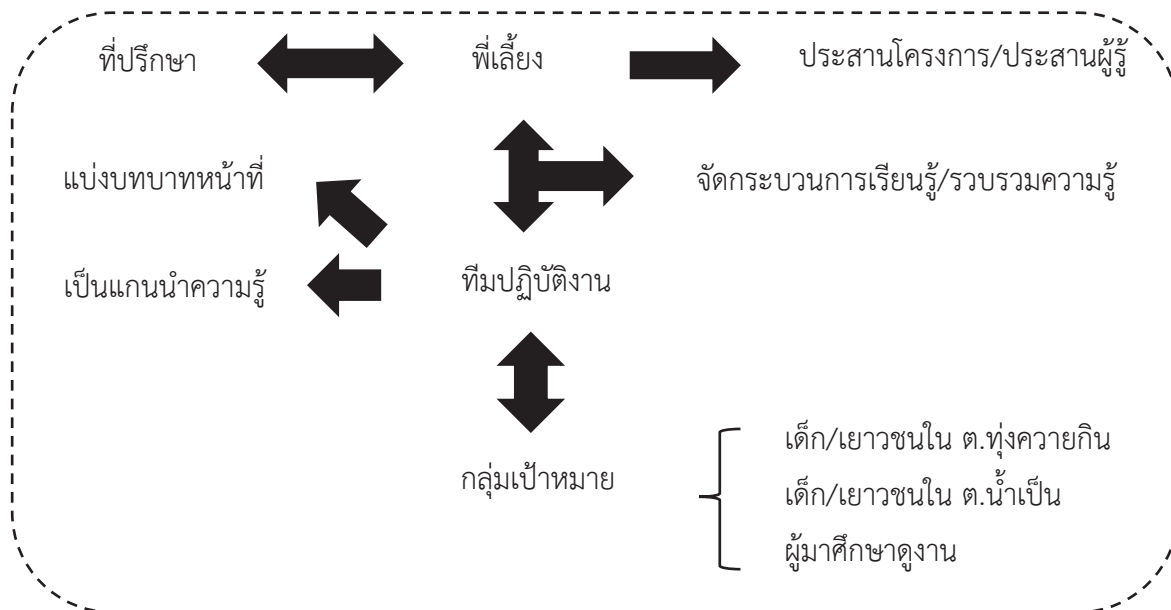
5. **“มีวงคุยสม่ำเสมอ”** ทั้งเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องราว ความรู้ต่าง ๆ ร่วมกัน และใช้วงคุย เป็นพื้นที่ในการแบ่งปันความรู้สึนึกคิดที่สมาชิกมีต่อกัน

กลไกการทำงานของกลุ่มรักษ์เขาชะเมา

ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสืบสานภูมิปัญญานั้น เน้นให้เยาวชนสามารถแสวงหาความรู้ ค้นคว้า ออกแบบ และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตนเองตามศักยภาพความสนใจและต้นทุนฐานความรู้ของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูก แก้ไข วิเคราะห์

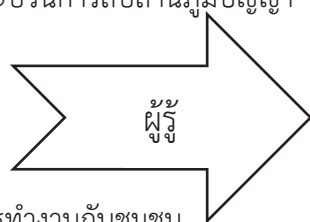
สถานการณ์และปัญหา เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบซับซ้อน เปลี่ยนแปลงตนเอง ตลอดจนมีการเชื่อมโยงตัวเยาวชนกับกลุ่มเยาวชน ชุมชนและเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่

ดังนั้นภายใต้หลักสูตรสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มรักษ์เขาชะเมา ได้พัฒนากระบวนการการทำงานสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน โดยมีแกนนำและแกนร่วมจากเด็กและเยาวชนในพื้นที่รวมทั้งภาคีอื่น ๆ เป็นผู้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดูงานในพื้นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำงาน โดยมีทีมปฏิบัติงานเป็นจุดประสานเชื่อมโยงร้อยกลไกการทำงานต่าง ๆ มีหน้าที่ทั้งในการเป็นแกนนำ ความรู้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานของพี่เลี้ยง ดังแผนภาพ

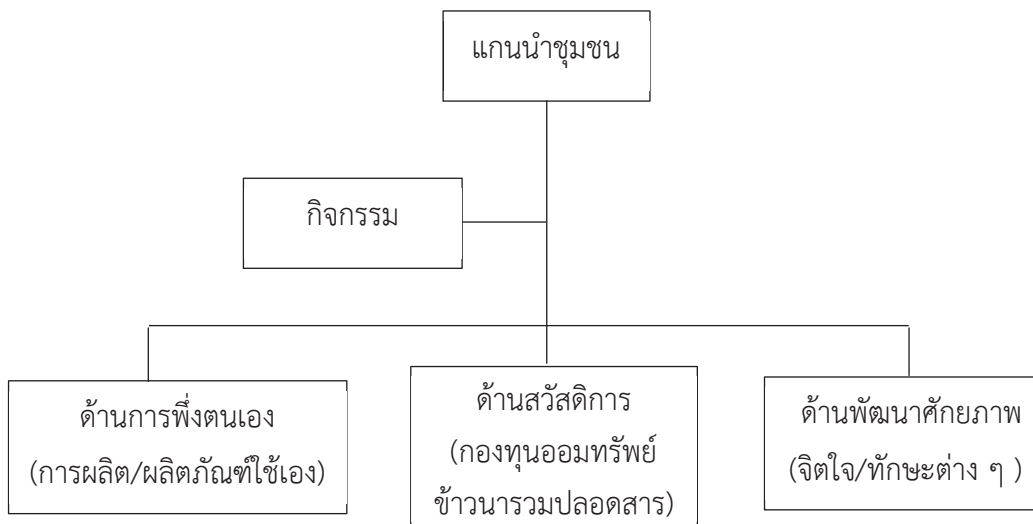

โดยมีเครื่องมือการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 เครื่องมือ ประกอบด้วย

1. กระบวนการสืบสานภูมิปัญญา

2. การทำงานกับชุมชน

3. การทำงานกับเยาวชน โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การจัดค่าย การศึกษาดูงาน

จะเห็นได้ว่ารูปแบบและกระบวนการทำงานของกลุ่มรักษ์เขาชะเมาในการสร้างการเรียนรู้พื้นฐานชุมชน ทั้งในรูปแบบวิธีการ กิจกรรม และหลักสูตรการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนให้รู้จักตัวเองโดยเริ่มจากเรื่องใกล้ตัว รู้จักชุมชน เกิดทักษะสังคมผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลายร่วมกัน มีการจัดค่ายให้เด็กและเยาวชนใช้เวลาร่วมกันเพื่อเรียนรู้กันในฐานะเพื่อนมนุษย์ มีกระบวนการส่งต่อหน้าที่ที่เลี้ยงเด็กและเยาวชนจากรุ่นที่สุ่รุ่นน้อง ซึ่งสะท้อนวิธีการทำงานแบบ Growth Mindset ที่ว่าการศึกษาไม่จำเป็นต้องอยู่ในโรงเรียนเสมอไป เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้จากชุมชนและพัฒนาความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันและใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ได้

จากสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยทั้งในด้านโครงสร้างประชากร ความแตกต่างของคุณลักษณะตามเจนเนอเรชั่น ภาวะด้านสุขอนามัยและพัฒนาการการเรียนรู้ สถานการณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมและการสร้างความเป็นพลเมือง สถานการณ์ด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน สถานการณ์ด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชน และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการการคุ้มครองพิเศษ กรณีเด็กเปราะบางและด้อยโอกาสในแง่ต่าง ๆ สถานการณ์เรื่องการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างชุดประสบการณ์และการรับรู้ในชีวิตของเด็กและเยาวชนตั้งแต่วัยเยาว์ ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการทางความคิด การตัดสินใจ และการเลือกแสดงออกพฤติกรรมบางอย่างทั้งในด้านบวกและลบ และหากไม่มีการจัดประสบการณ์เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมรอบตัวเด็กให้พ้นจากกรอบวิธีคิดแบบ Fixed Mindset ย่อมส่งผลต่อการสร้างพลเมืองของชาติในอนาคต

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการทางความคิด การขับเคลื่อนประเด็นเด็กและเยาวชนในระดับสากล รวมถึงตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย จะเห็นได้ว่ารูปแบบและวิธีการในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศไทยมักเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ผู้ใหญ่คิดเด็กทำ โครงการสำเร็จรูป เน้นการให้คุณค่ากับภาพลักษณ์มากกว่ากระบวนการ เช่น จิตอาสาแลกคะแนน โครงการตามสั่ง ศิลธรรม/ระเบียบ/กฎเกณฑ์ ขาดตรรกะ หรือขาดการเปลี่ยนแปลงซักถาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการทำงานของคนที่มีกรอบความคิดแบบติด (Fixed Mindset)

ในขณะที่ตัวอย่างการพัฒนาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ เช่น โครงการ Youth in Iceland แก้ปัญหาเยาวชนแบบองค์รวมโดยเยาวชนด้วยกันเอง ของประเทศไอซ์แลนด์ โครงการ I will fund ที่สนับสนุนทุนเพื่อสร้างนักรักกิจกรรมเพื่อสังคมของอังกฤษ โครงการ Let's Talk ของประเทศสหรัฐอเมริกา กับการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว มูลนิธิ Save the Children Sweden ของประเทศสวีเดนกับการสำรวจสถานการณ์ด้านสิทธิเด็กโดยเด็กเป็นผู้ให้ข้อมูล โครงการ “Give children a voice!” ของเยอรมนี เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ส่งเสียงเพื่อกำหนดนโยบายแม้ยังไม่มีสิทธิ์เลือกตั้ง วันพา สส. ไปโรงเรียนของประเทศแคนาดาที่ทำให้เด็กเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง การกำหนดให้ปี 2018 เป็นปีแห่งการขับเคลื่อนประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำของเด็กและเยาวชนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสของประเทศสกอตแลนด์

ตลอดจนการกำหนดธีมการขับเคลื่อนเรื่องพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน (Safe Spaces for Youth) ขององค์การสหประชาชาติ รวมถึงกรณีตัวอย่างงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย เช่น จังหวัดอุบลราชธานีที่เน้นการเคลื่อนงานโดยสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับโรงเรียน โดยเน้นการเคลื่อนงานทั้งระบบ ตั้งแต่การจัดกิจกรรมโครงการในโรงเรียนเพื่อขยายเครือข่ายโรงเรียนสู่ภาวะ เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และการสร้างให้เกิดเด็กและเยาวชนในระบบโรงเรียนที่เป็นผู้เรียนแบบ Active Learner โดยใช้นวัตกรรมโครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีความถนัดที่แตกต่างกันและเป็นการจัดการศึกษาโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง หรือในจังหวัดยะลาจะเห็นวิธีการพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนผ่านสภาเด็กและเยาวชนภายใต้สถานการณ์ปัญหาที่ซับซ้อน เห็นวิธีการต่อสู้กับชุดคุณค่าบางอย่างและอคติของสังคมที่มีต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ตลอดจนการแสวงหาพื้นที่การทำงานเพื่อสังคมเพื่อสร้างคุณค่าให้กับตัวเองจากภายใน และการสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นในระดับชุมชน และแนวทางการทำงานของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) ที่เน้นสร้างอาสาสมัครรุ่นใหม่และนักกิจกรรมทางสังคมที่ขับเคลื่อนประเด็นปัญหาที่ทำทลาย เช่น การสร้างหลักสูตรและพื้นที่ปฏิบัติการในการพัฒนาคุณภาพทางสังคมเพื่อสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงสังคม (Change Agent) โครงการอาสาสมัครนอกเวลาเพื่อเปิดโอกาสให้คนหลากหลายกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานจิตอาสา โครงการอาสาสมัครนักสิทธิมนุษยชนเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองทั้งในด้านความคิด ทักษะคิดทางสังคม โดยเน้นประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเป็นแนวทางการทำงานที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ตั้งแต่กระบวนการคิด ออกแบบ ลงมือทำ และถอดบทเรียนการทำงานโดยเน้นประเด็นการทำงานที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันโดยไม่ละเลยประเด็นทางสังคม

เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) ของเด็กและเยาวชนในไทย กับต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาให้เด็กเกิด Mindset แบบ Growth Mindset ต้องมีการสร้างทั้งระบบกลไก กระบวนการทำงาน และสภาพแวดล้อม ทั้งในแง่ของการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทั้งในพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ทางกายภาพ ทั้งนี้ ทิศทางที่นำไปสู่การเสริมสร้างกระบวนการทางความคิด (Mindset) ให้ไปสู่ Growth Mindset ในเบื้องต้นสามารถเริ่มที่การปรับกระบวนการและวิธีการทำกิจกรรมโครงการ ปรับประเด็นของกิจกรรมโครงการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเคลื่อนไหวที่สำคัญของสังคมทั้งระดับประเทศและระดับสากล ตลอดจนการปรับบทบาทและกระบวนการทางความคิดของผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านเด็กและเยาวชนให้พ้นจากกระบวนการทางความคิดแบบติด (Fixed Mindset)

ในส่วนของระดับนโยบายและการวางแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น จำเป็นต้องเพิ่มการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร ช่องทางการแสดงออกของเด็กและเยาวชนอย่างถ้วนหน้าและเสมอภาคในทุกกลุ่ม เพิ่มกระบวนการให้เด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่ทางความคิด แสดงศักยภาพและเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนทุกคนได้มีพื้นที่ปลอดภัย ได้เป็นเจ้าของงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศ โดยอาศัย

การบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การพัฒนาเด็กและเยาวชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 5 รูปแบบกระบวนการส่งเสริมทางความคิดในเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

จากการสนทนากลุ่มย่อยผู้ทำงานขับเคลื่อนด้านเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่น ตัวแทนสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย อาจารย์มหาวิทยาลัย หน่วยวิชาการด้านเด็กและเยาวชน พบจุดร่วมของรูปแบบที่ใช้ในการพัฒนากระบวนการส่งเสริมทางความคิดในเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา ดังนี้

1. กิจกรรมพัฒนาศักยภาพ เช่น เกมประกอบคำบรรยาย กระบวนการทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ โดยใช้กระบวนการปัญญา 3 ฐาน ในการออกแบบกิจกรรม คือ 1) ฐานหัว 2) ฐานใจ 3) ฐานมือ
2. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เฉพาะกาล เช่น ปลูกป่า เก็บขยะ กวาดลานวัด
3. กิจกรรมทางศาสนา เช่น นั่งสมาธิ สวดมนต์ เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา
4. กิจกรรมถอดบทเรียนด้วยกระบวนการ (After Action Review: AAR)
5. กระบวนการคัดเลือกพี่เลี้ยง (Coach) ด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง Coach รุ่นเก่ากับ Coach รุ่นใหม่ เพื่อเรียนรู้และสร้างบทบาท Coach ของตนเอง

6. กระบวนการ Coach to coach เพื่อขยายพี่เลี้ยง โดยมีเครื่องมือที่ช่วยในการขยายพี่เลี้ยง ได้แก่
1. แบบประเมินพลังบูรณาการฯ 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) พลังประชาคม 2) พลังเด็กและเยาวชน 3) พลัง อปท. 4) พลังต้นทุน 5) พลังเครือข่ายภายใน และ 6) พลังเครือข่ายภายนอก
 2. แบบประเมินสมรรถนะการทำงานเชิงบูรณาการฯ วัดจากสมรรถนะ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) สมรรถนะการทำงานขึ้นวางแผน 2) สมรรถนะการทำงานขึ้นดำเนินกิจกรรม และ 3) สมรรถนะการทำงานขึ้นสรุป (สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ, 2559)

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น จากการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ พบว่าวิถีคิดแบบระบบราชการส่วนใหญ่ทำให้เกิดข้อจำกัด ความไม่เป็นอิสระในการขับเคลื่อนงานด้วยตัวเด็กและเยาวชน เพราะเด็กและเยาวชนไม่ได้รับบทบาทให้ผู้ริเริ่มคิดแต่มีบทบาทแค่เพียงเป็นผู้รับฟังและปฏิบัติตามเพื่อตอบโจทย์ตัวชี้วัดของหน่วยงานภาครัฐ แต่ไม่ตอบโจทย์ของเด็กและเยาวชนในการพัฒนาให้เกิดกระบวนการคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) อีกทั้งแผนพัฒนาระดับท้องถิ่นไม่ได้มีการนำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนตามที่กำหนดในพ.ร.บ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนพ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 จึงไม่มีการบรรจุยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างชัดเจนทำให้เกิดความสับสนในการเขียนขอบประมาณการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังขาดบุคลากรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่มีลักษณะเป็นวิชาชีพหรือความชำนาญ เชื่อว่าสาเหตุทำให้กระบวนการพัฒนาพี่เลี้ยงไม่ต่อเนื่อง

ส่วนที่ 3

การศึกษากฎหมาย แผนยุทธศาสตร์ ต้นทุนการทำงาน และกลไกที่เกี่ยวข้อง

- ตอนที่ 1 ผลการศึกษากฎหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนงาน และมาตรการด้านเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)
- ตอนที่ 2 ผลการศึกษาต้นทุนการทำงานของหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)
- ตอนที่ 3 กลไกการทำงานปัจจุบันเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)

ตอนที่ 1 ผลการศึกษากฎหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนงาน และมาตรการด้านเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด

จากการศึกษากฎหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนงาน และมาตรการด้านเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด พบว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และมีแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี 2561-2580 แผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม แผนพัฒนาระดับชาติ ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 แผนพัฒนาระดับจังหวัด และแผนพัฒนาระดับท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 6 กล่าวว่าให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งแก้ไขปัญหาที่อาจมีผลกระทบในทางลบต่อเด็กและเยาวชน โดยมีหลักการ ดังต่อไปนี้

- (1) การพัฒนาเด็กและเยาวชน การบังคับใช้และการปฏิบัติตามบทบัญญัติใด ๆ แห่งพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก
- (2) เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการเล่น มีเวลาพักผ่อน และเข้าร่วมกิจกรรม การละเล่นทางนันทนาการที่เหมาะสมตามวัยของเด็กและเยาวชน และการมีส่วนร่วมอย่างเสรีในทางวัฒนธรรมและศิลปะ

มาตรา 8 ให้สำนักงานหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร่วมมือ ส่งเสริมและประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ

ในการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงหลักการและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาสังคมในท้องถิ่น

มาตรา 10 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560) ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประกอบด้วย

- (1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ
- (2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นรองประธานกรรมการคนหนึ่ง
- (3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นรองประธานกรรมการ คนที่สอง
- (4) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานคร และ ประธานสภาองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชน และประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

(5) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจากนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งต้องเป็นผู้ปฏิบัติงานในภาคเอกชน จำนวนไม่เกินห้าคน

(6) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเลือกกันเอง จำนวนสามคน

(7) ผู้แทนเด็กและเยาวชนซึ่งได้รับเลือกจากสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยจำนวนสองคนเป็นชายหนึ่งคนและหญิงหนึ่งคน

ให้ผู้อำนวยการเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งข้าราชการของสำนักงาน จำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 11 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เสนอนโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยต้องคำนึงถึงพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่ด้วย

(2) เสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนต่อคณะรัฐมนตรี

(3) กำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็กและเยาวชนแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือทางวิชาการ การวิจัยและพัฒนา เงินอุดหนุน สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(4) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ทบทวนกลไกและกระบวนการทำงานและพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศ

(5) จัดการประเมินผลการดำเนินงาน และเสนอรายงานการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาอย่างน้อยปีละครั้ง

(6) ปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 22 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560) ให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โดยคำแนะนำของหัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว ในแต่ละจังหวัด จัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตำบล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล แล้วแต่กรณีซึ่งสมาชิก ประกอบด้วยเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลนั้น

ให้มีคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลหรือคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเทศบาล ประกอบด้วยประธานสภาหนึ่งคน และผู้บริหารอีกไม่เกินยี่สิบคน ซึ่งคัดเลือกกันเองจากสมาชิกสภาเด็กและเยาวชนตำบล หรือสมาชิกสภาเด็กและเยาวชนเทศบาล แล้วแต่กรณี โดยคำนึงถึงผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ให้มีหน้าที่บริหารงานทั่วไปของสภาเด็กและเยาวชนและปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ รวมทั้งดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้

ให้นายอำเภอ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลหรือคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเทศบาล และให้แต่งตั้งที่ปรึกษาคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลหรือคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเทศบาล จากนายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดเทศบาล แล้วแต่กรณี ผู้แทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ผู้แทนบ้านพักเด็กและครอบครัวในแต่ละจังหวัด ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้แทนสถานศึกษา ผู้แทนหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลนั้น และผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคมที่มีกิจกรรมหรือผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลหรือคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลเสนอ

2. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 67 ภายใต้อำนาจแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังนี้

- (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ

3. แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580

จากการศึกษายุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) ที่ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้วซึ่งเป็นเป้าหมายในอีก 20 ปีข้างหน้า โดยคนไทยในอนาคตต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความพร้อมทั้ง กาย ใจ สติปัญญา สามารถเรียนรู้ ได้ตลอดชีวิต มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม และผู้ประกอบการ บนฐานของการรู้คุณค่าความเป็นไทย มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคม และมีสุขภาวะที่ดี การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีแนวทางและประเด็นพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม (Transformation of Culture) เพื่อสร้างคนไทยที่มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย

2. การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วง การตั้งครรภ์ วัยเรียน วัยรุ่น/นักศึกษา วัยแรงงาน และ วัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า โดยในช่วงวัยเรียน เน้นพัฒนาทักษะ ความสามารถในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความยืดหยุ่นทางความคิด รวมถึงทักษะด้านภาษา ศิลปะ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ช่วงวัยรุ่น/ นักศึกษา เน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงาน รวมถึงทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับ ความต้องการของประเทศ มีทักษะชีวิต สามารถ อยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม

3. การปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉม (Transformation of Learning)

4. การพัฒนาและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษ (Talents)

5. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี

6. การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย

4. แผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม

การปฏิรูปประเทศด้านสังคม เป็นหนึ่งใน 11 ด้านของการปฏิรูปประเทศที่ต้องดำเนินการตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวดที่ 16 การจะนำพาสังคมไทยไปสู่สังคมคุณภาพทั้งในมิติ เรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ การสร้างโอกาสที่เป็นธรรมโดยไม่แบ่งแยก การเสริมสร้างพลัง ทางสังคม และการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ให้บรรลุตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จำเป็นต้องปฏิรูป เพื่อการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานในหลายด้านทั้งในส่วนที่เป็นการสานต่อการปฏิรูปสำคัญ ในช่วงที่ผ่านมา และการสร้างเสริมกลไก วิธีการดำเนินงานอื่น ๆ เพิ่มเติม ซึ่งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ ด้านสังคม พบประเด็นหลักที่ต้องได้เร่งดำเนินการปฏิรูปใน 5 เรื่องสำคัญ ได้แก่ 1) การออม สวัสดิการ และการลงทุนเพื่อสังคม 2) การช่วยเหลือและเพิ่มขีดความสามารถกลุ่มผู้เสียเปรียบในสังคม 3) การจัดการข้อมูล และองค์ความรู้ทางสังคม 4) การพัฒนาระบบสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง และ 5) การสร้างการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ การรับรู้ และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งการพัฒนาเด็กและเยาวชนจะถูกจัดให้อยู่ในประเด็นเร่ง ดำเนินการปฏิรูป เรื่องที่ 5 การสร้างการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ การรับรู้ และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

กิจกรรม สร้างพลังแผ่นดิน

ขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวิชาการ การศึกษา สุขภาพ กีฬา และวัฒนธรรมในท้องถิ่นของเด็กและเยาวชน

วิธีการ

1. สนับสนุนการจัดตั้งตัวแทนของสภาเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นในระดับชุมชนและตำบล เพื่อให้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ และบูรณาการกับกิจกรรมในชุมชนร่วมกับภาคีอื่น

2. ยกระดับและเชื่อมโยงฐานข้อมูลของสภาเด็กและเยาวชน กับข้อมูลของกรมกิจการเด็กและเยาวชนของ พม.

ขั้นตอน

1. ผลักดันให้สภาเด็กและเยาวชน 7,775 แห่ง มีกิจกรรมสำคัญ อาทิ 1) ขยายเครือข่าย จิตอาสา 1 สภา 1 กิจกรรมจิตอาสา 2) กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด ป้องกัน ทุจริต รักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์พลอดภัยบนท้องถนน และ 3) กิจกรรมกับผู้เสียเปรียบในสังคมและผู้ด้อยโอกาส

2. พัฒนาระบบฐานข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการปฏิบัติงานของสภาเด็กและเยาวชน

ผู้รับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ

หน่วยงานร่วม ได้แก่ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และเอกชน

กิจกรรม พลังสร้างสรรค์

1. สร้างศูนย์การเรียนรู้ทักษะชีวิต

วิธีการ

1. สร้าง/พัฒนานวัตกรรมและพิพิธภัณฑสถาน โดยขยายพื้นที่การเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบพิพิธภัณฑสถานหรือวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมและห้องสมุดมีชีวิต ที่มีความทันสมัย และประชาชนทุกระดับสามารถเข้าถึงได้

2. สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดพื้นที่ทางสังคม

3. พัฒนาระบบการระดมทุนเพื่อกิจกรรมทางสังคม

4. ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้/ศูนย์การอบรม (Learning Center) ในระดับศูนย์กลาง ที่เน้นการเรียนรู้ทักษะชีวิตเพื่อให้เข้าถึงได้ตลอดทุกช่วงวัย เช่น ทักษะรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทักษะการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน (CPR)

ขั้นตอน

1. จัดตั้ง "ห้องสมุดมีชีวิต" ในทุกจังหวัด โดย อบท. (ปัจจุบันมี 34 หน่วย 24 จังหวัด) (ขยายผลปีละ 10 จังหวัด)

2. พัฒนาห้องสมุดมีชีวิตต้นแบบในโรงเรียนและขยายสู่โรงเรียนที่ด้อยโอกาส

3. จัดให้มีห้องสมุดมีชีวิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ในอาคารสูง ร่วมมือกับภาคเอกชนจัดกิจกรรมเชิงรุก "ห้องสมุดมีชีวิตเคลื่อนที่"

4. สนับสนุนการจัดตั้งห้องสมุดชุมชน หรือ Mini TK Park ในทุกจังหวัด (จาก 4 แห่ง 4 จังหวัด)

5. พัฒนาและปรับปรุงศูนย์เรียนรู้ใกล้บ้าน อาทิ ระดับตำบล สำนักงานเขตฯ ให้สอดคล้องกับศูนย์ต้นแบบ

ผู้รับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (OKMD)

หน่วยงานร่วม ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร และเอกชน

2. พัฒนาศูนย์เด็กเล็กเป็นพื้นที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

วิธีการ

1. ยกย่องศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นพื้นที่พัฒนาการเด็กทั้งทางกายและจิตใจ
2. สร้างเสริมศักยภาพด้านองค์ความรู้ ทักษะด้านจิตวิทยาและทักษะการดูแลเด็กปฐมวัยแก่บุคลากรในศูนย์เด็กเล็กให้ถึงพร้อม มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด
3. พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ขั้นตอน

1. ประเมินผลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อหาสัดส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ต่ำกว่าเกณฑ์ และได้มาตรฐาน
2. พัฒนาให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกแห่งให้เป็นไปตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของอปท. 5 ด้าน ได้แก่
 - ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - ด้านบุคลากร
 - ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร
 - ด้านการมีส่วนร่วมและส่งเสริมสนับสนุน
3. คัดเลือกและให้รางวัลมาตรฐานแก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและให้เป็นต้นแบบ
4. จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้คู่คุณธรรม สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองไทย เก่ง ดี มีสุข

ผู้รับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม

หน่วยงานร่วม ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข

5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

จากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 พบว่ามียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) ที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ปรับเปลี่ยนให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม 2) เพื่อเตรียมคนไทยในสังคมไทยให้มีความสามารถในการดำรงชีวิตสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 3) เพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดีตลอดช่วงชีวิต และ 4) เพื่อเสริมสร้างสถาบันทางสังคมให้มีความเข้มแข็งเอื้อต่อการพัฒนาคนและประเทศ รายละเอียดดังตาราง 5

ตาราง 5 เป้าหมายการพัฒนา ตัวชี้วัด และแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องเด็กและเยาวชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

เป้าหมายการพัฒนา	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
1. คนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมเพิ่มขึ้น	1. ประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไปมีกิจกรรมการปฏิบัติตนที่สะท้อนการมีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น 2. คดีอาญามีสัดส่วนลดลง	ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ 1. ส่งเสริมการเลี้ยงดูในครอบครัวที่เน้นการฝึกเด็กให้รู้จักการพึ่งพาตัวเอง มีความซื่อสัตย์ มีวินัย มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ ในรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวัน และให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เด็กสามารถเรียนรู้และยึดถือเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต 2. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย จิตสาธารณะ รวมทั้งเร่งสร้างสภาพแวดล้อมภายในและโดยรอบสถานศึกษาให้ปลอดจากอบายมุขอย่างจริงจัง 3. ปรับวิธีการเผยแพร่หลักศาสนาให้มุ่งชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักธรรมคำสอนที่เข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง นำไปสู่การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม 4. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ จัดระเบียบทางสังคม กำหนดบทลงโทษแก่ผู้ละเว้นการปฏิบัติตามบรรทัดฐานในสังคม 5. จัดสรรเวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันดี โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด และส่งเสริมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์สร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาท สิทธิ และหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี

เป้าหมายการพัฒนา	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
		6. ผลักดันให้มีการนำวัฒนธรรมการทำงานที่พึงประสงค์ไปใช้ปฏิบัติจนให้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของคนในสังคมไทย อาทิ การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การทำงานเป็นทีม การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง การทำงานอย่างกระตือรือร้น
2. คนในสังคมไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น	1. เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นมีสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น - คะแนน IQ เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน - เด็กร้อยละ 70 มีคะแนน EQ ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 2. วัยแรงงานมีความรู้และทักษะเป็นไปตามความต้องการของตลาดงานและมีทักษะทางการเงินเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ - ผู้เรียนในระบบทวิภาคีเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 30 ต่อปี - ผู้ที่ได้รับการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพและผู้ผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติเพิ่มขึ้น - การออมส่วนบุคคลต่อรายได้พึงจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น	พัฒนาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน 1. ปรับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย เน้นพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านคณิตศาสตร์ ด้านศิลปะ และด้านภาษาต่างประเทศ 2. สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนา ทักษะชีวิตและทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อาทิ การอ่าน การบำเพ็ญประโยชน์ทางสังคม การดูแลสุขภาพ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การวางแผนชีวิต 3. สร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้าสู่การศึกษาในระบบทวิภาคี และสหกิจศึกษาที่มุ่งการฝึกทักษะอาชีพให้พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน ส่งเสริมแรงงานให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่เป็นไปตามความต้องการของตลาดงาน 1. พัฒนาศูนย์ฝึกอบรมสมรรถนะแรงงานที่ได้มาตรฐานตามระบบคุณวุฒิวิชาชีพ และมาตรฐานฝีมือแรงงาน จัดทำมาตรฐานอาชีพในอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพ และให้มีการประเมินระดับทักษะของแรงงานบนฐานสมรรถนะ 2. เร่งพัฒนาระบบข้อมูลความต้องการและการผลิตกำลังคนที่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสามารถนำไปใช้คาดประมาณความต้องการกำลังคนที่สอดคล้องกับทิศทางการตลาดงานในอนาคต
3. คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และ	1. ผลคะแนนสอบ PISA ในแต่ละวิชาไม่ต่ำกว่า 500 2. การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการอ่านหาความรู้เพิ่มขึ้น	ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 1. ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีขนาดและจำนวนผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสมตามความจำเป็นของพื้นที่ และ

เป้าหมายการพัฒนา	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง	3. การอ่านของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 84 ตัวชี้วัด 3.4 แรงงานที่ขอเทียบโอนประสบการณ์และความรู้เพื่อขอรับวุฒิ ปวช. และ ปวส. เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 20 ต่อปี	โครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนวัยเด็กลดลงอย่างต่อเนื่อง 2. ปรับหลักสูตรการผลิตครูที่เน้นสมรรถนะ มีจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นผู้แนะนำและสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน สร้างมาตรการจูงใจให้ผู้มีศักยภาพสูงเข้ามาเป็นครูปรับระบบประเมินวิทยฐานะทางวิชาชีพให้เชื่อมโยงกับพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาสมรรถนะของครูอย่างต่อเนื่อง 3. พัฒนาระบบประเมินคุณภาพมาตรฐานที่สามารถวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียน ทั้งด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละระดับการศึกษา 4. ส่งเสริมมาตรการสร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการขนาดกลางที่มีศักยภาพ เข้าร่วมระบบทวิภาคีหรือสหกิจศึกษา สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ประกอบการ ครูฝึกหรือครูพี่เลี้ยงให้ร่วมวางแผนการจัดการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลผู้เรียน 5. ขยายความร่วมมือระหว่างสถาบันอาชีวศึกษา สถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสู่ความเป็นเลิศ การพัฒนางานวิจัยไปสู่นวัตกรรม รวมทั้งขยายการจัดทำและการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะให้มากขึ้น 6. จัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสามารถใช้งานผ่านระบบอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก ทัวถึง ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และใช้มาตรการทางภาษีจูงใจให้ภาคเอกชนผลิตหนังสือ สื่อการอ่าน และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและราคาถูก 7. ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต อาทิ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ โรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนา	1. ดัชนีครอบครัวยุคใหม่อยู่ในระดับดีขึ้น 2. ประชากรอายุ 13 ปีขึ้น	ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง 1. สร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการสร้างความ

เป้าหมายการพัฒนา	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ชุมชน สื่อมวลชน และ ภาคเอกชน	ไปมีการปฏิบัติตามหลักคำ สอนทางศาสนาเพิ่มขึ้น 3. ธุรกิจที่เป็นวิสาหกิจเพื่อ สังคมเพิ่มขึ้น	เข้มแข็งของครอบครัวทั้งการใช้สื่อเพื่อเสริมสร้างคุณค่าต่อครอบครัว พัฒนานวัตกรรมเพื่อช่วยสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว สร้างพื้นที่ให้ครอบครัวได้ใช้เวลาร่วมกัน สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนผ่านกิจกรรม เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ครู ผู้ปกครอง 2. กำหนดมาตรการดูแลครอบครัวเปราะบางให้สามารถดูแลสมาชิกได้อย่างเข้มแข็งทั้งเรื่องการประกอบอาชีพ การเข้าถึงบริการภาครัฐ และการพัฒนาระบบติดตามเพื่อให้ความช่วยเหลือตลอดจนการให้ผู้สูงอายุหรือผู้มีประสบการณ์สาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในชุมชนร่วมเป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัวเปราะบาง 3. ส่งเสริมสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งบริการความรู้ทางวิชาการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ มีการเผยแพร่งานวิจัยสู่สาธารณะ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการทำวิจัยร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหา และตอบโจทย์การพัฒนาในพื้นที่ 4. ส่งเสริมผู้เผยแพร่ศาสนาให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามคำสอนของแต่ละศาสนา และเร่งฟื้นฟูศรัทธาให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจและที่ยึดเหนี่ยวของคนในสังคม 5. ส่งเสริมให้ผู้ผลิตสื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงและอยู่บนหลักจรรยาบรรณสื่อมวลชน รวมทั้งสร้างกระแสเชิงบวกในการสร้างสรรค์และลดความขัดแย้งในสังคม 6. สร้างมาตรการจูงใจให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนพัฒนาด้านสังคมในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เป็นนวัตกรรมสังคม อาทิ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน การออกพันธบัตรเพื่อการพัฒนาสังคม ตลาดหลักทรัพย์เพื่อสังคม วิสาหกิจเพื่อสังคม สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

นอกจากนี้ ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 มีแผนงานโครงการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิด ดังนี้

แผนงานการสร้างคามอยู่ดีมีสุขและความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว

สาระสำคัญ เน้นบูรณาการการขับเคลื่อนการทำงานในระดับพื้นที่ ผ่านกระบวนการทำงานระหว่าง ศูนย์พัฒนาครอบครัวชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา สถานบริการสาธารณสุข เป็นต้น โดยมี การดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลครอบครัวในพื้นที่สำหรับนำมาใช้วิเคราะห์ ลักษณะครอบครัว สภาพปัญหา และการวางแผนในการแก้ไขปัญหาครอบครัวที่เหมาะสมกับบริบทของ ครอบครัวแต่ละรูปแบบ 2) การจัดกิจกรรมและเปิดพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมร่วมกันและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว เปิดเวทีให้เด็กแสดงความสามารถทั้งในศิลปะและ วัฒนธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกและภูมิใจในความเป็นไทย 3) การสอดแทรกการเรียนรู้ด้านครอบครัวศึกษา แก่เด็กในวัยเรียน โดยส่งเสริมให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษาในการออกแบบหลักสูตรการ เรียนรู้ จัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ และวางแผนในการจัดการและแก้ไขปัญหาให้กับเด็ก

หน่วยงานดำเนินงานหลัก กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายศูนย์พัฒนาครอบครัวชุมชน

กรอบระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ. 2560 – 2564)

แผนงานการสร้างสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สาระสำคัญ มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้ให้มีชีวิตทันสมัย มีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล เพื่อดึงดูดให้คนทุกช่วงวัยเกิดความสนใจเข้าไปเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมีการศึกษาและพัฒนา แหล่งเรียนรู้รูปแบบใหม่ ๆ ที่จะช่วยเพิ่มพูนศักยภาพคนไทยให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น ห้องสมุดเสมือน (Virtual Library) ศูนย์ศึกษาบันเทิง (Edutainment Center) เป็นต้น การส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ผ่านบริการห้องสมุดในภูมิภาคที่ทันสมัย สร้างโอกาสให้กลุ่มเด็กเยาวชนสามารถเข้าถึงบริการได้ อย่างมีคุณภาพ สะดวกและรวดเร็ว จัดให้มีเครือข่ายอุทยานการเรียนรู้ในระดับจังหวัด และภูมิภาค รวมทั้ง ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมด้วยรูปแบบที่ทันสมัย

หน่วยงานดำเนินการหลัก กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

กรอบระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ. 2560 – 2564)

6. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564

จากการศึกษาแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 พบว่ามีหลักการ สำคัญและทิศทางของแผนที่เน้นให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมตามช่วงวัย ทั้งด้านสุขภาพกาย ใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีความเป็นพลเมือง

สร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังในกระบวนการพัฒนาสังคม โดยมียุทธศาสตร์และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยตรง และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรด้านเด็กและเยาวชน รายละเอียดดังตาราง 6

ตาราง 6 ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์/ ตัวชี้วัด มาตรการ และหน่วยงานรับผิดชอบของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)

เด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและ สร้างภูมิคุ้มกันเด็กและ เยาวชน ★★★★	เป้าประสงค์ เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เต็มศักยภาพเพื่อให้เติบโตเป็นพลเมือง สร้างสรรค์และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตัวชี้วัด - เด็กและเยาวชนมีทักษะการเรียนรู้และ พฤติกรรมต่อการเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ - เด็กและเยาวชนมีสมรรถนะทางอาชีพที่ สอดคล้องกับสังคม - เด็กและเยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรม - กลุ่มเด็กและเยาวชนมีกิจกรรมเสริมสร้างที่ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	มาตรการที่ 1 พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการ ดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย - ทักษะการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น - ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการ แก้ปัญหา - ทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม - ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม - ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และ ภาวะผู้นำ - ทักษะด้านสื่อสารสนเทศและ การรู้เท่าทันสื่อ - ทักษะด้านคอมพิวเตอร์	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ - กระทรวงวัฒนธรรม - สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและ ครอบครัว ภาคีสนับสนุน - สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) - สำนักงานกองทุนสื่อปลอดภัยและ สร้างสรรค์ - สำนักงานบริหารและพัฒนา องค์ความรู้ (องค์การมหาชน) - ภาควิชาพยาบาล - ภาควิชาสังคม	

เด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
			- สถาบันและเยาวชน - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น - สถาบันการศึกษา
		มาตรการที่ 2 พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคม 2.1 เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ปณิธาน ค่านิยมและจิตสำนึกความเป็นไทย ความซื่อสัตย์ ประหยัด มีวินัย ขยัน อดทน การเป็นผู้ให้ รวมทั้งมีความรับผิดชอบ เพื่อให้เติบโตเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นรากฐานที่มั่นคงของชุมชน สังคม รักชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์ และดำรงจิตวิญญาณ มีคุณภาพตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2.2 พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะในการปฏิสัมพันธ์ สื่อสารและการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมต่างช่วงวัย ต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - กระทรวงกลาโหม ภาคีสนับสนุน - กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - ภาควิชาการ - ภาคเอกชน - ภาคประชาสังคม - สถาบันการศึกษา - ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

เด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
		มาตรการที่ 3 พัฒนาและเยาวชนให้มีจิตสำนึก มีทักษะการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีความสามารถในการดำรงชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมโลก 3.1 เสริมสร้างจิตสำนึกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 3.2 เสริมสร้างทักษะในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติแก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมโลก	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภาคีสนับสนุน - ภาครัฐ - ภาคเอกชน - ภาคประชาสังคม - สถาบันการศึกษา	
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ★★★	เป้าประสงค์ 1. กลไกสภาพแวดล้อม (ครอบครัว ศาสนา โรงเรียน ชุมชน และสื่อ) ที่ปลอดภัยสำหรับการดำรงชีวิตและเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมตาม	มาตรการที่ 1 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน 1.1 ส่งเสริมให้มีกลไกเข้าถึงเด็ก เยาวชน และครอบครัวในการรับบริการจากรัฐ 1.2 เสริมพลังให้ครอบครัวและชุมชนเข้าใจบทบาทหน้าที่ และมีศักยภาพในการทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองส่งเสริมศักยภาพของเด็กและเยาวชน รวมทั้งส่งเสริม	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	

เด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
	บริบทของพื้นที่ 2. มีพื้นที่และสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนทั้งในออนไลน์และออฟไลน์ ตัวชี้วัด 1. มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิต/ส่งเสริมการพัฒนาของเด็กและเยาวชน 2. มีบุคคล/กลุ่มบุคคลในระดับพื้นที่ทำหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครองเด็กและเยาวชน และส่งเสริมสวัสดิภาพความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน	สวัสดิภาพความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน	องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรเด็กและเยาวชน ภาคีสนับสนุน กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) สถาบันการศึกษา สภาเด็กและเยาวชน	
	3. ร้อยละของสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว 4. จำนวนพื้นที่เรียนรู้ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเด็กและเยาวชน มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม		มาตรการที่ 2 เสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกด้านสื่อให้มีความปลอดภัยและสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน 2.1 สนับสนุน พัฒนา ขยาย และเชื่อมโยงผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน 2.2 ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสื่อทุกประเภทในสังคมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก กระทรวงวัฒนธรรม (สำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์) สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา (กรมประชาสัมพันธ์) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย

เด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
			ภาคีสนับสนุน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ภาคีเครือข่าย ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคีเครือข่าย ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา	
		มาตรการที่ 3 ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดพื้นที่เรียนรู้ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน 3.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีมาตรการการและกลไกในการรับฟังและการแสดงความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็กและเยาวชน 3.2 ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา และขยายให้เกิดพื้นที่เรียนรู้ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งทำหน้าทีในการเผยแพร่กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สภาคัดและเยาวชนระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว (กรุงเทพมหานคร) กระทรวงวัฒนธรรม ภาคีสนับสนุน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน ภาคีเครือข่าย ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สภาคัดและเยาวชน สถาบันการศึกษา	

เด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของเด็กและเยาวชน ★★★★★	เป้าประสงค์ 1. ภาพลักษณ์ที่มีคุณค่าและทันสมัยของเด็กและเยาวชนและการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา 2. เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในฐานะผู้ขับเคลื่อนและดูแลชุมชนและสังคม ซึ่งเกิดจากการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ 3. เด็กและเยาวชนรวมกลุ่มกันทั้งในและนอกระบบการศึกษา และได้รับการสนับสนุน ให้ทำงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4. กลุ่มเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มมีโอกาสได้รับการสนับสนุนทรัพยากร เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มีพลัง และต่อเนื่อง 5. เครือข่ายเด็กและเยาวชนเป็นหนึ่งใจในเชิงภาคีเพื่อการพัฒนา และเป็นตัวแทนในเวทีระดับชาติ ภูมิภาคและสากลอย่างมีประสิทธิภาพ 6. มีกลไกหลักในระดับชาติและพื้นที่เพื่อ	มาตรการที่ 1 รณรงค์ ส่งเสริมเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สังคม เด็กและเยาวชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโลกทัศน์ของคนรุ่นใหม่ ความหมายของเขตและกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพและเป็นระบบ 1.1 รณรงค์และส่งเสริมเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเศรษฐกิจ และภาควิชาการ ที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ 1.2 ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจ เพิ่มช่องทาง เพื่อสนับสนุนให้สื่อมีแนวทางและผลผลิตสื่อด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนผ่านสื่อกระแสหลักและกระแสรอง 1.3 ส่งเสริม และบูรณาการหน่วยงานในการสื่อสารเผยแพร่เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สังคม เด็กและเยาวชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพและเป็นระบบ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงแรงงาน - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ภาคีสนับสนุน - ภาคสังคม - ภาคเอกชน - ภาคธุรกิจ - ภาควิชาการ - เครือข่ายเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน
		มาตรการที่ 2 สร้างระบบการพัฒนาศักยภาพและการเสริมพลังเพื่อการเป็นพลเมืองสร้างสรรค์และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา ที่มีประสิทธิภาพ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ

เด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	รับผิดชอบการดำเนินงานตามระบบการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวชี้วัด - ร้อยละของหน่วยงานในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมที่เข้าถึงข้อมูลที่ทำให้เข้าใจเรื่อง การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนและโลกทัศน์ของคนรุ่นใหม่ - ร้อยละของสื่อที่ผลิตและช่องทางการรณรงค์ด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน โดยผ่านสื่อกระแสหลักและกระแสรอง - จำนวนหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมระดับและมิติต่าง ๆ - จำนวนหน่วยงานที่จัดให้มีการพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน - จำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการเสริมพลังและการพัฒนาศักยภาพและทักษะใหม่ๆ จนตระหนักถึงบทบาทของตนเอง	และยั่งยืน โดยครอบคลุมทุกระดับและทุกมิติ 2.1 เสริมสร้างศักยภาพให้เด็กและเยาวชนมีทักษะความรู้ ความเข้าใจ ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตั้งแต่ระดับการร่วมคิด ร่วมออกแบบกิจกรรม ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามผล ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางนโยบายในลักษณะการเป็นส่วน 2.2 พัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนให้มีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์และเป็นผู้ว่าการเปลี่ยนแปลง 2.3 พัฒนาหลักสูตรในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพและเป็นระบบ 2.4 ส่งเสริม สนับสนุนหน่วยงานภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเศรษฐกิจ และภาควิชาการจัดให้มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน	- กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงแรงงาน - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ภาคีสนับสนุน - ภาคสังคม - ภาคเอกชน - ภาคธุรกิจ - ภาควิชาการ - เครือข่ายเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน
		มาตรการที่ 3 สนับสนุนเด็กและเยาวชนในและนอก ระบบการศึกษาให้รวมกลุ่ม และทำงานพัฒนาชุมชน และสังคมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 3.1 สนับสนุน ขยาย และเชื่อมโยงเครือข่ายเด็กและเยาวชนให้มีบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชนและสังคมทั้งในระดับ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงแรงงาน

เด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	ในการเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อการมีส่วนร่วมในฐานะผู้นำในการขับเคลื่อนและดูแลชุมชนและสังคม และสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในมิติต่าง ๆ ได้ทุกขั้นตอนตั้งแต่คิดริเริ่ม ดำเนินการ ติดตามประเมินผล สื่อสารสาธารณะ และต่อยอดขยายผล 6. จำนวนกลุ่มเด็กและเยาวชนในและนอกระบบการศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่ และทำงานด้านพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง 7. จำนวนโครงการที่สถานศึกษาสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มนักศึกษาเพื่อทำงานพัฒนาชุมชนและสังคม 8. จำนวนโครงการที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคสังคม และภาคธุรกิจที่ให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง 9. จำนวนข้อเสนอเชิงนโยบายที่เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมทางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในทุกระดับ 10. มีรูปแบบการสนับสนุนทรัพยากร	อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตั้งแต่ระดับการร่วมคิด ร่วมออกแบบกิจกรรม ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามผล ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางนโยบายต่อการพัฒนาสังคม ในลักษณะการเป็นหุ้นส่วน 3.2 ส่งเสริมบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเด็กและเยาวชนต่อการเฝ้าระวังสื่อ ที่ไม่ปลอดภัย และปัจจัยเสี่ยง อาทิ เหล้า บุหรี่ สารเสพติด การพนัน การติดยา และการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ อาชญากรรม การล่อลวง การเข้าสู่ตลาดแรงงานในรูปแบบที่เลวร้ายและไม่เหมาะสม 3.3 ส่งเสริมให้สถานศึกษาสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม 3.4 ส่งเสริม สนับสนุน และขยายความร่วมมือหน่วยงานภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเศรษฐกิจ และภาควิชาการเพื่อกำหนดแนวทางการสนับสนุนการรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง	- กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ภาคีสนับสนุน - ภาคสังคม - ภาคเอกชน - ภาคธุรกิจ - ภาควิชาการ - เครือข่ายเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน
		มาตรการที่ 4 สร้างระบบการสนับสนุนทรัพยากรสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างเพียงพอ ต่อเนื่อง และ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

เด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนในรูปแบบขั้นบันได ตั้งแต่การสนับสนุนกิจกรรมอย่างง่าย โครงการขนาดเล็ก โครงการขนาดใหญ่ และโครงการพัฒนาเครือข่ายเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่ให้ควมสนับสนุน 11. จำนวนของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคสังคม องค์กรภาคธุรกิจที่มีแผนนโยบาย และงบประมาณสนับสนุนให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม 12. ร้อยละของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ระดับพื้นที่จนถึงระดับประเทศ ที่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรในรูปแบบขั้นบันไดเพื่อทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนและสังคม 13. มีแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาที่มีศักยภาพอย่างเหมาะสม เพื่อให้เครือข่ายเด็กและเยาวชนและสภาเด็กและเยาวชนเป็นภาคส่วนหนึ่งในการเฝ้าระวังภาคีเพื่อการพัฒนาลำดับ	ทั่วถึง ส่งเสริมความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเศรษฐกิจ และภาควิชาการในการกำหนดรูปแบบการสนับสนุนทรัพยากร แผน นโยบาย และงบประมาณสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน ในรูปแบบขั้นบันได ตั้งแต่การสนับสนุนกิจกรรมอย่างง่าย โครงการขนาดเล็ก โครงการขนาดใหญ่ และโครงการพัฒนาเครือข่ายเด็กและเยาวชน	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ภาคีสนับสนุน - ภาคสังคม - ภาคเอกชน - ภาคธุรกิจ - ภาควิชาการ - เครือข่ายเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน
		มาตรการที่ 5 สร้างเสริมพลังและสถานะของเครือข่ายเด็กและเยาวชนให้เป็นศูนย์รวมและเป็นตัวแทนของกลุ่มเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนาเท่าเทียมกับภาคส่วนอื่น ๆ รวมทั้งมีบทบาทระดับชาติ ภูมิภาค และสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5.1 ส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจหน่วยงานภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเศรษฐกิจ และภาควิชาการ ให้เกิด	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงแรงงาน - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

เด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	14. จำนวนหน่วยงานที่มีตัวแทนของเครือข่ายเด็กและเยาวชนเข้าร่วมในคณะกรรมการและจัดเวทีนำเสนอข้อมูลความคิดเห็นเพื่อผลักดันระดับนโยบาย และนำไปสู่การปฏิบัติ 15. จำนวนข้อเสนอแนะจากเครือข่ายเด็กและเยาวชนที่ได้รับการบรรจุไว้ในแผนงานโครงการและนโยบายของรัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 16. ผู้แทนเครือข่ายเด็กและเยาวชนมีบทบาทและส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการเด็กและเยาวชนระดับภูมิภาคและสากลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 17. เครือข่ายเด็กและเยาวชนเป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 18. มีหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบระบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา 19. จำนวนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มี	นวัตกรรมรูปแบบ แนวทาง และกิจกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเด็กและเยาวชน 5.2 สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกระดับในลักษณะการเป็นภาคีหุ้นส่วนตั้งแต่ระดับการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล 5.3 กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนส่งเสริม สนับสนุน และเสริมพลังให้เด็กและเยาวชนมีบทบาทนำในคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาคและสากล 5.4 มีการสนับสนุนเตรียมความพร้อมของผู้แทนกลุ่มเด็กและเยาวชนและหน่วยงานภาครัฐ ให้มีความพร้อมในระดับสากล	ภาคีสนับสนุน - ภาคสังคม - ภาคเอกชน - ภาคธุรกิจ - ภาควิชาการ - เครือข่ายเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน
		มาตรการที่ 6 กำหนดและสร้างความเข้มแข็งให้แก่หน่วยงานรับผิดชอบหลักในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา ทั้งในระดับประเทศและพื้นที่ 6.1 กำหนดให้มีหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับประเทศและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ในการจัดทำ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงแรงงาน - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วน

เด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	หน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่และมีแผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งมีผู้แทนเด็กและเยาวชนอยู่ในคณะกรรมการ 20. จำนวนสภาเด็กและเยาวชนในระดับต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นแกนนำในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคม	ระบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนาสังคม รวมทั้งกำกับติดตาม ประเมินผล ส่งการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ 6.2 กำหนดให้มีการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในระดับสากล 6.3 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบุคลากรและหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ในการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ รวมทั้งจัดทำแผน มาตรการ กิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในทุกมิติอย่างเป็นรูปธรรม	ท้องถิ่น) ภาคีสนับสนุน - ภาคสังคม - ภาคเอกชน - ภาคธุรกิจ - ภาควิชาการ - เครือข่ายเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน

บุคลากรด้านเด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมบทบาทและ ระดมความร่วมมือของทุก ภาคส่วนในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ★★★	เป้าประสงค์ 1. บุคลากรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการพัฒนา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. การบูรณาการข้อมูลสารสนเทศด้านเด็กและเยาวชน และมีระบบศูนย์ข้อมูลและเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ 3. ระบบและกระบวนการบริหารจัดการในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีประสิทธิภาพ และเป็นสิ่งใหม่ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ตัวชี้วัด 1. จำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง และสามารถส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มเด็กและเยาวชนให้ทำงานพัฒนาชุมชนและสังคมได้อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง	มาตรการที่ 1 พัฒนาศักยภาพและเสริมพลังบุคลากรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งจัดกระบวนการพัฒนาสมรรถนะและการสนับสนุนบุคลากรของหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนให้มีศักยภาพในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน 1.1 พัฒนาศักยภาพและเสริมพลังบุคลากรด้านเด็กและเยาวชน โดยยกระดับขีดความสามารถ การเสริมสร้างทักษะและการเติมเต็มศักยภาพของบุคลากรให้ทันกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ผ่านกระบวนการประเมินความต้องการ (need assessment) ของบุคลากรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน 1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการจัดการกระบวนการพัฒนาสมรรถนะและการสนับสนุนบุคลากรของหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา 1.3 สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาพี่เลี้ยงของสภาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมสภาเด็กและเยาวชนให้สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์รวม และตัวแทนของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - กระทรวงศึกษาธิการ - สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว - สถาบันการศึกษา ภาคีสนับสนุน - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงวัฒนธรรม - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) - สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) - องค์กรภาคประชาสังคม - องค์กรเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน	

บุคลากรด้านเด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
	2. จำนวนพี่เลี้ยงของสภาเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์รวม และตัวแทนของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง 3. จำนวนบุคลากรของหน่วยงานหลักด้านเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้สามารถเป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งระดับประเทศ ภูมิภาค และสากล เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน	มาตรการที่ 2 พัฒนาประสิทธิภาพของระบบฐานข้อมูลสารสนเทศด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในมิติต่าง ๆ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านความร่วมมือร่วมของเด็กและเยาวชน 2.1 รวบรวมองค์ความรู้และเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในมิติต่าง ๆ จำแนก จัดหมวดหมู่ และพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศด้านเด็กและเยาวชนที่มีประสิทธิภาพและ บูรณาการ โดยการเชื่อมโยงกันมีความถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลา และเข้าถึงได้สะดวก ระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานระดับพื้นที่ภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน การกำกับ ติดตามประเมินผล และการใช้ประโยชน์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ เด็กและเยาวชนที่ทันต่อสถานการณ์ 2.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลและเครือข่ายการเรียนรู้ รวมทั้งค้นหาวัตกรรมและสร้างต้นแบบด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคม เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนงานในระดับนโยบายและปฏิบัติการ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - สำนักงานสถิติแห่งชาติ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ภาคีสนับสนุน - องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน - สถาบันการศึกษา	

บุคลากรด้านเด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		มาตรการที่ 3 ค้นหาวัฒนธรรมด้านการจัดการความรู้ การติดตามประเมินผล และการวิจัยสร้าง องค์ความรู้ รวมทั้งสร้างต้นแบบการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา 3.1 สร้างและจัดการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน อาทิ การแลกเปลี่ยนความรู้จากปฏิบัติการ (knowledge sharing การสรุปบทเรียนการทำงานเพื่อพัฒนาระบบการทำงานในอนาคตร่วมกัน (lessons-learned synthesis) การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน การนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และสื่อสารและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.2 พัฒนากลไกการติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วมและมาตรฐานตัวชี้วัดด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งการประเมินผลภายในและภายนอก การติดตามข้อเสนอแนะจาก การประชุมของคณะกรรมการส่งเสริม การพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) และ คณะอนุกรรมการฯ ทุกคณะ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.3 เสนอรายงานการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว - สถาบันการศึกษา ภาคีสนับสนุน - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) - สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) - องค์กรภาคประชาสังคม - องค์กรเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน

บุคลากรด้านเด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนานวัตกรรมบริหารจัดการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน	เป้าประสงค์ 1. บุคลากรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการพัฒนา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. การบูรณาการข้อมูลสารสนเทศด้านเด็กและเยาวชน และมีระบบศูนย์ข้อมูลและเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ 3. ระบบและกระบวนการบริหารจัดการในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีประสิทธิภาพ และเป็นสิ่งใหม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ตัวชี้วัด 1. จำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง และสามารถส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มเด็กและเยาวชนให้ทำงานพัฒนาชุมชนและ	เยาวชนของประเทศต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาทุกปี มาตรการที่ 1 พัฒนาศักยภาพและเสริมพลังบุคลากรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งจัดกระบวนการพัฒนาสมรรถนะและการสนับสนุนบุคลากรของหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนให้มีศักยภาพในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา 1.1 พัฒนาศักยภาพและเสริมพลังบุคลากรด้านเด็กและเยาวชน โดยยกระดับขีดความสามารถ การเสริมสร้างทักษะและการเติมเต็มศักยภาพของบุคลากรให้ทันกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ผ่านกระบวนการประเมินความต้องการ (need assessment) ของบุคลากรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน 1.2 จัดระบบสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ให้แก่บุคลากรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน ที่เหมาะสม 1.3 สร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนหลักประกันความมั่นคงทางอาชีพ ความก้าวหน้าทางการงานของบุคลากร 1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกระบวนการพัฒนา	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - กระทรวงศึกษาธิการ - สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว - สถาบันการศึกษา ภาคีสนับสนุน - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงวัฒนธรรม - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) - สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้	

บุคลากรด้านเด็กและเยาวชน			
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	สังคมได้อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง 2. ร้อยละของบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ 3. จำนวนพี่เลี้ยงของสภาเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้และเข้าใจในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์รวม และตัวแทนของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง 4. จำนวนบุคลากรของหน่วยงานหลักด้านเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้สามารถเป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งระดับประเทศ ภูมิภาค และสากล เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน 5. มีระบบข้อมูลสารสนเทศด้านเด็กและเยาวชนในมิติต่าง ๆ ที่บูรณาการ เชื่อมโยงกัน มีความถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลา และเข้าถึงได้สะดวก 6. มีเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยน	สมรรถนะและการสนับสนุนบุคลากรของหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการพัฒนา 1.5 สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาพี่เลี้ยงของสภาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้และมีความสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์รวม และตัวแทนของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - สำนักงานสถิติแห่งชาติ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ภาคีสนับสนุน - องค์กรภาคประชาสังคม - องค์กรเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน สถาบันการศึกษา
	สังคมได้อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง 2. ร้อยละของบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ 3. จำนวนพี่เลี้ยงของสภาเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้และเข้าใจในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์รวม และตัวแทนของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง 4. จำนวนบุคลากรของหน่วยงานหลักด้านเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพให้สามารถเป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งระดับประเทศ ภูมิภาค และสากล เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน 5. มีระบบข้อมูลสารสนเทศด้านเด็กและเยาวชนในมิติต่าง ๆ ที่บูรณาการ เชื่อมโยงกัน มีความถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลา และเข้าถึงได้สะดวก 6. มีเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยน	มาตรการที่ 2 พัฒนาประสิทธิภาพของระบบ ฐานข้อมูลสารสนเทศด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในมิติต่าง ๆ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านความรู้ ส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน 2.1 รวบรวมองค์ความรู้และเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในมิติต่าง ๆ จำนวน จัดหมวดหมู่ และพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศด้านเด็กและเยาวชนที่มีประสิทธิภาพและ บูรณาการ โดยการเชื่อมโยงกัน มีความถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลา และเข้าถึงได้สะดวก ระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานระดับพื้นที่ภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน การกำกับ ติดตามประเมินผล และการใช้ประโยชน์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ เด็กและ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - สำนักงานสถิติแห่งชาติ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ภาคีสนับสนุน - องค์กรภาคประชาสังคม - องค์กรเด็กและเยาวชน - สภาเด็กและเยาวชน สถาบันการศึกษา

บุคลากรด้านเด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
	เรียนรู้ในด้านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน โดยสภาเด็กและเยาวชนเป็นแกนนำ 7. จำนวนมาตรการ/กฎหมายที่ได้รับการปรับปรุง 8. มีกลไกการติดตามและประเมินผลการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วม ทั้งการประเมินผลภายในและภายนอกที่มีประสิทธิภาพ 9. มีองค์ความรู้/นวัตกรรมใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน	เยาวชนที่ทันต่อสถานการณ์ 2.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลและเครือข่ายการเรียนรู้ รวมทั้งค้นหานวัตกรรมและสร้างต้นแบบการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคม เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนงานในระดับนโยบายและปฏิบัติการ	หน่วยงานรับผิดชอบหลัก - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) - สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว - สถาบันการศึกษา	
			ภาคีสนับสนุน - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมประสิทธิภาพ	

บุคลากรด้านเด็กและเยาวชน				
ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/ตัวชี้วัด	มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	
		การติดตามประเมินผล และการวิจัยสร้าง องค์ความรู้ รวมทั้งสร้างต้นแบบการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการพัฒนา 3.1 สร้างและบริหารจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน อาทิ การแลกเปลี่ยนความรู้จากปฏิบัติการ (knowledge sharing) การสรุปทบทวนการทำงานเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานในอนาคตร่วมกัน (lessons-learned synthesis) การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน การนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และสื่อสารและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.2 พัฒนากลไกการติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วมและมาตรฐานตัวชี้วัดด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งการประเมินผลภายในและภายนอก การติดตามมิติและข้อเสนอแนะจากการประชุมของคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) และการพัฒนาเด็กและเยาวชนฯ ทุกคณะ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.3 เสนอรายงานการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน	สุขภาพ (สสส.) - สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) - องค์การภาคประชาสังคม - องค์การเด็กและเยาวชน - สถาบันเด็กและเยาวชน	

จากการศึกษาข้อมูลจากกฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 จะเห็นได้ว่ามีประเด็นสำคัญที่กล่าวถึงการพัฒนาชาติที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีช่องทางกฎหมายให้แต่ละภาคส่วน ดำเนินการ เตรียมคนเพื่อเป็นพลเมืองที่มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะหนึ่งของผู้ที่มีการรอบ ความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาต้นทุนการทำงานของหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ส่งเสริมทางความคิด (Mindset)

จากการศึกษาต้นทุนการทำงานของหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) ทั้งในด้านนโยบาย ยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด ภารกิจหลัก ผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ประกอบด้วย กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) สภาเด็กและเยาวชน กระทรวงมหาดไทย (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และภาคประชาสังคม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้มีการนำเสนอแนวทางในการจัดทำนโยบายใน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ตามแนวทาง “ประชารัฐ” โดยน้อมนำ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานเป็นนโยบายที่เรียกว่า “3A” ประกอบด้วยนโยบายเร่งด่วน (Agenda Based) 9 ข้อ นโยบายบริหาร การพัฒนา (Administration Based) 5 ข้อ และนโยบายการขับเคลื่อนระดับพื้นที่/จังหวัด (Area Based) 5 ข้อ

สำหรับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการทางคิดของเด็กและเยาวชน ปรากฏในนโยบาย เร่งด่วน (Agenda Based) ข้อที่ 5 การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน รายละเอียด ดังนี้ 1) เสริมสร้าง กลไกของสภาเด็กและเยาวชนให้เป็นพลังร่วมทางสังคม และมีบทบาทการเป็นจิตอาสา สร้างความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรให้แก่สังคม เป้าหมาย 8,780 แห่ง จำนวน 165,000 คน และ 2) ส่งเสริมศักยภาพผู้นำ เยาวชนในการเข้าร่วมโครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สังคม และ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป้าหมาย 27 คน นโยบายข้างต้นนำไปสู่การปฏิบัติด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ดังนี้

แผนปฏิบัติการ (Action Plan) ประจำปี 2561 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์

จำแนกตามยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2560-2564 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ เพื่อส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคม บนพื้นฐานแห่งความพอเพียง โดยมี เป้าประสงค์ คือ

1) การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยทำให้คนในกลุ่มที่ต่ำกว่าความสามารถมีโอกาสทางสังคม 2) การวางรากฐานของประเทศเพื่อความมั่นคงและสร้างหลักประกันให้ความช่วยเหลือโดยการสร้างโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงบริการตามความต้องการและความจำเป็นเร่งด่วน

2. สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายและเครือข่าย โดยมีเป้าประสงค์ คือ 1) มีภูมิคุ้มกันช่วยเหลือตนเองได้โดยเน้นการขับเคลื่อนมิติการพัฒนาป้องกันในลักษณะการเสริมสร้างโอกาสพร้อมกับเสริมศักยภาพไปที่ตัวคน ครอบครัว และชุมชน 2) เกิดกลไกขับเคลื่อน ที่คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมโดยเน้นการสร้าง/ขยาย พัฒนาศักยภาพของเครือข่ายเพื่อเป็นพลังทางสังคม

3. ผนึกกำลังทางสังคมเพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาสังคม โดยมีเป้าประสงค์ คือ การผนึกกำลังทางสังคม การสร้างความตระหนักและเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน คนไทยมีความตระหนักร่วมรับผิดชอบตนเอง สร้างค่านิยมให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม

4. บริหารจัดการองค์กรที่เป็นเลิศและเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยมีเป้าประสงค์ คือ องค์กร มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม และการเสริมสร้างธรรมาภิบาล

เมื่อเปรียบเทียบแผนปฏิบัติการซึ่งมีกรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) เป็นผู้รับผิดชอบในรูปแบบโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) สามารถนำเสนอรายละเอียดดังตาราง 7 ดังนี้

ตาราง 7 แผนปฏิบัติการประจำปีพ.ศ. 2561 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จำแนกตามยุทธศาสตร์
1. แผนปฏิบัติงานที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ของ พม.	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมบนพื้นฐานความพอเพียง	1.1 การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยทำให้คนในกลุ่มที่ต่ำกว่าสามารถมีโอกาสทางสังคม 1.2 การวางรากฐานของประเทศเพื่อความมั่นคงและสร้างหลักประกัน ให้ความช่วยเหลือโดยการสร้างโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงบริการตามความต้องการและการจำเป็นเร่งด่วน	กลยุทธ์ 1.3 สร้างสมดุลระหว่างสวัสดิการแบบถ้วนหน้า (universal) และแบบมุ่งเป้า (targeted) โครงการที่ 34 โครงการการจัดบริการสวัสดิการในสถาบัน - การจัดบริการแก่เด็กในสถานรองรับ 1. การยกระดับมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานรองรับ 2. การแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลแก่เด็กและเยาวชน 3. การดำเนินงานของคณะทำงานศูนย์ประสานงานส่งต่อเด็กและเยาวชนของสถานรองรับ และการรณรงค์ประวัติดีเด็ก 4. การพัฒนาศักยภาพเด็กในสถานรองรับ : เพชรน้ำหนึ่ง	ตัวชี้วัด : เด็กที่มีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย ผลผลิต : จำนวนเด็กที่ได้รับการบริการสวัสดิการที่ได้มาตรฐาน ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการที่เหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ยุทธศาสตร์ของ พม.	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายและเครือข่าย	2.1 มีภูมิคุ้มกันช่วยเหลือตนเองได้ โดยเน้นการขับเคลื่อนในมิติการพัฒนา ป้องกัน ในลักษณะการเสริมสร้างโอกาส พร้อมกับเสริมศักยภาพไปที่ตัวตน ครอบครัว และชุมชน 2.2 เกิดกลไกขับเคลื่อนที่คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม โดยเน้นการสร้าง/ขยายพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายเพื่อเป็นพลังทางสังคม	กลยุทธ์ 2.1 สร้างภูมิคุ้มกัน โครงการส่งเสริมความเข้มแข็งสภาเด็กและเยาวชน 1. จัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนในทุกระดับ (ตำบล อำเภอ จังหวัด กทม. และประเทศไทย) 2. การพัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชน (อาทิ สภาเด็กและเยาวชนในทุกระดับ ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน) 3. การประชุมสมัชชาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ คณะอนุกรรมการ คณะทำงานที่เกี่ยวข้อง 4. การส่งเสริมให้สภาเด็กและเยาวชนขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ในเด็กและเยาวชน	ตัวชี้วัด : สภาเด็กและเยาวชนมีศักยภาพผลผลิต : จำนวนสภาเด็กและเยาวชนที่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมสู่การพัฒนาผลผลิต : ร้อยละของสภาเด็กและเยาวชน มีการดำเนินงานตามมาตรฐานสภาเด็กและเยาวชน
		โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังตั้งครรกีในวัยรุ่น 1. การประชุมเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อนงานตาม พรบ.ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังตั้งครรกีในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 2. พัฒนาศักยภาพเครือข่ายเด็กและ	ตัวชี้วัด : เด็กและเยาวชนได้รับการส่งเสริมให้เป็นเครือข่ายในการสื่อสารณรงค์ป้องกัน และเฝ้าระวังปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ผลผลิต : จำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นเครือข่ายป้องกันและแก้ไข

ยุทธศาสตร์ของ พม.	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		เยาวชน 3. กิจกรรมรณรงค์ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาทในวัยเรียนในระดับพื้นที่ โดยเครือข่ายเด็กและเยาวชน 4. กิจกรรมสร้างสรรค์พลังบวกในเด็กและเยาวชนป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาทในวัยเรียน 5. จัดสวัสดิการให้แก่แม่ครัว 6. การติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่	ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผลลัพธ์ : ร้อยละของแม่ครัวที่ได้รับการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม
		โครงการส่งเสริมการดำเนินงานตาม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 1. การพัฒนามาตรการ กส.ก. และองค์ความรู้ในการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 2. การสร้างต้นแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน 3. การเผยแพร่และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็ก 4. จัดจ้างทำหลักสูตรป้องกันตนเองจากความรุนแรง	ตัวชี้วัด : เด็ก และเยาวชนได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิตามหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ผลผลิต : ระดับความเข้าใจในการผลักดันมาตรการ กส.ก. ในการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็ก และเยาวชนได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิตามหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ยุทธศาสตร์ของ พม.	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		โครงการสร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด สำหรับเด็กและเยาวชน โครงการคุ้มครองและเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน สำหรับเด็กและเยาวชนในมิติความรุนแรง ด้านยาเสพติด 1. พัฒนาศักยภาพแกนนำในการ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดให้แก่ เด็กและเยาวชน 2. ขยายผลกิจกรรมการเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติดให้แก่เด็ก เยาวชน เพื่อป้องกันปัญหา โครงการรณรงค์และป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด (TO BE NUMBER ONE) การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม “TO BE NUMBER ONE”	ตัวชี้วัด : เด็ก และเยาวชนสามารถป้องกัน ตนเองจากยาเสพติด ผลผลิต : จำนวนเด็กและเยาวชนได้รับ ความรู้ในการป้องกันตนเองจากยาเสพติด ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็ก และเยาวชนที่ สามารถป้องกันตนเองจากยาเสพติด
		โครงการ จัดบริการเพื่อป้องกันและ พัฒนาศักยภาพ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เด็กด้อย โอกาสในชุมชน 1. จัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตให้แก่ เด็กและครอบครัวในด้านต่าง ๆ	ตัวชี้วัด : เด็กมีพัฒนาการสมวัย ผลผลิต : จำนวนเด็กที่ได้รับการพัฒนา ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็กด้อยโอกาสที่มี พัฒนาการเหมาะสมตามวัย

ยุทธศาสตร์ของ พม.	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		2. การติดตามผลการดำเนินการ	
		โครงการเสริมสร้างทักษะและกระบวนการเรียนรู้แก่เด็กในสังคม 1. การจัดทำสื่อเผยแพร่องค์ความรู้ 2. จัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ และเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ให้แก่เด็ก 3. ติดตามผลการดำเนินการ	ตัวชี้วัด : เด็กมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอาเซียน ผลผลิต : จำนวนเด็กที่ได้รับการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็กที่มีทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ในประชาคม
		โครงการเสริมสร้างทักษะอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 1. กิจกรรมฝึกทักษะด้านอาชีพระยะสั้น 2. การสรุปผลการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด : เด็กและเยาวชนมีความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ ผลผลิต : จำนวนเด็กที่ได้รับการฝึกทักษะด้านการประกอบอาชีพ ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็กที่มีทักษะในการประกอบอาชีพ
		โครงการทุนการศึกษาพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร 1. กิจกรรม “ค่ายเสริมพลังสานฝันเยาวชนคนเก่ง” สำหรับนักเรียนทุนพระราชทานฯ	ตัวชี้วัด : เด็กได้รับการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ผลผลิต : จำนวนนักเรียนทุนพระราชทานฯ ที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ ผลลัพธ์ : เด็กนักเรียนทุนพระราชทานฯ มีศักยภาพในการดำรงชีวิต

ยุทธศาสตร์ของ พม.	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการองค์กรที่เป็นเลิศและเสริมสร้างธรรมาภิบาล	องค์กรมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม และการเสริมสร้างธรรมาภิบาล	โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน 1. การจัดงานวันเยาวชนแห่งชาติ 2. การส่งเสริมกิจกรรมดนตรีไทย 3. การจัดงานวันเด็กแห่งชาติ กลยุทธ์ 4.1 ปรับบทบาท และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการบริการและบริหารจัดการของ พม. โครงการส่งเสริมเด็กและเยาวชนด้านการป้องกันการพัฒนาเด็กและประเพณีมิชอบ 1. พัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชนไทยในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน 2. สภาเด็กและเยาวชนจังหวัด และเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัด จัดกิจกรรมต่อต้านการทุจริต 3. การถอดบทเรียน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด : เด็ก และเยาวชนมีศักยภาพ ผลผลิต : จำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็ก และเยาวชนมีศักยภาพ ตัวชี้วัด : เด็กมีความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันปัญหาการทุจริต ผลผลิต : จำนวนเด็กมีส่วนร่วมในป้องกันการทุจริตได้รับความรู้ ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็กที่มีความรู้และมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต

2. แผนปฏิบัติงานที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคลากรและคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายและเครือข่าย	2.1 มีภูมิคุ้มกันช่วยเหลือนตนเองได้ โดยเน้นการขับเคลื่อนในมิติการพัฒนา ป้องกัน ในลักษณะการเสริมสร้างโอกาส พร้อมกับเสริมศักยภาพไปที่ตัวตน ครอบครัว และชุมชน 2.2 เกิดกลไกขับเคลื่อนที่คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม โดยเน้นการสร้าง/ขยาย พัฒนาศักยภาพของเครือข่ายเพื่อเป็นพลังทางสังคม	กลยุทธ์ 2.1 สร้างภูมิคุ้มกัน โครงการส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้มาตรฐาน 1. การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัยในระดับชาติและจังหวัด 2. การเสนอ ครม. เห็นชอบมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3. สร้างความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ 4. พัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กปฐมวัย ผู้ดำเนินกิจการ และผู้ประกอบการเด็กของสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน 5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประเมินตนเองผ่านระบบออนไลน์ 6. จัดทำกิจกรรมยกย่องสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนตามมาตรฐานเขตกรุงเทพฯ	ตัวชี้วัด : - ผลผลิต : จำนวนศูนย์เด็กเล็กที่ได้รับการส่งเสริมความรู้ในการดำเนินงานตามมาตรฐาน ผลลัพธ์ : ร้อยละของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาหมารุนแรงต่อเด็กและเยาวชน 1. ฝึกอบรมหลักสูตรการเลี้ยงดูเด็กโดยไม่ใช้ความรุนแรงให้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง 2. การฝึกอบรมหลักสูตรการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนเด็กสำหรับนักวิชาชีพ 3. การฝึกอบรมหลักสูตรการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนเด็กสำหรับปฏิบัติงาน 4. จัดจ้างทำหลักสูตรป้องกันตนเองจากคาหมารุนแรง	ตัวชี้วัด : เด็ก เยาวชน และครอบครัวที่ขอความช่วยเหลือในการป้องกันตนเองจากคาหมารุนแรง ผลผลิต : จำนวนเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่ขอความช่วยเหลือในการป้องกันตนเอง ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ที่มีความรู้และทักษะในการป้องกันตนเองจากคาหมารุนแรง
		การสร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชน โครงการคุ้มครองและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชนในมิติความรุนแรงด้านยาเสพติด 1. พัฒนาศักยภาพแกนนำในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดให้แก่เด็กและเยาวชน 2. ขยายผลกิจกรรมการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติดให้แก่เด็ก เยาวชน เพื่อป้องกันปัญหาเสพติด	ตัวชี้วัด : เด็ก และเยาวชนสามารถป้องกันตนเองจากยาเสพติด ผลผลิต : จำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการรู้ในการป้องกันตนเองจากยาเสพติด ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็ก และเยาวชนที่สามารถป้องกันตนเองจากยาเสพติด

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		กลยุทธ์ 2.3 สร้างเครือข่าย / ส่งเสริมระบบอาสาสมัคร โครงการที่กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) รับผิดชอบที่ส่งเสริมการพัฒนากระบวนการทางความคิด (mindset) ของเด็กและเยาวชน ได้แก่ โครงการที่ 44 โครงการเสริมสร้างเครือข่ายคุ้มครองเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่น 1. การพัฒนาศักยภาพทีมสหวิชาชีพ 2. การพัฒนาศักยภาพ อปท 3. จัดกิจกรรมเชิงป้องกัน / ส่งเสริม / พัฒนา 4. การถอดบทเรียน 5. การนิเทศก์/ติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่	ตัวชี้วัด : มีเครือข่ายคุ้มครองเด็กที่เข้มแข็ง ผลผลิต : จำนวนตำบล ชุมชนที่ได้รับบริการเสริมสร้างเครือข่ายคุ้มครองเด็ก ผลลัพธ์ : ร้อยละของตำบลมีความเข้มแข็ง
ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการองค์กรที่เป็นเลิศและเสริมสร้างธรรมาภิบาล	องค์กรมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม และการเสริมสร้างธรรมาภิบาล	กลยุทธ์ 4.1 ปรับบทบาท และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการบริการและบริหารจัดการของ พม. โครงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ 1. การจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ และ	ตัวชี้วัด : บุคลากรของ ดย.สามารถเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีได้ ผลผลิต : จำนวนบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลลัพธ์ : ร้อยละของบุคลากรนำ

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		- อุปกรณ์ทดแทนเครื่องเดิมที่มีอายุการใช้งานเกิน 7 ปี (งบลงทุน) - การบำรุงรักษาระบบสารสนเทศภายในของดย. - การบำรุงรักษาเครื่องคอมพิวเตอร์อุปกรณ์ต่อพ่วงและระบบเครือข่าย - การพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (หลักสูตร IPv6 (DNSSEC), Adobe Photoshop, SPSS และ Microsoft	เทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้
การพัฒนาที่เสี่ยงและบุคลากรของ ดย.			
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมบนพื้นฐานความพอเพียง		กลยุทธ์ 1.3 สร้างสมดุลระหว่างสวัสดิการแบบถ้วนหน้า (universal) และแบบมุ่งเป้า (targeted) โครงการเงินอุดหนุนเพื่อ การเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด 1. จ่ายเงินอุดหนุนแก่เด็กยากจนรายละ 600 บาทต่อเดือน ผ่านระบบ 2. พัฒนาระบบฐานข้อมูล การลงทะเบียนเงินอุดหนุน 3. พัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน	ตัวชี้วัด : เด็กมีพัฒนาการสมวัย ผลผลิต : จำนวนเด็กที่ได้รับการสนับสนุนเงินอุดหนุน ผลลัพธ์ : ร้อยละของเด็กที่ได้รับเงินอุดหนุนมีพัฒนาการสมวัย

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		โครงการฯ 4. จัดจ้างที่ปรึกษาประเมินผลการดำเนินงานโครงการฯ	
ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการองค์กรที่เป็นเลิศและเสริมสร้างธรรมาภิบาล		กลยุทธ์ 4.1 ปรับบทบาท และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการบริการและบริหารจัดการของ พม. โครงการที่ 3 การพัฒนาระบบบริหารจัดการขององค์กร โครงการส่งเสริมการพัฒนากระบวนการขององค์กร 1. การดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) 3 รุ่น ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงาน และผู้ปฏิบัติงาน และการประชุมคณะกรรมการ/คณะทำงาน (Working team) 2. การส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการนวัตกรรมวิชาการ 3. การส่งเสริมรางวัล การบริการภาครัฐแห่งชาติ 4. การควบคุมภายใน	ตัวชี้วัด : หน่วยงานภายใน ดย. มีการบริหารจัดการตามแนวบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ผลผลิต : มีการพัฒนาระบบการทำงานเพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ผลลัพธ์ : ร้อยละของกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาตามความต้องการ

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		5. การจัดทำคำรับรอง การปฏิบัติราชการและการติดตามประเมินผล (มาตรา 44) 6. การทบทวน/ติดตาม แผนการบริหารความต่อเนื่อง 7. การนิเทศ ติดตามประเมินโครงสร้างองค์กร ศึกษาดูงาน การถอดบทเรียน และจัดทำคู่มือ	
		โครงการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลสู่ความเป็นเลิศ 1. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาระบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนเชิงยุทธศาสตร์ 2. การพัฒนาผู้นำ การเปลี่ยนแปลงและวิทยาการกระบวนการมืออาชีพพระระดับสากล 3. การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานของบุคลากรด้านเด็กและเยาวชน 4. การจัดทำแผนการสืบทอดตำแหน่ง	ตัวชี้วัด : บุคลากรของกรมมีศักยภาพในการปฏิบัติงาน ผลผลิต : จำนวนบุคลากรที่ได้พัฒนาทักษะ และสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์ : ร้อยละของบุคลากรที่ได้รับการพัฒนามีศักยภาพในการทำงาน

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	โครงการของ ดย.	ตัวชี้วัด/ผลผลิต/ผลลัพธ์
		และการบริหารจัดการกำลังคนคุณภาพ	
		โครงการพัฒนาและผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย 1. การปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน 2. การให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่บุคลากร	ตัวชี้วัด : มีการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเด็กเยาวชน ผลผลิต : กฎหมาย ระเบียบเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนได้รับการปรับปรุง ผลลัพธ์ : เจ้าหน้าที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
		โครงการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายและส่งเสริมการดำเนินงานตามพรบ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 1. การดำเนินงานคณะกรรมการและอนุกรรมการภายใต้ คณะกรรมการคุ้มครองเด็ก 2. การติดตามงานของคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดและอนุกรรมการในพื้นที่ 8 จังหวัด 3. การเสริมสร้างศักยภาพการขับเคลื่อนงานคณะกรรมการ 4. การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนางานคุ้มครองเด็ก	ตัวชี้วัด : มีการจัดทำข้อเสนอด้านการคุ้มครองเด็ก ผลผลิต : จำนวนข้อเสนอเชิงนโยบายในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผลลัพธ์ : ร้อยละของข้อเสนอเชิงนโยบายในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนนำไปสู่การปฏิบัติ

2. กรมกิจการเด็กและเยาวชน

กรมกิจการเด็กและเยาวชน มีวิสัยทัศน์ว่า เด็กและเยาวชน มีความเป็นพลเมือง เก่ง ดี มีสุข และสร้างสรรค์ จากการศึกษาแผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 พบว่า กรมกิจการเด็กและเยาวชนมีทั้งสิ้น 12 ภารกิจหลัก โดยมี 6 ภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด ดังนี้

1) เสนอแนะนโยบาย แนวทาง เสริมสร้างมาตรการและกลไกส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน และการส่งเสริมสวัสดิการเด็กและครอบครัว

2) พัฒนานองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน และการส่งเสริมสวัสดิการเด็กและครอบครัว ให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก พันธกรณี ความตกลง และความร่วมมือระหว่างประเทศกำกับดูแล ติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3) พัฒนานองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ เด็กและเยาวชน และการส่งเสริมสวัสดิการเด็กและครอบครัว

4) ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน การส่งเสริมสวัสดิการเด็กและครอบครัว และบทบาททางสังคมของเด็กและเยาวชน

5) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน และการส่งเสริมสวัสดิการเด็กและครอบครัว

6) ประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนทางวิชาการ ข้อมูล เทคโนโลยี การให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งการติดตามและประเมินผลการดำเนินการของเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย และการส่งเสริมสวัสดิการเด็กและครอบครัว

ทั้งนี้ ในการดำเนินงานในมิติการเสริมสร้างศักยภาพ มีความมุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย สามารถดำเนินดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ตามสมควรแก่วัย มีจริยธรรม และคุณธรรม รู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นโดยมีจิตสำนึกในการให้และการเป็นอาสาสมัคร

3. บ้านพักเด็ก

บทบาทภารกิจหน้าที่ของบ้านพักเด็กและครอบครัว (บพด.) ที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาศาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล/เทศบาล อำเภอ และจังหวัด ดังนี้

3.1 สถาเด็กและเยาวชนตำบล/เทศบาล

บทบาท/ภารกิจหน้าที่

1) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานให้เกิดการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตำบล/เทศบาล

- 2) ส่งเสริม สนับสนุนในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนตำบล/เทศบาล
- 3) ส่งเสริม และพัฒนาพี่เลี้ยง (เจ้าหน้าที่ อปท.) ให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชนตำบล/เทศบาลให้มีความเข้มแข็งได้ตามมาตรฐานที่กำหนด
- 4) ส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชนตำบล/เทศบาลให้มีความเข้มแข็งได้ตามมาตรฐานที่กำหนด
- 5) จัดทำฐานข้อมูลสภาเด็กและเยาวชนตำบล/เทศบาล

3.2 สภาเด็กและเยาวชนอำเภอ

บทบาท/ภารกิจหน้าที่

- 1) ดำเนินการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนอำเภอตามแนวทางที่กำหนด
- 2) จัดทำประกาศและทำเนียบของคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ
- 3) จัดทำบัตรประจำตัวให้กับคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ
- 4) พัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชนอำเภอให้มีความเข้มแข็งได้ตามมาตรฐานที่กำหนด
- 5) ประสานให้สมาชิกสภาเด็กและเยาวชนอำเภอประชุมสามัญประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 6) ประสานให้คณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนอำเภอประชุมคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนอำเภออย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 7) ประสานให้สภาเด็กและเยาวชนอำเภอจัดทำข้อบังคับของสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ โดยให้สอดคล้องกับข้อบังคับของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
- 8) ประสานให้สภาเด็กและเยาวชนอำเภอ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ
- 9) ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนอำเภอตามแผนปฏิบัติการของสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ
- 10) กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ
- 11) สรุปผลการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนอำเภอให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน
- 12) จัดทำฐานข้อมูลของสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ

3.3 สภาเด็กและเยาวชนจังหวัด บทบาท/ภารกิจหน้าที่:

- 1) ดำเนินการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดตามแนวทางที่กำหนด
- 2) จัดทำประกาศและทำเนียบของคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนจังหวัด
- 3) จัดทำบัตรประจำตัวให้กับคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนจังหวัด
- 4) พัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดให้มีความเข้มแข็งได้ตามมาตรฐานที่กำหนด
- 5) ประสานให้สมาชิกสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดประชุมสามัญประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 6) ประสานให้คณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดประชุมคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

7) ประสานให้สภาเด็กและเยาวชนจังหวัดจัดทำข้อบังคับของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัด โดยให้สอดคล้องกับข้อบังคับของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

8) ประสานให้สภาเด็กและเยาวชนจังหวัด จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัด

9) ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดตามแผนปฏิบัติการของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัด

10) กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัด

11) สรุปผลการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดส่งให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน

12) จัดทำฐานข้อมูลของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัด

4. สภาเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจการของสภาเด็กและเยาวชน ประจำปีงบประมาณ 2561 โดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน พบว่าโครงการกิจกรรมในการจัดทำแผนการดำเนินงานประจำปีของสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมที่ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กำหนด เช่น

- การประชุมคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชน อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
- การประชุมสามัญประจำปีของสภาเด็กและเยาวชน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ยกเว้น สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
- การประชุมสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน
- การประชุมจัดทำแผนการดำเนินงานประจำปีของสภาเด็กและเยาวชน หรือการประชุมถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. กิจกรรมตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลและกระทรวง พม. เช่น การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติด เรื่องเอดส์ อนามัยการเจริญพันธุ์ การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน นักสังคมสงเคราะห์น้อย เป็นต้น

3. เป็นโครงการกิจกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพ ป้องกัน คัดกรอง พิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชนในประเด็นปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นโครงการรณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งาน กิจกรรม หรือองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน

จากรูปแบบกิจกรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีรูปแบบกิจกรรมโครงการที่เน้นการจัดประชุมตามโครงสร้างคณะกรรมการเป็นประจำทุกปี ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญในการสรุปภาพรวมการทำงานที่ผ่านมาของกลุ่มสภาเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ในกิจกรรมข้อ 3 จะเป็นช่องทางสำคัญในการขับเคลื่อนและส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) ได้ ทั้งนี้ ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น วิธีการกำหนดประเด็นการทำงาน การสร้างทีมพี่เลี้ยงผู้สนับสนุนการทำงานของเด็กและเยาวชน กระบวนการตักเตือนและ

ถอดองค์ความรู้ที่มีจุดเน้นให้เกิดการเติบโตทางความคิดของเด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของสภาเด็กและเยาวชน ตลอดจนกระบวนการสื่อสารทางสังคมเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ

5. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ในปัจจุบันสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยเฉพาะสำนัก 4 สำนัก สนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว ที่มุ่งพัฒนากลุ่มเป้าหมายเด็ก เยาวชน และครอบครัวเป็นสำคัญ ได้มีการจัดทำแผนดำเนินงานประจำปี 2562 โดยมีจุดเน้นการดำเนินงานของแผนงานต่าง ๆ ภายใต้แผนสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชนและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) ของเด็กและเยาวชน ได้ดังนี้

1. **แผนงานศักยภาพเยาวชน** มุ่งเน้นการสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชน ทั้งกลุ่มเยาวชนทั่วไปและสภาเด็กและเยาวชน เข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ การฝึกฝนและลงมือทำ เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชน/ผู้ประกอบการทางสังคม (Social Entrepreneurship)/จิตอาสาเพื่อชุมชน รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ที่เยาวชนที่เชื่อมโยงครบทั้งระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นพื้นที่ของการแสดงศักยภาพ เกิดทักษะชีวิต และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพให้เกิดองค์กรเยาวชน (Youth-led organization) ที่เข้มแข็งเพื่อร่วมพัฒนาสังคม

2. **แผนงานพัฒนาและขับเคลื่อนความรู้สู่การปฏิบัติ** สนับสนุนโครงการวิจัยในระดับประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเด็กเจนเอเรชั่นแซดและแอลฟา (Generation-Z, Alpha) และการขับเคลื่อนความรู้ในยุคใหม่สู่การปฏิบัติสำหรับบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว อาทิ ความรู้เรื่องการพัฒนาทักษะสมอง วิธีคิดแบบเรียนรู้และเติบโต (Growth mindset) ทักษะด้านการเข้าสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Skills)

3. **แผนงานพัฒนาศักยภาพคนทำงาน** เน้นการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการทางสังคม/ผู้นำการเปลี่ยนแปลง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีในการทำงานและขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์ทั้งด้านสุขภาวะเด็กและครอบครัว และศักยภาพเยาวชน ตลอดจนความรู้ความเข้าใจและทักษะในการบริหารจัดการโครงการที่มีธรรมาภิบาลและมุ่งผลลัพธ์

แผนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต เริ่มตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์/ปฐมวัย วัยเรียน/วัยรุ่น และวัยแรงงานตอนต้น

สำหรับตัวชี้วัดในการดำเนินงานนั้น ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลักและตัวชี้วัดร่วม ดังนี้

ตัวชี้วัดหลัก ได้แก่

1. เกิดกลไก 146 กลไกในการสร้างเสริมสุขภาวะเด็ก วัยเรียน วัยรุ่น และเยาวชน จำนวน 10 ตำบล และมีการดำเนินการตามกลไกอย่างน้อย 3 ตำบล

2. ผลักดันให้ตัวชี้วัดการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัวในแผนปฏิบัติการระดับกระทรวง แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด/จังหวัด อย่างน้อย 1 ประเด็น ถูกนำไปจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการรายปีของภาคีหลัก หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. เกิดองค์ความรู้หรือนวัตกรรมในการพัฒนาสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมถึงครอบครัว ที่มีลักษณะเฉพาะ กลุ่มเด็กและเยาวชนเปราะบาง พื้นที่พิเศษ และพื้นที่เฉพาะที่สนองตอบกับแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีดิจิทัลไม่น้อยกว่า 4 เรื่อง

ตัวชี้วัดร่วม ได้แก่ เกิดรูปแบบโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ด้วยการผลักดัน 4 มิติ ได้แก่ (1) ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายยุทธศาสตร์ (2) พัฒนาศักยภาพเครือข่ายและแกนนำ (3) การติดตามประเมินผล และ (4) การผลักดัน โดยความร่วมมือระหว่างแผนส่งเสริมกิจกรรมทางกาย และแผนสุขภาวะเด็กเยาวชนและครอบครัว

นอกจากนี้จากการสังเคราะห์โครงการของสำนัก 4 สำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัวตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 – 2559 ทั้งหมด 242 โครงการ พบว่ามีการดำเนินงานกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเด็ก จำนวน 68 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 27.98 กลุ่มเป้าหมายร่วม (เด็ก เยาวชน และครอบครัว) จำนวน 35 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 14.40 และกลุ่มเยาวชน จำนวน 25 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 10.29 อีกทั้งประเด็นที่สำนัก 4 สำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัวให้การสนับสนุนทุนสามารถจำแนกได้เป็น การพัฒนาศักยภาพ จำนวน 95 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 39.26 การพัฒนาระบบและกลไก จำนวน 42 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 17.36 กิจกรรมสร้างสรรค์ จำนวน 12 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 4.96

อีกทั้งเมื่อนำความถี่ของประเด็นต่าง ๆ มาจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย พบว่าประเด็นการพัฒนา ศักยภาพ พบในกลุ่มเด็กมากที่สุด จำนวน 50 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 52.63 และทั้งหมดเป็นโครงการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กลุ่มเยาวชน จำนวน 15 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 15.79 กลุ่มเป้าหมายร่วม จำนวน 9 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 9.47 ตามลำดับ ประเด็นการพัฒนาระบบและกลไก พบในกลุ่มเด็กมากที่สุด จำนวน 16 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 38.10 กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ จำนวน 9 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 21.43 พบในกลุ่มเยาวชน จำนวน 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 7.14 การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ พบในกลุ่มเป้าหมายร่วม มากที่สุด จำนวน 5 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 41.67 กลุ่มเยาวชน จำนวน 4 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 33.33 พบในกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ จำนวน 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 25.00

6. ภาคประชาสังคม

ทีมศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวฯ สังเคราะห์และรวบรวม ข้อมูล องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยผ่านรายงานการวิจัย หนังสือบทความวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเด็ก เยาวชนและครอบครัว ทำให้ค้นพบพื้นที่ทำงานที่ช่วยพัฒนากระบวนการส่งเสริม ทางความคิดในรูปแบบกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ดังนี้

พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

เป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินโครงการพัฒนาและขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนแบบบูรณาการระดับจังหวัด ประกอบด้วย 5 กลไกหลักในการดำเนินงาน ได้แก่ 1) กลไก 2) วิจัย 3) ฐานข้อมูล 4) นโยบาย และ 5) พื้นที่สร้างสรรค์ผ่านเวทีและกิจกรรม คือ

1. เวทีฟังเสียงเด็กเป็น มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยแนวทางการทำงานด้านเด็กและเยาวชน จุดอ่อน จุดแข็งของแต่ละพื้นที่ การสร้างแรงบันดาลใจตลอดจนแนวทางในการทำงานร่วมกัน

2. เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการและลงพื้นที่ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน มีการเรียนรู้เครื่องมือ 7 ชิ้น ที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลในพื้นที่และนำไปสู่การพัฒนาเด็กและเยาวชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ทำให้พี่เลี้ยงรู้ถึงกระบวนการและแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ของตนเอง

3. เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพคณะทำงานด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องการเงิน การเบิกจ่ายต่าง ๆ และชี้แจงการปรับเปลี่ยนการทำงานกับพื้นที่โดยใช้ระบบ Coach

4. เวที Coaching the coach เป็นเวทีเพื่อปรับปรุงรูปแบบการทำงานกับพื้นที่ Coach ต้องเป็นกระจกเพื่อสะท้อนเด็กและเยาวชนในพื้นที่ให้เห็น “ปัญญา” และ “ปัญหา” ที่มีในพื้นที่ และเป็นเวทีที่สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน โดย Coach จะต้องสังเกตพฤติกรรมเด็กและเยาวชนว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ เป็นไปตามเป้าหมายของการพัฒนาที่ตกลงร่วมกันหรือไม่ และให้ข้อเสนอแนะและสอบถามถึงความรู้สึกของเด็กและเยาวชนว่าเป็นอย่างไร รู้สึกถึงความคืบหน้า หรือมีการพัฒนาที่ดีขึ้นอย่างไรบ้าง

5. เวทีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในทุก ๆ 3 เดือน Coach จะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ Coach ท่านอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาโครงการต่อไป และประเมินการทำงานการมีส่วนร่วมของพื้นที่

6. เวทีนำเสนอโครงการแก่ผู้ทรงคุณวุฒิโดย Coach เป็นการนำเสนอโครงการต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน หลังจาก Coach ได้ลงพื้นที่พัฒนาโครงการร่วมกับเด็กและเยาวชนเป็นระยะเวลา 3 เดือน ทั้ง 62 พื้นที่ เพื่อพัฒนาโครงการโดยมีเด็กและเยาวชนเป็นผู้นำเสนอโครงการและมีพี่เลี้ยงในพื้นที่และ Coach เป็นที่ปรึกษา กระตุ้นให้เกิดโครงการที่เด็กอยากให้มีขึ้นในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และการสร้างสรรค์กิจกรรมเยาวชนสู่การดำเนินงานอย่างยั่งยืนในพื้นที่

7. เวทีคืนข้อมูลโครงการพื้นที่ เพื่อสะท้อนข้อมูลและข้อเสนอแนะหลังจากผ่านเวทีนำเสนอโครงการต่อผู้ทรงคุณวุฒิในการพัฒนาโครงการของพื้นที่

8. เวทีพื้นที่จัดกิจกรรมงวดที่ 1 และงวดที่ 2 เพื่อสะท้อนข้อมูลและข้อเสนอแนะหลังจากผ่านเวทีนำเสนอโครงการต่อผู้ทรงคุณวุฒิในการพัฒนาโครงการของพื้นที่ มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียน

การดำเนินงาน (พี่เลี้ยงและแกนนำเด็ก) ประชุมปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงาน (coach) และประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงาน (ผู้บริหาร)

ทั้ง 8 เวทีนี้ทำให้เกิดงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนและรูปแบบเพื่อขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 1 เรื่อง เกิดศูนย์ข้อมูลวิชาการด้านเด็กและเยาวชนของจังหวัดอุบลราชธานีที่สามารถให้บริการข้อมูลสภาวะการณ์ด้านเด็กและเยาวชน และเกิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่นจำนวนอย่างน้อย 10 อปท. และระดับจังหวัดอุบลราชธานีอย่างยั่งยืน

อีกทั้งยังมีโครงการการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนสุขภาวะภาคอีสานตอนล่าง (โรงเรียนเอ็ดดีมีสุข) มีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาระบบการทางความคิดและสร้างสุขภาวะแก่เด็กและเยาวชนผ่านการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปข้างต้น

พื้นที่จังหวัดเชียงราย

เป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินงานของโครงการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมภาคเหนือตอนบนของมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย ได้รับการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุน สุขภาวะเด็ก เยาวชนและครอบครัว (สำนัก 4) ที่มุ่งพัฒนาแกนนำเยาวชนนักศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนทั้งนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และนักเรียนในโรงเรียนมัธยม และอาชีววะ โดยมุ่งหวังให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เชื่อมั่นในตัวเอง พร้อมที่จะทำงานเพื่อคนอื่น พร้อมขยับก้าวให้เป็นพลเมืองคนรุ่นใหม่ที่ดีขึ้น (Youth active citizens) เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการสร้างอนาคตให้กับสังคมไทย ตลอดจนเสริมสร้างกลไกเครือข่ายภาคประชาสังคมจากเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพและมีอุดมการณ์ พัฒนาและเปลี่ยนแปลงความคิด เพื่อชุมชนสังคม เพื่อไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งดงาม

การออกแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน 6 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการที่ 1 มุ่งเน้นการสำรวจสถานะการขับเคลื่อนงานที่เป็นปัจจุบัน คือ ลงพื้นที่เพื่อเข้าไปพูดคุย แลกเปลี่ยนมุมมองและทัศนะที่มีของกลุ่มเยาวชนนักศึกษา โดยให้ความสำคัญต่อพื้นที่ความคิด จุดมุ่งหมายการขับเคลื่อนงาน

กระบวนการที่ 2 พัฒนาความสัมพันธ์เชื่อมโยงการเรียนรู้ การรวมกลุ่มและสร้างสรรค์กิจกรรมของเยาวชนนักศึกษาในเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในมหาวิทยาลัยมีหลากหลายประเด็นมาก ความสนใจก็มีความเหมือนและแตกต่าง โดยกลุ่มนักศึกษาหลายกลุ่มเป็นกลุ่มปิด ไม่ได้มีโอกาสในการสื่อสารผลงานต่อมหาวิทยาลัยหรือสังคม การพัฒนาความสัมพันธ์และการสร้างโอกาสให้เกิดการเชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกันจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนากลไก

กระบวนการที่ 3 พัฒนาคณะทำงานเครือข่ายเยาวชน โดยให้แกนนำ/ตัวแทนของเยาวชนในแต่ละกลุ่มในแต่ละมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน แสดงออกถึงความคิดเห็น แสดงทัศนะที่จะนำไปสู่การขยับเป็นเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์กลุ่มนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

กระบวนการที่ 4 ร่วมกันสังเคราะห์และออกแบบหลักสูตร ในการสร้างศักยภาพแกนนำเยาวชนและ
ร่วมกันทดลองเรียนรู้ผ่านกระบวนการฝึกอบรมและการเรียนรู้ผ่านวิทยากร

กระบวนการที่ 5 ทดลองปฏิบัติการต่อยอดกิจกรรมทางเลือกในระดับพื้นที่มหาวิทยาลัย มุ่งเน้น
การพัฒนาโลกของตัวเองและกลุ่มเพื่อนในมหาวิทยาลัยและสร้างการเรียนรู้ผ่านนอกมหาวิทยาลัยโดย
การสร้างกิจกรรมทางเลือกในการสร้างสรรค์สังคมร่วมกับชุมชน

กระบวนการที่ 6 การสรุปบทเรียนการขับเคลื่อนงาน และสังเคราะห์องค์ความรู้โดยการขับเคลื่อนงาน
เพื่อพัฒนาโลกเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ ในมหาวิทยาลัยโดยใช้ 6 กระบวนการเรียนรู้ที่เดินคู่กับ
การพัฒนา เป็นเสมือนการลงมือเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ปฏิบัติการพร้อมทดลองสร้าง
กลไกไปในคราวเดียวกัน เพื่อที่จะหมายมั่นให้กลุ่มเยาวชนนักศึกษาในกลุ่มเล็ก ๆ ในมหาวิทยาลัยได้ยกระดับ
การเรียนรู้และสร้างสรรค์สังคม

คณะแกนนำเยาวชน ได้แก่ แกนนำเยาวชนพื้นที่เชียงราย พะเยา คือ 1) แกนนำเยาวชนนักศึกษาจาก
ชมรมครู คนอาสาสร้างสุขเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 2) ชมรมยอดหญ้าบนภูสูง มหาวิทยาลัย
พะเยา 3) กลุ่มเยาวชนเคียงริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แกนนำเยาวชนพื้นที่เชียงใหม่ ลำปาง
น่าน คือ 1) กลุ่มสะหลิดง นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2) กลุ่ม
คนสร้างสุข นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 3) ชมรมรากดิน นักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
แม่โจ้ 4) ชมรมรากแก้ว นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง 5) กลุ่มเยาวชนสมัชชาชาวไทยภูเขา
จังหวัดน่าน

ทีมศูนย์วิชาการและเครือข่ายวิชาการด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวฯ ได้ลงพื้นที่ศึกษา 3 พื้นที่ คือ
1) เครือข่ายเคียงริมโขง กลุ่ม Small Smile พื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย 2) ชมรมรากดินแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 3) ชมรมคนรักธรรมชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย
มีรายละเอียด ดังนี้

1) เครือข่ายเคียงริมโขง กลุ่ม Small Smile พื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
มีการรวมกลุ่มของเยาวชนที่มีลักษณะการทำงานแบบเครือข่ายภายใต้ชื่อ “เคียงริมโขง” เพิ่มความรู้ความ
เข้าใจเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวีให้มากขึ้นในชุมชน รวมทั้งต่อสู้กับการเลือกปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อของสมาชิกในชุมชน
และเป็นผู้ให้บริการด้านสุขภาพ เน้นการมีส่วนร่วมและการให้การยอมรับ ให้ความรู้สึกลดภัย ทำให้ผู้คน
สามารถแบ่งปันและเรียนรู้เรื่องของการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยและสะดวกใจมากขึ้น สามารถป้องกัน
ไม่ให้เกิดการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรและการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี / เอดส์และ
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น ๆ

ประเด็นที่เยาวชนขับเคลื่อนภายใต้กลุ่มเครือข่ายเคียงริมโขง คือ 1) เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย โดย
คัดเลือกเยาวชนจากโรงเรียนมัธยมในตำบลห้วยซ้อและศูนย์คุ้มครองสิทธิเด็กเชียงของ มีการทำกิจกรรม
เพื่อให้ความรู้ที่หลากหลาย เช่น เกมแลกเปลี่ยนน้ำเพื่อแสดงให้วัยรุ่นและเด็ก ๆ เห็นถึงการมีการแพร่กระจาย
ของเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อย่างรวดเร็วและไม่สามารถรู้ได้จากการมองภายนอก นอกจากนี้วัยรุ่นใน

ชุมชนได้รับความรู้และความเข้าใจเรื่องสุขภาพทางเพศมากขึ้น มีการแจกจ่ายถุงยางอนามัยฟรีแก่เยาวชนในชุมชนเพื่อลดความเสี่ยงการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ 2) ต่อต้านการค้ามนุษย์ บริเวณแม่น้ำโขง การตกเป็นทาสของการค้ามนุษย์เป็นปัญหาใหญ่ทั่วโลก เครือข่ายเคียงริมโขงได้ทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมและสำนักตรวจคนเข้าเมืองเพื่อเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์บริเวณริมแม่น้ำโขง 3) การฝึกอบรมแกนนำเยาวชน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนัก 4 เพื่อฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในพื้นที่ เกิดการจัดตั้งศูนย์ Small Smile ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แจกจ่ายอนามัยฟรี และการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศ ได้รับการฝึกอบรมเป็นผู้นำในการให้ความรู้กับเพื่อน โครงการนี้จะสร้างความตระหนักเกี่ยวกับเอชไอวี / เอดส์และสุขภาพทางเพศให้กับกลุ่มเยาวชนในตำบลห้วยซ้อและสร้างความสัมพันธ์เข้มแข็งกับโรงเรียนในท้องถิ่น

พื้นที่ของโครงการเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมภาคเหนือตอนบน โดยกลุ่มเยาวชน Small Smile ภายใต้เครือข่ายเคียงริมโขงทำงานขับเคลื่อนในประเด็นสุขภาพทางเพศ มีสมาชิก 30 คน เป้าหมายเพื่อต้องการให้ชีวิตวัยรุ่นในชุมชนปลอดภัยจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และรู้จักป้องกันตนเอง ลดปัญหาการท้องในวัยเรียน ดูแลชีวิตของตนเองในช่วงของวัยรุ่นโดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาทักษะชีวิต รูปแบบการทำงานของกลุ่ม Small Smile สร้างความเข้าใจผ่านกิจกรรมการอบรมในโรงเรียน กิจกรรมเดินสายพบปะพูดคุยกับเยาวชน โดยรุ่นพี่เยาวชนหนึ่งคนจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับน้องเยาวชนในประเด็นทางเพศอีกด้วย

2) ชมรมรากดินแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการขับเคลื่อนภายใต้โครงการเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมภาคเหนือตอนบน ศึกษาสุขภาพชุมชนบนมิติรายได้ครัวเรือนของประชาชนลุ่มแม่น้ำอ้อ โดยการนำเอาหลักทฤษฎีเชิงเศรษฐศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม และนำมาปรับใช้ให้เกิดรูปธรรม ชมรมรากดินแม่โจ้ เป็นกลุ่มชมรมที่ต้องการสร้างการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสังคม เกิดจากการรวมตัวกันของนักศึกษาหลากหลายคณะ ไม่ว่าจะเป็น คณะศิลปศาสตร์ สาขานิเทศศาสตร์บรรณารักษ์ คณะเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ เป็นต้น

ประเด็นการศึกษามี 4 ประเด็น คือ **1. ความมั่นคงทางอาหาร** คือ การมีวัตถุดิบเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี อาทิ ข้าวเปลือก พืชผักและเนื้อสัตว์ เป็นต้น หรือการเก็บตุนอาหารไว้รับประทานให้เพียงพอตลอดปี เช่น ยุ่งฉางข้าว หรือมีเงินในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค **2. ภาษีทางสังคม** เป็นรายจ่ายเพื่อการเข้าสังคมหรือการสร้างเครือข่ายทางสังคม อาทิ การเก็บค่าสมาชิกงานศพ งานแต่ง งานบวช หรืองานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เพื่อนำปัจจัยการเงินมาจุนเจือการจัดกิจกรรม เป็นการผูกโยงความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมทางอ้อม **3. โจรเลื้อยขาว** มีความหมายเชิงนัยยะว่า การเข้าสู่ระบบการศึกษาของบุตรหลานถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ต่อเนื่องยาวนาน นับสิบ ๆ ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าที่ผู้ปกครองต้องแบกรับค่าใช้จ่ายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ **4. กลุ่มโรค NCDs** หรือโรคที่ไม่ติดต่อ ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมองและหัวใจ โรคถุงลมโป่งพอง โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง และโรคอ้วนลงพุง โดยประชาชนจะได้รับสิทธิพื้นฐานการรักษาจากรัฐบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเกินจำเป็น เก็บข้อมูลกับบ้านแม่อ้อใน หมู่ที่ 1 บ้านแม่อ้อสันติ หมู่ที่ 15 ตำบลแม่อ้อ อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงรายและบ้านสันสลี หมู่ที่ 15 ตำบลห้วยสัก อำเภอ

เมือง จังหวัดเชียงราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชน ได้แก่ ปฏิทินชุมชน แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติศาสตร์บุคคล

3) **ชมรมคนรักธรรมชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย** พื้นที่ศึกษาหมู่บ้านบ้านถ้ำ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยเริ่มแรกเป็นการทำโครงการเติมใจวัยชรา รูปแบบของโครงการการใช้กิจกรรม “การย้อมสีผืนผ้า” เป็นเครื่องมือในการลดช่องว่างระหว่างวัย ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยหนุ่มสาวกับคนสูงวัยให้ได้พูดคุยกัน กิจกรรม “กับข้าวของแม่” การถ่ายวิดีโอการทำอาหารของผู้สูงอายุและเผยแพร่ผ่าน Youtube Facebook เพื่อให้ลูกหลานเห็นแล้วคิดถึงอาหารของแม่แล้วกลับบ้าน แต่มีข้อสังเกตว่า ทั้ง 2 กิจกรรมข้างต้นยังขาดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ นำไปสู่การคิดกิจกรรมใหม่ คือ “การจักสาน สะเหวียน” โดยใช้ผักตบชวาล้อมรอบต้นไม้ใหญ่ เพื่อกันเศษใบไม้ที่ร่วงหล่นไม่ให้กระจัดกระจายทำให้บริเวณบ้านดูสะอาด และให้กลายเป็นปุ๋ยหมักธรรมชาติ กิจกรรม “การทำบายศรี” ตลอดจนประเพณีงานสู่ขวัญ

จากกิจกรรมข้างต้นจะเห็นว่ายังมีการขับเคลื่อนเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุแต่ยังไม่มี การขับเคลื่อน การทำงาน การเชื่อมโยงกับกลุ่มเด็ก นายสิทธิชัย ชาวคำเขตรหรือน้องบุญ ซึ่งเป็นเยาวชนในหมู่บ้าน เห็นสถานการณ์การส่งเด็กไปเรียนโรงเรียนในเมือง จึงอยากให้เด็กในพื้นที่ได้รู้จักกัน เพื่อช่วยกันฝ่า ระวังปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติด จึงเกิดแนวคิด “ระเบียบเรียนรู้” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) รวมกลุ่มเด็กเยาวชนเพื่อจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ 2) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน 3) เตรียมเด็ก เยาวชนเพื่ออนุรักษ์บ้านเกิด กิจกรรมมีทุกวันอาทิตย์ 13.00 น.- 16.00 น. สถานที่ทำกิจกรรมจะเวียนไป เป็นระเบียบ ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน คนที่ให้ความรู้ คือ ปราชญ์ชุมชนในเรื่องปราชญ์วัฒนธรรม จักสาน

บทสรุปของการพัฒนาเยาวชนนักศึกษาให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติคิด และการยกระดับใจอาสา เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของโครงการเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมภาคเหนือ ตอนบน ดังนี้

1. กระบวนการก่อนที่จะมีการเริ่มดำเนินโครงการ การเข้าใจบริบทของชมรมต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญมาก
2. การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนนักศึกษาเป็นการพัฒนากระบวนการ และเป็นการทำงานเชิงความคิด ที่ต้องใช้เวลาและความสร้างสรรค์

3. การสร้างพื้นที่เพื่อสื่อสารสาธารณะผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ เช่น งานจอย ปอยละอ่อน “ฮ่วมกิด ฮ่วมแสม ฮ่วมเปลี่ยนแปลงสังคม” ลานหล่อสี่เหลี่ยม ลานสร้างเด็ก เสริมเยาวชนชมรมรากแก้ว การศึกษาสุขภาวะชุมชน บนมิตรรายได้ครัวเรือนของประชาชนลุ่มแม่น้ำอ้อ เรื่องเล่าจากบทเรียน สารานุกรม เหมียง ความพอเพียง ณ แม่ต๋อนหลวง ชมรมสะหลีตัง

4. บทบาทที่เลี้ยง คือ การให้คำปรึกษา เป็นสิ่งสำคัญมากในการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งที่ เลี้ยงต้องเป็นคนที่มีความรู้ในเรื่องของการรับฟังและแก้ไขปัญหา รวมถึงการสร้างบรรยากาศสร้างสรรค์ใน การเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เรื่องที่ใกล้ตัวและผ่อนคลาย

5. การเสริมศักยภาพของแกนนำเยาวชน เกี่ยวกับกระบวนการทักษะการฟัง ทักษะการตั้งคำถาม การจับประเด็น การออกแบบกระบวนการกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้

พื้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มีการดำเนินโครงการการศึกษาและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษานำร่องสภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด โดยผศ.ชานนท์ โกมลมาลย์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนจากสภาเด็กและเยาวชน นำร่อง 12 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ อุดรดิตถ์ ยโสธร ศรีสะเกษ ระยอง ราชบุรี สมุทรสาคร กระบี่ ยะลา ปทุมธานี และกำแพงเพชร โดยค้นพบนวัตกรรมทางสังคมทั้งหมด 20 นวัตกรรม ได้แก่ โครงการ Giving together โครงการน้องม่วงใจปันสุข โครงการทิ้งฉันทิ้งฉันทันใจ โครงการละอ่อนเมืองแฉล้ม พลิกฟื้น คืนแผ่นดินด้วยนวัตกรรมซังข้าวโพด โครงการเสริมสร้างสุขภาวะพระสงฆ์ โครงการข้าวแคบกินกับอะไรก็อร่อย โครงการยุทธธรรมในถ้ำ โครงการสวนผักกัญเนี้ยน โครงการบุญบุญอุ้มใจ โครงการโรงเรียนชุมชน โครงการ Share Books Share Life โครงการชาติพันธุ์ปันรัก โครงการขยับขยับ โครงการ fusion food of Pathumthani โครงการ Break Do its โครงการสืบสานลมหายใจเบญจรงค์ไทยสมุทรสาคร โครงการขยับ ขยับเท่ากับรายได้ โครงการหล่อตูดูตังสรรค์ร่วมกันปันสุข โครงการ Life Change 3Ds และโครงการพื้นที่ สร้างสรรค์ กิน เล่น เรียนรู้ ซึ่งเป็นต้นแบบในการจัดการปัญหาในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกแห่งการให้และการส่งเสริมสุขภาพของคนในพื้นที่ ผ่านการใช้เครื่องมือ Social Innovation Design (SID)

รูปแบบกิจกรรม คือ การลงพื้นที่เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน และ Coaching เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ทำให้โครงการนวัตกรรมทางสังคมมีอัตราความสำเร็จสูงถึง 100% ด้วยกระบวนการ SID ใน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย คือ การทำความเข้าใจพื้นที่ หรือกลุ่มเป้าหมาย ทางคณะทำงาน ได้นำเครื่องมือการวิเคราะห์ชุมชน และ SWOT analysis เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการ ผ่านการเข้าใจพื้นที่และทัศนคติของผู้คนทั่วไป

2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นส่วนที่คณะทำงานต้องใช้ความละเอียดในการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ข้อมูล ที่กล่าวถึง หมายถึง ความต้องการของพื้นที่ แนวทางการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนทั้งในประเทศและนอกประเทศ สถานการณ์ของพื้นที่และการตรวจทานความถูกต้องของสมมุติฐานที่ตั้งไว้ จากนั้นคณะทำงาน ได้นำเครื่องมือที่เรียกว่า Cause Effect Analysis เพื่อมาตรวจสอบความถูกต้องของรากที่แท้จริงของปัญหา ที่จะกลายเป็นแกนหลักในการดำเนินรูปแบบนวัตกรรมทางสังคม

3. การออกแบบนวัตกรรมทางสังคมและการนำไปทดลองใช้ ขั้นตอนดังกล่าวเป็นส่วนที่ต้องใช้ ระยะเวลาในการดำเนินการ การออกแบบนวัตกรรมทางสังคมต้องคำนึงถึงความทันสมัยและความแปลกใหม่ของนวัตกรรมทางสังคมที่กำลังจะสร้างขึ้น

4. การสร้างเครือข่าย ส่งต่อแนวความคิดและต่อยอดนวัตกรรมทางสังคม การสร้างเครือข่าย ส่งต่อ แนวคิด และต่อยอดนวัตกรรมทางสังคม

จากการเข้าร่วมโครงการการศึกษาและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษานำร่องสภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด ทำให้เกิด

1. โครงการ Life Change 3D ของกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดยะลา ที่ตั้งต้นจากสภาพปัญหาของกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมและถูกกลั่นแกล้งในตนเอง จากภาวะกดดันทั้งค่านิยมเรื่องการไม่สนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับสูงแต่ให้ออกมาช่วยเหลืองานที่บ้านและความเชื่อทางศาสนา เด็กนอกระบบกลุ่มที่เข้าร่วมหลัก ๆ มีทั้งเด็กกลุ่มปอเน (กลุ่มความหลากหลายทางเพศ) ในนามกลุ่มของนางฟ้า และกลุ่มเด็กแว้นในนามกลุ่มสกอเปียน ทำงานร่วมกับเด็กในระบบ รวมกลุ่มกันลงพื้นที่ทำงานจิตอาสา มีการจัดกิจกรรมครอบคลุมถึง 3D คือ ความรู้ดี สุขภาพดี และน้ำใจ ได้แก่ กิจกรรมภาวะการเป็นผู้นำ ภายใต้กิจกรรมคบเด็กสร้างบ้าน ลักษณะกิจกรรมเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกับผู้อื่น การประสานงาน สันทนาการ ทักษะการเป็นผู้นำ/ผู้ตาม มารยาทการเข้าสังคม การเห็นคุณค่าในตัวเอง การสร้างเป้าหมายในชีวิต การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

2. โครงการพื้นที่สร้างสรรค์ กิน เล่น เรียนรู้ มีรูปแบบของโครงการ เน้นทำอย่างสร้างสรรค์ คือ การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ในการแสดงออกของเด็กและเยาวชนนอกระบบโดยการพัฒนาศักยภาพให้เป็นผู้ นำสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง และการทำอย่างยั่งยืน คือ ขยายและเพิ่มเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการเข้าสนับสนุนพื้นที่ดังกล่าวทั้งในด้านกิจกรรมและงบประมาณ โดยเลือกใช้พื้นที่โรงเรียนบ้านลากอ มีการจัดกิจกรรมในโครงการ คือ

2.1 กิจกรรมทาสีและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน

2.2 กิจกรรมเล่น และ รู้ วัฒนธรรม โดยกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมแสดงพื้นบ้าน ดีเกฮูลู ซึ่งกิจกรรมในครั้งนี้เริ่มต้นด้วยการมอบความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมในเรื่องของประวัติความเป็นมาการแสดงดีเกฮูลูโดยได้รับเกียรติจากคณะดีเกฮูลู บุษงารายอ คลาสสิก HU – SO BAND คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มาเป็นวิทยากร ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเล่นดีเกฮูลูได้เป็นจังหวะ ไพเราะ และกล้าคิดทำทางประกอบเพลงใหม่ ๆ อีกทั้งยังมีการซักถามถึงข้อสงสัยเกี่ยวกับการเล่นดีเกฮูลู สื่อให้เห็นถึงความสนใจของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ต้องการจะสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านเป็นอย่างดี

2.3 กิจกรรมอาซูรอ สานสัมพันธ์ โดยกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านอาหาร เริ่มต้นด้วยการมอบความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมในเรื่องของประวัติความเป็นมาของการทำขนมอาซูรอ โดยได้รับเกียรติจากกลุ่มแม่บ้านและสตรีในพื้นที่ มาเป็นวิทยากร และจากการทำกิจกรรมครั้งนี้ ได้เห็นถึงการรวมพลังของกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบที่ทุ่มเททุกแรงกายเพื่อเตรียมงานและดำเนินงานได้สำเร็จ ลุล่วง รวมถึงก่อเกิดภาพที่สะท้อนถึงการทำงานร่วมกันของเด็ก เยาวชนกับผู้ใหญ่ในพื้นที่ ลดช่องว่างและความห่างเหินระหว่างกันได้ดี ทำให้เด็กและเยาวชนกล้าที่จะเข้าหาผู้ใหญ่ในชุมชน

2.4 กิจกรรมสภากาแฟ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์โดยกลุ่มแม่บ้านและสตรีในชุมชนบ้านลากอและบ้านบาโด

2.5 กิจกรรมกีฬาวัยสามใส สามารุ่น โดยกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการจัดแข่งขันกีฬา เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่ในพื้นที่ตำบลยะหา สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกัน ลดช่องว่างระหว่างวัย เกิดความสนิทใจกัน ทำให้เด็กและเยาวชนกล้าที่จะเข้าหาผู้ใหญ่มากขึ้น และการได้เห็นภาพการทำงานของกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

2.6 กิจกรรมงาน EXPO เยาวชนคนรุ่นใหม่ สะท้อนการทำงานระหว่างเด็กและเยาวชนนอกระบบ เด็กและเยาวชนในระบบ และประชาชนในพื้นที่ได้ทำกิจกรรม

บทสรุปกลุ่มเด็กและเยาวชนสะท้อนให้ฟังว่ารูปแบบนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ คือ การทำกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงคนจากภายใน เสริมพลังและคุณค่า รวมถึงความเชื่อมั่นว่าใคร ๆ ก็สามารถทำได้ เยาวชนกลุ่มสกอเปียนได้สะท้อนให้ฟังว่าการมีพื้นที่ทำงานในชุมชนและการได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่สำคัญมาก การให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมตัดสินใจ เป็นเจ้าของโจทย์ปัญหา โดยผู้ใหญ่ไม่เข้ามาควบคุมหรือกำหนดกรอบแต่เน้นให้คำปรึกษาและสนับสนุนเป็นสิ่งที่ช่วยให้งานสภาเด็กและเยาวชนสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้

พื้นที่จังหวัดระยอง

จากกระบวนการเรียนรู้ปฏิบัติการและการสรุปบทเรียนของเครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาของกลุ่มรักษ์เขาชะเมา ได้ค้นพบว่า “การศึกษาด้านชุมชน” เป็นการเรียนรู้แบบประสบการณ์โดยตรงของผู้เรียนเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในชุมชน มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดระบบการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ สุขภาวะ จิตปัญญาของผู้เรียน รวมถึงการสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดค่ายฝึกอบรม การลงมือปฏิบัติ และการถอดบทเรียน จนสามารถคัดเลือกความรู้ใหม่มาสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองได้

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มรักษ์เขาชะเามีหลากหลายรูปแบบและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีกระบวนการหลัก ๆ ดังนี้

1. ค่ายสิ่งแวดล้อม เพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของเยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยเรียนรู้จากฐานการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งในฐานการเรียนรู้เด็ก ๆ จะได้ลงมือปฏิบัติและสรุปการเรียนรู้ร่วมกัน เน้นกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บขยะในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ลบรอยขีดเขียนในถ้ำ และกิจกรรมปลูกต้นไม้

2. ค่ายวัฒนธรรม เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ ปราชญ์ชุมชนมานำเสนอในพื้นที่จัดค่ายภายในวัด ซึ่งเยาวชนจะทำหน้าที่สืบค้นภูมิปัญญา ออกแบบการนำเสนอ เน้นการเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จดบันทึกข้อมูลที่ได้จากปราชญ์ชาวบ้านและรวบรวมเป็นองค์ความรู้ ซึ่งเยาวชนหลายคนสามารถนำองค์ความรู้ส่วนนี้ไปใช้ประกอบการเรียนในโรงเรียนได้

3. การรณรงค์ เน้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์บ้านเมือง เพื่อเรียนรู้บทบาทหน้าที่ต่อชุมชน เช่น การรณรงค์เรียกร้องรัฐธรรมนูญปี 2540 การจัดเวทีประชาธิปไตยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตยโดยใช้การปรึกษาหารือ แบ่งงานกันทำ โดยมีพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา

หรือแนะนำ มีการสรุปร่วมกันและสรุปบทเรียนสำคัญ ๆ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคเพื่อแก้ไขในการทำงาน
ครั้งต่อ ๆ ไป

ภายใต้กระบวนการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ที่กลุ่มรักษาชาติเขาจัดขึ้น กลุ่มรักษาชาติเขาได้บูรณาการ
ความรู้และพัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ โดยจัดเป็นชุดความรู้ 3 ชุด ประกอบด้วย 1. สิ่งที่ต้องรู้
ประกอบด้วย การรู้จักตัวเอง รู้จักชุมชน รู้จักความรู้ท้องถิ่น รู้จักผู้รู้ภูมิปัญญา และรู้จักการเชื่อมโยงตัวเองกับ
ชุมชน 2. สิ่งที่ต้องรู้ ประกอบด้วย รู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ รู้ประวัติศาสตร์สังคม/การเมือง/และสถานการณ์
เรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักการเรียนรู้ผู้อื่นเพื่อการพัฒนา 3. สิ่งที่ยากรู้ ประกอบด้วย สนับสนุน
ตามความถนัดและความต้องการของสมาชิก เช่น งานศิลปะ/การผลิตสื่อ

โดยหลักสูตรการเรียนรู้ 3 ชุดความรู้นี้ เครื่องมือสำคัญที่กลุ่มรักษาชาติเขาใช้ คือ

1. ลงมือปฏิบัติการ ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นค่ายสิ่งแวดล้อม ค่ายวัฒนธรรม
การรณรงค์เคลื่อนไหวต่าง ๆ ซึ่งการทำกิจกรรมร่วมกันนี้ ได้สร้างให้เกิดพื้นที่ในการลงมือปฏิบัติร่วมกัน
ระหว่างเด็กและเยาวชนสมาชิกกลุ่มรักษาชาติเขา ทั้งการลงพื้นที่ การเก็บรวบรวม สืบค้นข้อมูล
การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้รู้ ปรากฏชุมชน การร่วมคิด ร่วมกันออกแบบกิจกรรม การจัดสรรแบ่งบทบาทหน้าที่
2. สรุปบทเรียน จากการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน นำมาสู่การสรุปบทเรียน ซึ่งจะให้เห็นการ
วิเคราะห์ผลจากการดำเนินกิจกรรม ทั้งปัญหา อุปสรรค วิธีการแก้ไข จัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่าง
กิจกรรม
3. เรียนรู้จากสื่อ โดยมีการใช้สื่อในการสร้างการเรียนรู้ เช่น สื่อ วิดีโอ จุลสาร (หนอนกระท้อน) ละคร
และการแสดงต่าง ๆ
4. ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เติมเต็มความรู้ด้วยการเรียนรู้จากที่ต่าง ๆ นำมาปรับใช้ที่กลุ่ม
5. มีวงคุยสม่ำเสมอ ทั้งเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องราว ความรู้ต่าง ๆ ร่วมกัน และใช้วงคุยเป็น
พื้นที่ในการแบ่งปันความรู้สึนึกคิดที่สมาชิกมีต่อกัน

ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสืบสานภูมิปัญญานั้น เน้นให้เยาวชนสามารถแสวงหาความรู้
ค้นคว้า ออกแบบ และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตนเองตามศักยภาพความสนใจและต้นทุนฐานความรู้ของ
ชุมชน โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูก แก้ไข วิเคราะห์
สถานการณ์และปัญหา เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบสืบสาน เปลี่ยนแปลงตนเอง ตลอดจนมีการเชื่อมโยงตัว
เยาวชนกับกลุ่มเยาวชน ชุมชนและเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่ ดังนั้นภายใต้
หลักสูตรสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มรักษาชาติเขา ได้พัฒนากระบวนการทำงานสร้างกระบวนการ
เรียนรู้ พัฒนาความคิดให้แก่เด็กและเยาวชน โดยมีแกนนำและแกนร่วมจากเด็กและเยาวชนในพื้นที่รวมทั้ง
ภาคอื่น ๆ เป็นผู้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดูงานในพื้นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำงาน โดยมีทีมปฏิบัติงานเป็น
จุดประสานเชื่อมโยงร้อยกลไกการทำงานต่าง ๆ มีหน้าที่ทั้งในการเป็นแกนนำ ความรู้ การจัดการกระบวนการ
เรียนรู้ และการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานของพี่เลี้ยง

จากต้นทุนการทำงานตั้งแต่ในระดับโครงสร้างรัฐ ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการเด็กและเยาวชน สภาเด็กและเยาวชน รวมไปถึงภาคีสนับสนุน ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) แผนสุขภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว และภาคประชาสังคม จะเห็นได้ว่าในกลุ่มโครงสร้างรัฐจะมีกระบวนการกำหนดนโยบายการทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่ค่อนข้างสะท้อนวิธีคิดแบบกรอบความแบบติด (Fixed Mindset) ทั้งในส่วนของกิจกรรมประชุมประจำปีที่ต้องมีการขับเคลื่อนประเด็นเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาล จัดทำเอกสาร แผนงาน ตามข้อกำหนดต่าง ๆ ที่แต่ละหน่วยงานกำหนดขึ้น ในขณะที่กลุ่มองค์กรมหาชนและภาคประชาสังคม จะมีอิสระการกำหนดโจทย์การดำเนินงาน ออกแบบกระบวนการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และเน้นการเจาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยตรง มุ่งเป้าผลลัพธ์และกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ซึ่งสะท้อนรูปแบบกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) เด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0 ได้นั้น จำเป็นต้องทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานของคนทุกกลุ่ม ตั้งแต่ระดับการกำหนดนโยบาย การกำหนดประเด็นเร่งด่วนในการขับเคลื่อน การจัดทำเอกสาร รายงานต่างๆ ที่เอื้อต่อกลุ่มคนทำงานที่เป็นเด็กและเยาวชน ตลอดจนวิธีการสร้างเครือข่ายที่ต้องมีการนำรวมนักเด็กและเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งในส่วนนี้จะขอลำถึงในส่วน 4 ต่อไป

7. สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ

สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 11 (4) กำหนดให้คณะกรรมการการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ทบทวนกลไกและกระบวนการทำงานและพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศ สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติจึงเป็นกลไกหรือเวทีรับฟังความเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมหรือสภาเด็กและเยาวชนและกลุ่มเด็กเยาวชน ที่เข้าร่วมประชุมสมัชชาฯ ตลอดจนเวทีสมัชชาฯ ยังเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมเสนอแนะนโยบายต่อคณะกรรมการการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) เพื่อนำไปดำเนินการส่งต่อให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนเด็กและเยาวชนตามความเห็นของสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามความเห็นของสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ

สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งการจัดเวทีสมัชชา ประจำปี 2560 และประจำปี 2561 ที่ผ่านมานั้น จัดขึ้นในประเด็นเกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยตรง ซึ่งตอกย้ำความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกิจการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนและสภาเด็กและเยาวชนตำบล โดยสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนประจำปี 2560 จัดขึ้นในประเด็น

หัวข้อ “**ท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนสู่ประเทศไทย 4.0**” มีมติการประชุมสมัชชาเพื่อจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนมติสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติจำนวน 7 ข้อ ดังต่อไปนี้

1) ขอให้มิตติคณะรัฐมนตรีกำหนดเป็นนโยบายสำคัญแห่งชาติในการพัฒนาเด็กและเยาวชน กระทรวงมหาดไทยต้องออกกฎหมายและระเบียบให้อปท. ถือเป็นนโยบายที่ต้องทำ

2) ขอให้กระทรวงมหาดไทยออกระเบียบว่าด้วยการใช้จ่ายเงินเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน

3) ขอให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนการพัฒนา เด็กและเยาวชนระดับท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564 โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและเครือข่ายเด็กและเยาวชน

4) ขอให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสริมสร้างความร่วมมือ กับภาครัฐ ภาคเศรษฐกิจ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการและเครือข่ายเด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในการทำงานด้านการคุ้มครองและส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน

5) ขอให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นร่วมกับกรมกิจการเด็กและเยาวชนจัดให้มีการพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานคุ้มครองและส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ ของเด็กและเยาวชน โดยกำหนดเป็นตัวชี้วัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6) ขอให้กรมกิจการเด็กและเยาวชนผลักดันให้เกิดการจัดทำ/เชื่อมโยง/บูรณาการฐานข้อมูลเด็กและในระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยคำนึงถึงสิทธิในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมาย

7) ขอให้พื้นที่กลางให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่

สำหรับสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนประจำปี 2561 ประเด็นหัวข้อ “**ท้องถิ่นไทย ร่วมใจพัฒนาเด็กและเยาวชน**” ได้มีมติการประชุมสมัชชาเพื่อจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนมติสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติจำนวน 6 ข้อ ดังต่อไปนี้

1). ให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กรมบัญชีกลาง สำนักงานงบประมาณและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกันร่างระเบียบว่าด้วยการใช้จ่ายงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน

2). ให้ผู้บริหารระดับจังหวัด นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างบูรณาการ

3) ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นร่วมกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน จัดให้มีการพัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีสมรรถนะในงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนและมีความสามารถในการจัดทำ แผนการระดมทรัพยากรและการบริหารจัดการ

4) ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น แก่ไขระเบียนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีผู้แทนสภาเด็ก และเยาวชน เข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาระดับท้องถิ่น

5) ให้คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ มีมติให้กรมกิจการเด็กและเยาวชนประสานหน่วยงาน เพื่อหาแนวทางในการสนับสนุนทุนให้กับเด็กและเยาวชนเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นทุกกลุ่ม สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้โดยง่ายและสามารถบริหารจัดการได้อย่างยืดหยุ่น

6). หน่วยงานภาครัฐที่มีการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน ต้องมีนโยบายในการสนับสนุน ให้รางวัลและสร้างแรงจูงใจกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมกับท้องถิ่นในการสนับสนุนงานของเด็กและเยาวชน

กล่าวได้ว่า สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งการจัดสมัชชาฯ ประจำปี 2560 และประจำปี 2561 ที่ผ่านมานั้นได้จัดขึ้นเป็นเวทีรับฟังความคิดเห็น ซึ่งใน 2 ปีที่ผ่านมานี้มีประเด็นหลักของสมัชชาเกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยตรง อย่างไรก็ตาม มติสมัชชาประจำปี 2560 และประจำปี 2561 อยู่ในระหว่างการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) เพื่อนำไปดำเนินสั่งการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนเด็กและเยาวชนในลำดับต่อไป

ตอนที่ 3 กลไกการทำงานปัจจุบันเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) ในเด็กและเยาวชน

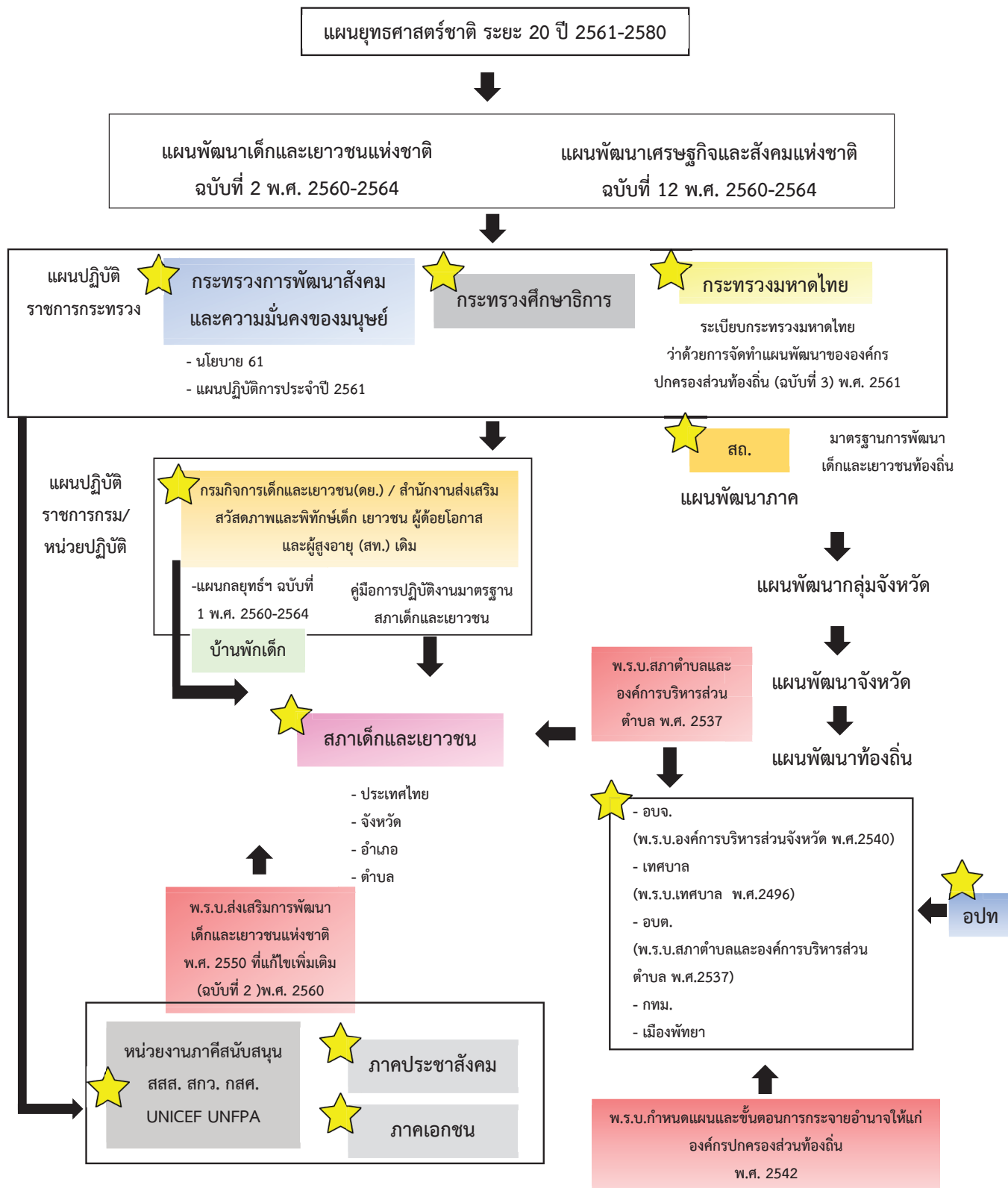
จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานวิจัย ทฤษฎี Mindset พบว่า คำที่สะท้อนวิธีคิดแบบกรอบความคิดแบบติด (Fixed Mindset) และกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง ชุดคำสะท้อนวิธีคิดแบบกรอบความคิดแบบติด (Fixed Mindset) และกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)

กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)	กรอบความคิดแบบติด (Fixed Mindset)
ระดับแผนงาน	
มีอิสระ	ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
ยืดหยุ่น	จำกัด
สอดคล้องกับบริบท	ควบคุม
ปรับเหมาะ	สอดคล้อง/เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาระดับชาติ
มีส่วนร่วม	เป็นประจำทุกปี
เปิดโอกาส	ตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้
ความคิดสร้างสรรค์	

กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)	กรอบความคิดแบบติด (Fixed Mindset)
สร้างการเปลี่ยนแปลง	
คิดนอกกรอบ	
ระดับการทำงาน	
ล้มเหลวเท่ากับบทเรียน	ล้มเหลวเท่ากับผิดพลาด
เปลี่ยนแปลงความคิด	คิดติดกรอบ
ไม่มีสิ่งใดถูกต้องที่สุด	สิ่งที่ถูกต้องมีเพียง 1 เดียว
เรียนรู้ร่วมกัน	จับผิด
เผชิญปัญหา	หลีกเลี่ยงปัญหา
แลกเปลี่ยน	สั่งสอน

ในขณะที่การศึกษากฎหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนงาน มาตรการสำคัญ และต้นทุนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระบบโครงสร้างรัฐ ภาคนโยบาย และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) มีการกำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานหลักที่ไม่ใช่เด็กและเยาวชน ติดกับดักความคิดที่ว่า “เด็กและเยาวชนต้องเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาเท่านั้น ไม่สามารถออกแบบวิธีการพัฒนาด้วยตนเองได้” สะท้อนวิธีคิดที่บ่งบอกถึงการขาดความเชื่อมั่นในตัวเด็กและเยาวชนในการเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวของเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามสิ่งที่สะท้อนวิธีคิดแบบกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) คือ “การมีส่วนร่วม” และเส้นทางการส่งต่อนโยบายจากบนลงล่างทั้งในส่วนของการกำหนดประเด็นและแนวทางการทำงานในแต่ละส่วนไว้ค่อนข้างชัดเจน ทั้งนี้ ในแต่ละลำดับขั้นของการส่งต่อนโยบายมีประเด็นที่จำเป็นต้องขับเคลื่อนและมีการผูกโยงงบประมาณเข้ากับประเด็นการทำงานในแต่ละลำดับขั้นไว้อยู่แล้ว ซึ่งอาจส่งผลต่อความเป็นอิสระในการขับเคลื่อนประเด็นการทำงานในระดับท้องถิ่น โดยสามารถสรุปภาพแผนผังกลไกการทำงานและส่งต่อนโยบายจากบนลงล่างได้ ดังนี้

ส่วนที่ 4

จุดคานงัดและข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset)

- ตอนที่ 1 จุดคานงัดและแนวปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)
- ตอนที่ 2 ข้อเสนอระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในการขับเคลื่อนประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset)

ตอนที่ 1 จุดคานงัดและแนวปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)

หลักการและความสำคัญของการขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset)

กระบวนการส่งเสริมทางความคิด (Mindset) มีจุดเน้นสำคัญ คือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรอบรู้แบบเติบโต (Growth Mindset) ด้วยกระบวนการเปิดโอกาสและให้อิสระกับเด็กและเยาวชนในการคิด ออกแบบ กิจกรรมสร้างสรรค์ อย่างมีส่วนร่วม เพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการการพัฒนาในแต่ละด้าน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม สามารถออกแบบข้อเสนอที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายเพื่อตอบโจทย์ชีวิตความต้องการอย่างแท้จริง ทั้งนี้มีเป้าหมาย คือ เพื่อสร้างให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของความคิด และกำหนดสิ่งที่จะทำด้วยตนเอง (ริเริ่ม) โดยคำปรึกษาจากผู้ใหญ่ บทบาทของผู้ใหญ่คือให้ประสบการณ์ความชำนาญ และร่วมตัดสินใจกับเด็ก (Hart, 1997)

จากการศึกษาแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน พบว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการส่งเสริมทางความคิดของเด็กและเยาวชน คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และแผนปฏิรูปประเทศด้านสังคมเรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 5 การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การรับรู้ และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม นอกจากนี้ผู้จัดทำเอกสารได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 แผนงาน คือ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564 แผนปฏิบัติงานประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 ทำให้เห็นยุทธศาสตร์ มาตรการ และกลยุทธ์ที่สำคัญ ที่สามารถพัฒนาเป็นจุดงานและแนวปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมทางความคิด รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแผนงาน จุดคานงัดและแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset)

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคานงัด	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมบทบาทและระดมความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน	ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาศักยภาพคนเป้าหมาย และเครือข่าย	ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนานโยบายด้านเด็กและเยาวชนเชิงรุก	จุดคานงัดที่ 1 พลิกความคิด ปรับมุมมอง คนทำงาน	1. ปรับบทบาทการทำงานของคณากรงานจากเดิมที่เป็นผู้สั่งการ ผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน ยุทธศาสตร์ ให้เป็นผู้รับฟังเสียงของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ 1.1 กำหนดให้มีส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเด็กและเยาวชน ผู้แทนเด็กและเยาวชนที่นอกเหนือจากสภาเด็กและเยาวชน และผู้ปฏิบัติงานพัฒนาเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น ในเวทีทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น 1.2 กำหนดให้มีส่วนของผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน ยุทธศาสตร์ ต้องมีเด็กและเยาวชน ผู้แทนเด็กและเยาวชนที่นอกเหนือจากสภาเด็กและเยาวชน และผู้ปฏิบัติงานพัฒนาเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น 1.3 เพิ่มระดับการมีส่วนร่วมและขยายเครือข่ายของผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชนหน้าใหม่ให้มากขึ้นในเวทีทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น	หน่วยงานรับผิดชอบระดับมหภาค (Macro): - กรมกิจการเด็กและเยาวชน ทำงานบูรณาการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค (Micro): องค์การปกครองท้องถิ่น (อปท.) ทำงานบูรณาการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.)

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการ ประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรม กิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
		ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนา สมรรถนะบุคลากร และระบบบริหาร จัดการองค์กร ให้มี สมรรถนะสูงตาม แผนกลยุทธ์		2. การกำหนดนโยบาย แผนงานยุทธศาสตร์ในระดับ ต้อง ใช้ข้อมูลจากระดับล่าง ได้แก่ การทำประชาคม เวทีสมัชชา 2.1 ผู้กำหนดนโยบายต้องมีการลงพื้นที่ รับฟังข้อเสนอ จากผู้ปฏิบัติงานระดับล่างในเวทีประชาคมหรือเวทีสมัชชา 2.2 บรรลุความต้องการของคนในพื้นที่ให้อยู่ในนโยบาย แผนงานยุทธศาสตร์ในระดับ 3. กำหนดให้แผนงานมีช่องทางในการนำเสนอประเด็นอิสระ มีลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานในแต่ละ พื้นที่ 3.1 กำหนดให้มีแผนงานขับเคลื่อนประเด็นอิสระที่ นอกเหนือจากนโยบายระดับชาติที่สอดคล้องกับบริบทเชิง พื้นที่ 3.2 กำหนดสัดส่วนงบประมาณการดำเนินงานตามแผนที่ มีความยืดหยุ่น 3.3 ดำเนินการประเมินอิสระของแต่ละพื้นที่ที่ใช้เป็นข้อมูล ประกอบการทำแผนงาน 4. พิจารณาความสอดคล้องของแผนงานระหว่างหน่วยงาน	

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคานงัด	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
				หาจุดร่วมในการทำงาน รวมถึงลดความซ้ำซ้อนก่อนส่งต่อ นโยบายสู่ระดับปฏิบัติการ 4.1 มีการจัดเวทีของหน่วยงานที่มีแผนงานด้านเด็กและเยาวชน เพื่อประชุมพิจารณาหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน ทั้งเชิงองค์ความรู้ กระบวนการและรูปแบบการขับเคลื่อน บุคลากร ทรัพยากร และงบประมาณ 4.2 กำหนดแผนงานบูรณาการระหว่างกระทรวง โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนก่อนส่งต่อนโยบายสู่ระดับปฏิบัติการ 5. เมื่อมีการเปลี่ยนนโยบาย ต้องมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและทั่วถึง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมายการพัฒนา 5.1 สร้างช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงคนทุกกลุ่ม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ หรือการลงพื้นที่จัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานระดับพื้นที่ 5.2 รับฟังแนวทางการขับเคลื่อนงานของพื้นที่ตามแผนงานระดับนโยบาย	

แผนพัฒนาเด็กและ เยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการ ประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนา สังคมและความ มั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรม กิจการเด็กและ เยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
				5.3 มีผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ทันที 6. พัฒนาพี่เลี้ยง (Coach) และนักพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน ผ่านหลักสูตรพัฒนาระบบการส่งเสริมทางความคิดแบบ เติบโต (Growth Mindset) 6.1 คัดเลือกผู้ที่มีศักยภาพ โดยมีการเสนอชื่อจากทุกพื้นที่ เพื่อเข้าร่วมอบรมหลักสูตรพัฒนาระบบการส่งเสริมทาง ความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) 6.2 จัดอบรมหลักสูตรพัฒนาระบบการส่งเสริมทาง ความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) อย่างต่อเนื่อง อย่าง น้อยปีละ 2 ครั้ง 6.3 สักส่วนพี่เลี้ยง (Coach) ที่ผ่านหลักสูตรพัฒนา กระบวนการส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เพิ่มขึ้น 7. กำหนดคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนแบบ Growth Mindset ผ่านเวทีระดมความคิดเห็นจากเด็กและเยาวชนทุก กลุ่ม ผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติงานระดับชาติจนถึงระดับ	

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
			ท้องถิ่น	7.1 สํารวจคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนแบบ Growth Mindset ด้วยวิธีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบทั้งไทยและต่างประเทศ ถอดบทเรียนจากผู้ปฏิบัติงาน วิเคราะห์คุณลักษณะจากเด็กและเยาวชนที่ทำงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม เวิร์กแลปเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน จากผู้ให้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม ได้แก่ เด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ ประชาชนทั่วไป ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม 7.2 จัดทำรายงานสรุปหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณลักษณะเด็กและเยาวชนแบบ Growth Mindset เพื่อวางเป้าหมายการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้กำหนดนโยบายทุกระดับ 7.3 สื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการได้มาซึ่งคุณลักษณะของเด็กและเยาวชน คุณลักษณะของเด็กและเยาวชนแบบ Growth Mindset แนวทางการพัฒนาเด็ก และเยาวชนให้เกิด Growth Mindset ต่อสาธารณชน	

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติงาน ประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคานงัด	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน	ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาศักยภาพ กลุ่มเป้าหมาย และเครือข่าย	ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนตามช่วงวัย	จุดคานงัดที่ 2 เปิดพื้นที่ การเรียนรู้ ให้อิสระทางความคิด สู่เด็ก และเยาวชน	1. สำรองพื้นที่ภายในชุมชนที่จะสามารถสร้างเป็นพื้นที่สาธารณะได้ 1.1 จัดทำข้อมูลพื้นที่ปลอดภัย ที่สามารถใช้เป็นพื้นที่สาธารณะในการทำกิจกรรมของเด็กและเยาวชนได้ 1.2 ประกาศให้พื้นที่สาธารณะของชุมชนที่คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ 1.3 สื่อสารให้เด็กและเยาวชน รวมไปถึงคนในชุมชนเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ตามความสนใจ 2. จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ชุมชน หรือสถานที่ที่เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถเข้าถึงถึงความรู้เฉพาะถิ่นนั้น ๆ และจัดให้มีแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่ที่เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้สากล เทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ ๆ โดยเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการออกแบบแหล่งเรียนรู้ 2.1 รวบรวมองค์ความรู้เฉพาะถิ่น เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน 2.2 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบดูแลแหล่งเรียนรู้ชุมชน โดยให้เด็ก	หน่วยงานรับผิดชอบ ระดับมหภาค (Macro): - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย - กรมกิจการเด็กและเยาวชน - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค (Micro): - องค์การปกครองท้องถิ่น (อปท.)

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรม กิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
เยาวชน				และเยาวชนเป็นผู้มีบทบาทหลัก และมีการส่งต่อการทำงาน จากรุ่นสู่รุ่น 2.3 มีช่องทางรับฟังความคิดเห็นเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จากผู้ใช้จริง 2.4 เกิดผลสำรวจความต้องการในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ในพื้นที่ เพื่อติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต 2.5 ค้นหา คัดเลือกเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ ๆ มาปรับใช้ในแหล่งเรียนรู้ และจัดให้มีการฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยี อย่างรู้เท่าทัน 3. ส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ให้เป็นบริการสาธารณะ ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ 3.1 มีวิธีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้เด็กและเยาวชน และคนในชุมชน เข้ามาใช้บริการอย่างทั่วถึง 3.2 สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการให้ทุน สร้างสื่อการเรียนรู้ ปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งเรียนรู้	- ชุมชน - ครอบครัว - สถาบันการศึกษา - สถาบันศาสนา - เด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม - สถาบันการสุภาพ หน่วยงานพันธมิตร (Meso): - สำนักงานกองทุน - สนับสนุนการสร้างเสริม - สุขภาพ (สสส.) - สำนักงานกองทุน - สนับสนุนการวิจัย (สกว.) - กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) - ภาคเอกชน

แผนพัฒนาเด็กและ เยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการ ประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนา สังคมและความ มั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรม กิจการเด็กและ เยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคานงัด	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
				4. จัดให้มีครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัคร หนุนเวียนเข้ามาให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนอยู่เสมอ รวมทั้ง ให้เด็กและเยาวชนที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามา ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ 4.1 จัดทำทำเนียบครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ 4.2 รับสมัครอาสาสมัครเข้ามาทำหน้าที่ให้ความรู้ใน ประเด็นที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นเด็กและเยาวชน องค์กร ภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และภาคประชาสังคม 4.3 สร้างเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ปฏิบัติงานในแหล่ง เรียนรู้เพื่อกำหนด Theme การเรียนรู้ที่ทันต่อยุคสมัย ที่ นอกเหนือไปจากประเด็นที่ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนา ระดับชาติ 5. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการ นักเรียน สภากีฬาและเยาวชนระดับจังหวัดถึงระดับตำบล นิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษารวมทั้งเด็กนอกกระบบโรงเรียน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน 5.1 มีเวทีสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม	- ภาคประชาสังคม - UNICEF - UNFPA

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน	ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมบนพื้นฐานความพอเพียง	ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนานโยบายด้านเด็กและเยาวชนเชิงรุก	จุดคำนึงที่ 3 สร้าง ส่ง สื่อสาร องค์ความรู้ จากล่างสู่บนและบนสู่ล่าง	5.2 มีวิธีการประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนทุกกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคม 5.3 สนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง 1. รวบรวมสภาพการณ์เด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ โดยการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ 1.1 จัดทำรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์เด็กและเยาวชนในพื้นที่ ในประเด็นต่าง ๆ 1.2 จัดทำรายงานผลการดำเนินงานการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน อย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง 1.3 จัดทำรายงานรวบรวมชุดความรู้ที่ใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนในประเด็นต่าง ๆ 2. ใช้กลไกเวทีประชาคมในการค้นหาประเด็นเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมีผู้เข้าร่วมที่เป็นตัวแทนจากการพัฒนาเด็กและเยาวชน	หน่วยงานรับผิดชอบ ระดับมหภาค (Macro): ทำงานบูรณาการร่วมกันระหว่างกระทรวง กรม ดังนี้ - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย - กรมกิจการเด็กและเยาวชน - กรมส่งเสริมการปกครอง

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการ ประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
	ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการองค์กรที่เป็นเลิศ และเสริมสร้างธรรมาภิบาล			คนทุกกลุ่มในท้องถิ่นได้ 2.1 จัดทำประชาคมในระดับท้องถิ่น โดยมีการลงมติข้อเสนอของตัวแทนเด็กและเยาวชน รวมถึงคนในชุมชนทุกกลุ่ม 2.2 มีการส่งต่อข้อมูลที่เป็นผลมาจากการลงมติประชาคมต่อผู้กำหนดนโยบายในระดับต่าง ๆ เพื่อจัดแผนการปฏิบัติงานที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน 2.3 ใช้กลไกที่ประชาคมในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานทุกระดับ ว่าเป็นไปตามแผนการปฏิบัติงานที่วางไว้หรือไม่ 3. สร้างระบบฐานข้อมูลด้านเด็กและเยาวชนทั้งส่วนที่เป็นข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเชิงลึก เช่น ความถนัด ความสนใจ ความต้องการในการพัฒนาในแต่ละด้าน ที่สามารถใช้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานรวมถึงข้อมูลนั้นต้องเป็นปัจจุบัน 3.1 จัดเวทีนำเสนอข้อมูลด้านเด็กและเยาวชนของแต่ละ	ท้องถิ่น หน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค (Micro): ทำงานบูรณาการร่วมกัน ดังนี้ - องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) - ชุมชน - ครอบครัว - สถาบันการศึกษา - สถาบันศาสนา - เด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม - สถาบันการสุขภาพ หน่วยงานปฏิสัมพันธ์ (Meso): - สำนักงานกองทุน

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
				หน่วยงานเพื่อสร้างฐานข้อมูลใหม่ที่สามารถใช้ร่วมกันได้ 3.2 มีการสำรวจข้อมูลเด็กและเยาวชนเชิงลึก เกี่ยวกับความต้องการ ความถนัด ความสนใจ 3.3 สร้างระบบการเข้าถึงฐานข้อมูลแบบเปิด และประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนได้รับทราบ 4. เปิดช่องทางให้เด็กและเยาวชนเขียนโครงการเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมให้กับตนเองและชุมชน และสร้างช่องทาง การนำเสนอองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในรูปแบบที่หลากหลาย 4.1 จัดเวทีให้เด็กและเยาวชนรวมกลุ่มกันอย่างอิสระ นำเสนอแผนการดำเนินงานกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อบรรจุไว้ในแผนงานขับเคลื่อนประเด็นอิสระของหน่วยงานระดับมหภาค 4.2 สร้างแบบฟอร์มการเขียนข้อเสนอโครงการที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน แต่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ 4.3 เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนคิดนอกกรอบ คิดริเริ่ม	สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) - กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) - ภาคเอกชน - ภาคประชาสังคม - UNICEF - UNFPA

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
				สร้างแผนงานด้วยประเด็นที่นอกจากแผนพัฒนาระดับชาติ แต่เป็นประเด็นที่สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้เกิดขึ้นกับชุมชน 5. สร้างหลักสูตรที่สามารถพัฒนากระบวนการส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของ พี่เลี้ยง เด็กและเยาวชน โดยอาศัยความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น (5.1) 5.1 สร้างและพัฒนาหลักสูตรอบรมพี่เลี้ยง ที่พัฒนากระบวนการส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) 5.2 จัดอบรมพี่เลี้ยง ผ่านหลักสูตรที่สามารถพัฒนากระบวนการส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) 6. พัฒนารูปแบบวิธีการสอนที่สามารถส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)	

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
				6.1 สร้างเครือข่ายครูที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการสอนที่สามารถส่งเสริมทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) อย่างต่อเนื่อง 6.2 สร้างรูปแบบการสอนที่สามารถส่งเสริมเส้นทางความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนทุกระดับชั้น 6.3 ใช้ช่องทางกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) 6.4 ครูสามารถให้ข้อมูลแหล่งทุนที่หลากหลายให้แก่เด็กและเยาวชนได้	หน่วยงานรับผิดชอบ ระดับมหภาค (Macro): ทำงานบูรณาการร่วมกันระหว่างกระทรวง กรม ดังนี้
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน	ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาคุณภาพศักยภาพ กลุ่มเป้าหมาย	ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนตามช่วงวัย	จุดคำนึงที่ 4 เข้าถึง เข้าร่วม เสริมพลัง จาก เบญจภาคี	1. ให้ข้อมูลแหล่งทุนทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ทั้งที่เป็นองค์กรภายในและภายนอกประเทศ 1.1 สร้างช่องทางในการสื่อสารข้อมูลแหล่งทุนทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ทั้งที่เป็น	

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเครือข่าย	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคานงัด	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน		ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมสร้างสวัสดิการด้านเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย		องค์กรภายในและภายนอกประเทศที่มีรูปแบบหลากหลาย เข้าถึงคนทุกกลุ่ม 2. จัดให้มีช่องทางในการระดมทุนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่น 2.1 เปิดโอกาสให้พื้นที่สามารถจัดระดมทุนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน 2.2 แต่งตั้งและอนุวัติผู้รับผิดชอบเงินระดม โดยการเสนอ คณะทำงานจากคนในพื้นที่ 2.3 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบแผนการเบิกจ่ายงบประมาณ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมาภิบาล	- กระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย - กรมกิจการเด็กและเยาวชน - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมบทบาทและระดมความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน				3. พัฒนาระบบวิทยากรกระบวนการเพื่อให้ความรู้และวิธีการ โดยให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เป็นแกนนำในการ ดำเนินการร่วมกับเด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม 3.1 จัดให้มีการสร้างเครื่องมือ หลักสูตรอบรมวิทยากร กระบวนการ	หน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค (Micro): ทำงานบูรณาการร่วมกัน ดังนี้ - องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) - ชุมชน - ครอบครัว

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564	แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564	จุดคำนึง	แนวปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
				3.2 สร้างแผนงานรายปีที่รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำโครงการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน การถอดบทเรียนการทำงาน โดยมีerkการกำหนดระยะเวลาการอบรม นำเสนอต่อคนในพื้นที่ 3.3 ใช้ระบบ Coach to Coach เพื่อติดตามให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด 3.4 พัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นวิทยากรกระบวนการเพื่อพัฒนาจากฐานสู่รุ่น	- สถาบันการศึกษา - สถาบันศาสนา - เด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม - สถานบริการสุขภาพ หน่วยงานปฏิสัมพันธ์ (Meso): - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) - กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) - ภาคเอกชน - ภาคประชาสังคม - UNICEF- UNFPA

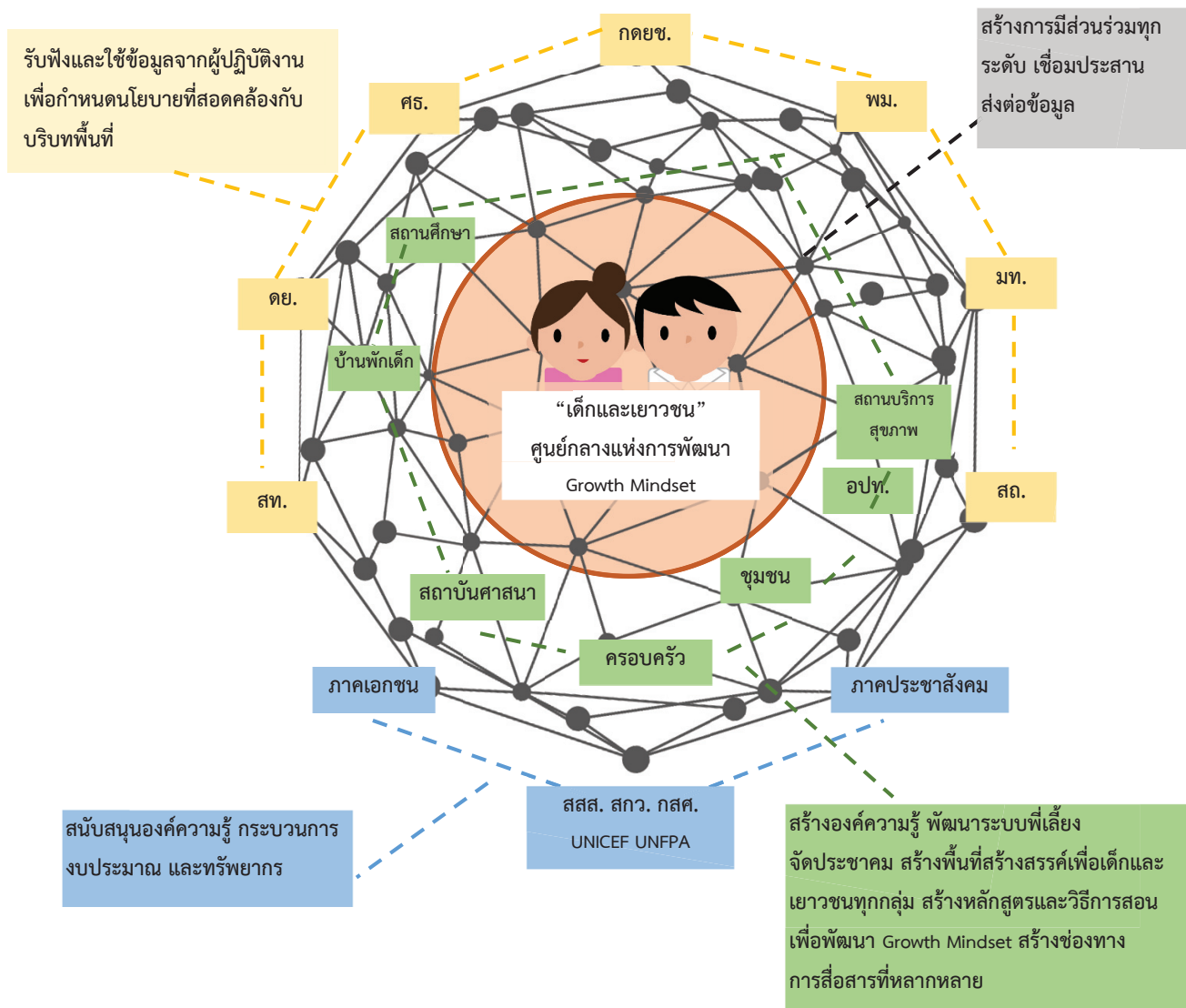
เป้าหมายการพัฒนา คือ “เด็กและเยาวชนเกิดกระบวนการคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)”

จุดคานงัดที่ 1 พลิกความคิด ปรับมุมมองคนทำงาน

จุดคานงัดที่ 2 เปิดพื้นที่ การเรียนรู้ ให้อิสระทางความคิด สู่เด็กและเยาวชน

จุดคานงัดที่ 3 สร้าง ส่ง สื่อสารองค์ความรู้ จากล่างสู่บนและบนสู่ล่าง

จุดคานงัดที่ 4 เข้าถึง เข้าร่วม เสริมพลัง จากเบญจภาคี

แผนผังแสดงบทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน

เพื่อส่งเสริมกระบวนการทางความคิดของเด็กและเยาวชนโดยมีจุดคานงัดเป็นตัวตั้ง

ตอนที่ 2 ข้อเสนอระดับนโยบายในการขับเคลื่อนประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset)

การขับเคลื่อนประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) โดยคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 11 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ดังต่อไปนี้

- (1) เสนอนโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยต้องคำนึงถึงพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่ด้วย
- (2) เสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนต่อคณะรัฐมนตรี
- (3) กำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือทางวิชาการการวิจัยและพัฒนา เงินอุดหนุน สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
- (4) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสัมมนาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ทบทวนกลไกและกระบวนการทำงานและพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศ
- (5) จัดการประเมินผลการดำเนินงาน และเสนอรายงานการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาอย่างน้อยปีละครั้ง
- (6) ปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ทั้งนี้ คณะผู้จัดทำเอกสารวิชาการมีข้อเสนอแนะระดับนโยบายเพื่อขับเคลื่อนประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset) ดังนี้

1. กดยช. ผลักดันให้มีการขับเคลื่อนจุดคานงัดทั้ง 4 จุด เพื่อสนับสนุนให้เกิดการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด โดยมีการทำงานบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบระดับมหภาค ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน ทำงานบูรณาการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค องค์การปกครองท้องถิ่น (อปท.) ทำงานบูรณาการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.)
2. กดยช. ผลักดันหน่วยงานรับผิดชอบระดับมหภาค ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน ทำงานบูรณาการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค องค์การปกครองท้องถิ่น (อปท.) ทำงานบูรณาการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) ทำงานแบบบูรณาการกันในการจัดทำฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนเชิงลึกที่เป็นข้อมูลชุดเดียวกัน เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่น

3. การจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ ต้องอาศัยข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับพื้นที่ โดย กดยช. พิจารณาให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำนโยบายต้องมีการลงพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นและความต้องการจากเด็กและเยาวชนโดยตรง

4. กดยช. พิจารณาให้หน่วยงานระดับมหภาคมีการกำกับติดตามการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกระดับ โดยเน้นย้ำให้มีการบรรจุคำที่สะท้อนถึงวิธีการทำงานแบบ Growth Mindset เช่น มีอิสระ ยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบท ปรับเหมาะ มีส่วนร่วม เปิดโอกาส ความคิดสร้างสรรค์ สร้างการเปลี่ยนแปลง คิดนอกกรอบ เป็นต้น ปรับลดการใช้คำที่สะท้อนถึงวิธีการทำงานแบบ Fixed Mindset เช่น ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จำกัด ควบคุม สอดคล้อง/เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาระดับชาติ เป็นประจำ ทุกปี ตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้ โดยได้รับอนุญาตจาก เป็นต้น ทั้งนี้ รูปแบบของแผนงานควรมีช่องทางในการนำเสนอประเด็นอิสระในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับบริบทในแต่ละพื้นที่ มากกว่าการกำหนดประเด็นขับเคลื่อนเร่งด่วนในแต่ละปี (แนวคิดจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนจาก 11 ประเทศ)

5. กดยช. ผลักดันให้มีการจัดเวทีเพื่อวางทิศทางอนาคตของเด็กไทยให้มีคุณลักษณะรอบความคิดแบบเติบโต เช่น คิดริเริ่ม กล้าเผชิญปัญหา ไม่กลัวความผิดพลาด เป็นพลเมืองกระตือรือร้น รับผิดชอบต่อสังคม โดยอาศัยการทำงานแบบบูรณาการจากหน่วยงานรับผิดชอบระดับมหภาค ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน ทำงานบูรณาการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานรับผิดชอบระดับจุลภาค องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) ทำงานบูรณาการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.)

6. กดยช. ผลักดันให้เกิดการกำกับติดตามการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนจุดคานงัดทั้ง 4 จุด ทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค โดยมีการประเมินผลการดำเนินงานทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพที่สะท้อนถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และมีการรวบรวมผลการดำเนินงานเสนอต่อ กดยช.

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2549). รายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 2.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). รายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 3-4.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). รายงานผลการวิจัยเพื่อทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย. (ม.ป.ท.).

กรมการปกครอง. (2560). จำนวนเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ท.).

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2557). รายงานสถิติคดี ประจำปี พ.ศ.2557. (ม.ป.ท.).

กรมอนามัย สำนักงานอนามัยการเจริญพันธุ์. (2559). สถานการณ์อนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นและเยาวชนปี 2559. (ม.ป.ท.).

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย (UNFPA). (2558). รายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558 โฉมหน้าครอบครัวไทยยุคเกิดน้อย อายุยืน.

คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2560). (ร่าง) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564.

คุณานันต์ โรจนผาติวงศ์, ศศิณี อรุณอารัตน์, อัญชลี สกลชัยวรนนท์, ทิพย์ภา หวนสุริยา และสักริพัฒน์ งามเอก. (2558). ผลของกรอบความคิดที่ยึดหยุ่นต่อความทุ่มเทในงาน: การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล โดยมีการริเริ่มปรับเปลี่ยนการทำงานและการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจเป็นตัวแปรส่งผ่าน. สืบค้นจาก http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/56104/1/Kunanon_et_al_poster.pdf.

คู่มือการปฏิบัติงานมาตรฐานสภาเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: กลุ่มการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเยาวชน สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชน สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ

เทศบัญญัติเรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562. (2561). อุบลราชธานี. : เทศบาลตำบลนาจะหลวย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี

แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจการของสภาเด็กและเยาวชน ประจำปีงบประมาณ 2561. (2560).

กรุงเทพฯ: กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

บุญเกียรติ โชควัฒนา. (2554). ทำให้คิด ทำให้เชื่อ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ พ.ศ.2561. (2561, 6 เมษายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 24 ก. เข้าถึงได้จาก

https://www.nesdb.go.th/download/document/SAC/RF_Plan09.pdf

วันที่ 15 มกราคม 2562

แผนการดำเนินงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. (2561).

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

แผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชนฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 – 2564. (2560). กรุงเทพฯ: กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 – 2564. (2560). เชียงใหม่: สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่.

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 – 2564. (2560). ลำพูน: สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน.

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564 (ร่าง). (2560). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม จังหวัดอุบลราชธานี ประจำปีพ.ศ. 2561 - 2564. (2560). อุบลราชธานี. กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564. (2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก. 6 เมษายน 60

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 63 ก. 13 มิถุนายน 2560.

มาตรฐานการพัฒนาเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

มิลินทรา กวินกมลโรจน์. (2557). การวิจัยและพัฒนากระบวนการชี้แนะที่อิงทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับชุดความคิดด้านการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล. (2556). ผลสำรวจความคิดเห็นเนื่องในวันยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก 2556.

มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaivolunteer.org/> วันที่ 29 สิงหาคม 2558.

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579 (ร่าง). (2560). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

- วรชัย คุรุจิต. (2558). รูปแบบของการสื่อสารในสื่อดิจิทัลที่ส่งผลกระทบในแง่ลบต่อเด็กและเยาวชน และ
แนวทางการดูแล ป้องกัน และเสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ,
สสส.
- สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน. (2560). แนวทางปฏิบัติการปกป้องคุ้มครองเด็กจากสื่อออนไลน์. กรุงเทพฯ.
- สถาบันรามจิตติ. (2560). *Child Watch* สภาวะการณ์เด่นด้านเด็กและเยาวชน ในรอบปี 2554-2555.
- สถาบันประชากรและสังคม (วปส.). (2554). *เอชไอเอ กลไกพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อ
ชีวิตและสุขภาพ*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. 2559. การสูงวัยของประชากรไทย พ.ศ. 2557. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2560). *ประชากรและการพัฒนา*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ. (2559). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการการบูรณาการพลังเด็กและเยาวชนกับพลัง
ชุมชนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: พรณิพรีนติ้ง
เซ็นเตอร์.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. "ประเทศไทย 4.0" สร้างเศรษฐกิจใหม่. เข้าได้จาก
<http://www.drborworn.com/article/detail.asp?id=16223>. วันที่ 10 มกราคม 2562.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ภาวะสังคมไทยไตรมาสสามปี 2560*.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและศูนย์จิตวิทยาการศึกษา มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (ม.ป.ป.). *อัจฉริยะ
หรือพรสวรรค์ ไม่สำคัญเท่า GROWTH MINDSET*. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *สถิติการคลอดบุตรของวัยรุ่นไทย
พ.ศ. 2558*. (ม.ป.ท.).
- สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. (2558). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา.
กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจียฮั่ว.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, องค์การยูนิเซฟ. (2559). *การสำรวจ
สถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559*. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). *การสำรวจการมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน*.
(ม.ป.ท.).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). *โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน*. (ม.ป.ท.).
- สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560).
*รายงานวิจัยนวัตกรรมจัดการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็น
ศูนย์กลาง*. (ม.ป.ท.).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *ประเทศไทย การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-
2559*. (ม.ป.ท.).
- ศุภณัฐ ศรีอุทัยสุข. (2560). กรอบคิดและสุขภาวะ: การวิเคราะห์ห่อภิมาณ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
สาขาวิชาจิตวิทยา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา มูลนิธิยุวสถิรคุณ. *การพัฒนากรอบความคิด Growth Mindset*. เข้าถึงได้จาก :

[http://leader.innoobec.com/wp-content/uploads/2016/02/Mindset-Book-](http://leader.innoobec.com/wp-content/uploads/2016/02/Mindset-Book-Final_11JUN2015.compressed.pdf)

[Final_11JUN2015.compressed.pdf](http://leader.innoobec.com/wp-content/uploads/2016/02/Mindset-Book-Final_11JUN2015.compressed.pdf) วันที่ 29 สิงหาคม 2558.

องค์การยูนิเซฟ. (2560). *เด็กทุกคนสำคัญเสมอ ข้อมูลที่น่าสนใจจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559*. (ม.ป.ท.).

ภาษาอังกฤษ

Blackwell, L. A., Trzesniewski, K. H., & Dweck, C. S. (2007). Theories of intelligence and achievement across the junior high school transition: A longitudinal study and an intervention. *Child Development*, 78(1), 246-263

Brooke N. M., Natasha S. R. (2017). The relationship between intelligence and mindset. *Intelligence* 64, 52-59.

Retrieve from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S016028961630280X>

DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intell.2017.07.003>

Burnette, J. L., O'Boyle, E. H., VanEpps, E. M., Pollack, J. M., & Finkel, E. J. (2013). Mind-sets matter: A meta-analytic review of implicit theories and self-regulation. *Psychological Bulletin*, 139(3), 655-701.

Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. New York: Random House.

Dweck C. S. (2010). "Even geniuses work hard." *Educational Leadership*, 68 (1). pp. 16-20.

Esparza, J., Shumow, L., & Schmidt, J. A. (2014). Growth mindset of gifted seventh grade students in science. *NCSSMST Journal*, 19(1), 6-12.

Gál, É., & Szamosközi, Ş. (2016). The association between implicit theories of intelligence and affective states: A meta-analysis. *Transylvanian Journal of Psychology*, 17(1), 45-70.

Fiona S. S. (2018). Empowering teachers to implement a growth mindset, *Educational Psychology in Practice*, 34:1, 41-57, DOI: 10.1080/02667363.2017.1382333

Gunderson, E. A., Gripshover, S. J., Romeo, C., & Dweck, C. S. (2013). Parent Praise to 1-to 3-Year-Olds Predicts Children's Motivational frameworks 5 Years Later. *Child Development*, 84 (5), 1526-1541.

Haimovitz, K., Wormington, S. V., & Corpus, J. H. (2011). Dangerous mindsets: How beliefs

- about intelligence predict motivational change. *Learning and Individual Differences*, 12(6), 747-725.
- Han, H., Choi Y-J, Dawson, K.J., & Jeong, C. (2018) Moral growth mindset is associated with change in voluntary service engagement. *PLoS ONE* 13(8): e0202327.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0202327>
- Hwang, Y. K. and Lee, C. S. (2018). The Moderating Effects of Growth Mindset on the Relationship between Academic Grades and Self-Esteem. Medwell. *Journal of Engineering and Applied Sciences* 13 (Special Issue 4): 3848-3852. Retrieve from <https://docsdrive.com/pdfs/medwelljournals/jeasci/2018/3848-3852.pdf>
- King, R. B. (2012). How you think about your intelligence influences how adjusted you are: Implicit theories and adjustment outcomes. *Personality and Individual Differences*, 53(5), 705-709.
- Mueller, C. M., & Dweck, C. S. (1988). Praise for intelligence can undermine children's motivation and performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75 (1), 33-52.
- Paunesku, D., Watson, G. M., Romero, C., Smith, E. N., Yeager, D. S., & Dweck, C. S. (2015). Mind-set interventions are a scalable treatment for academic underachievement. *Psychological Science*, 26, 784-793.
- Storek, J., & Furnham, A. (2013). Gender, 'g', and fixed versus growth intelligence mindsets as Predictors of self-estimated Domain Masculine Intelligence (DMIQ). *Learning and Individual Differences*, 25, 93-98. doi: 10.1016/j.lindif.2013.03.007
- World Economic Forum. *8 digital life skills all children need – and a plan for teaching them*. Retrieve from <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/8-digital-life-skills-all-children-need-and-a-plan-for-teaching-them/>
- Yan, V. X., Thai, K. P., & Bjork, R. A. (2014). Habits and beliefs that guide self-regulated learning: Do they vary with mindset?. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 3 (3), 140-152.

ผู้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนเพื่อเสนอนโยบาย ประเด็นการส่งเสริมกระบวนการทางความคิด (Mindset)
เด็กและเยาวชน...สู่ประเทศไทย 4.0

คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก
และเยาวชนแห่งชาติ

1. อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน
(นายวิทัศน์ เตชะบุญ และ ดร.สมคิด สมศรี)	ประธานกรรมการ
2. รองอธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน
ที่อธิบดีมอบหมาย
(นายสุทธิ จันทรวงษ์ และ นายอนุกุล ปัดแก้ว)	รองประธานกรรมการ
3. นางเทพวัลย์ ภรณวลัย	กรรมการ
4. นายยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ	กรรมการ
5. นางวิมล ศรีจันทร์	กรรมการ
6. นางศรีศักดิ์ ไทยอารี	กรรมการ
7. นางสาวน้อย เกษมสันต์ ณ อยุธยา	กรรมการ
8. นายสุปรีดา อดุลยานนท์	กรรมการ
9. นางสาววรรณิ คำมัน	กรรมการ
10. ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ	กรรมการ
11. นายศตพงษ์ สุนทรารักษ์	กรรมการ
12. นายสมรวย สุวรรณภักดีจิต	กรรมการ
13. รองศาสตราจารย์อภิญญา เวชยชัย	กรรมการ
14. นางสุกัญญา เวชศิลป์	กรรมการและเลขานุการ
15. ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน
(นางศิริทิพย์ ภาศรีสมบัติ)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
16. ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและยุทธศาสตร์
(นางสาวสุภา รอดพลอย)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ)

ที่ปรึกษาประเด็น

1. นายยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ	ที่ปรึกษากรมสุขภาพจิต
2. นางวิมล ศรีจันทร์	อดีตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการพัฒนาเด็ก
และเยาวชน
กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ทีมศึกษาวิจัย

1. ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ

2. นางสาวกมลวรรณ พลับจิ้น

3. นางสาวพจนา อาภาอนุรักษ์

4. นางสาวชุติมา ชุมพงศ์

ผู้อำนวยการศูนย์วิชาการและเครือข่าย

วิชาการด้านเด็ก เยาวชนและครอบครัว

ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หัวหน้านักวิจัย

นักวิชาการ ศูนย์วิชาการฯ

นักวิชาการ ศูนย์วิชาการฯ

นักวิชาการ ศูนย์วิชาการฯ

ทีมอำนวยการและประสานงาน

1. นางศิริทิพย์ ภาศรีสมบัติ

2. นางสุกัญญา เวชศิลป์

3. นางสาวอาจารย์ แสงชั้น

4. นางศิริกัลยา สานุจิตร

5. นายพิสิฐ ทศบุศย์

ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน

ผู้บริหารจัดการโครงการสนับสนุนระบบ

และกลไกระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย

ด้านเด็กและเยาวชน

ผู้จัดการศูนย์ประสานงานโครงการฯ

นักวิชาการโครงการฯ

เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีโครงการฯ

เจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการฯ

